

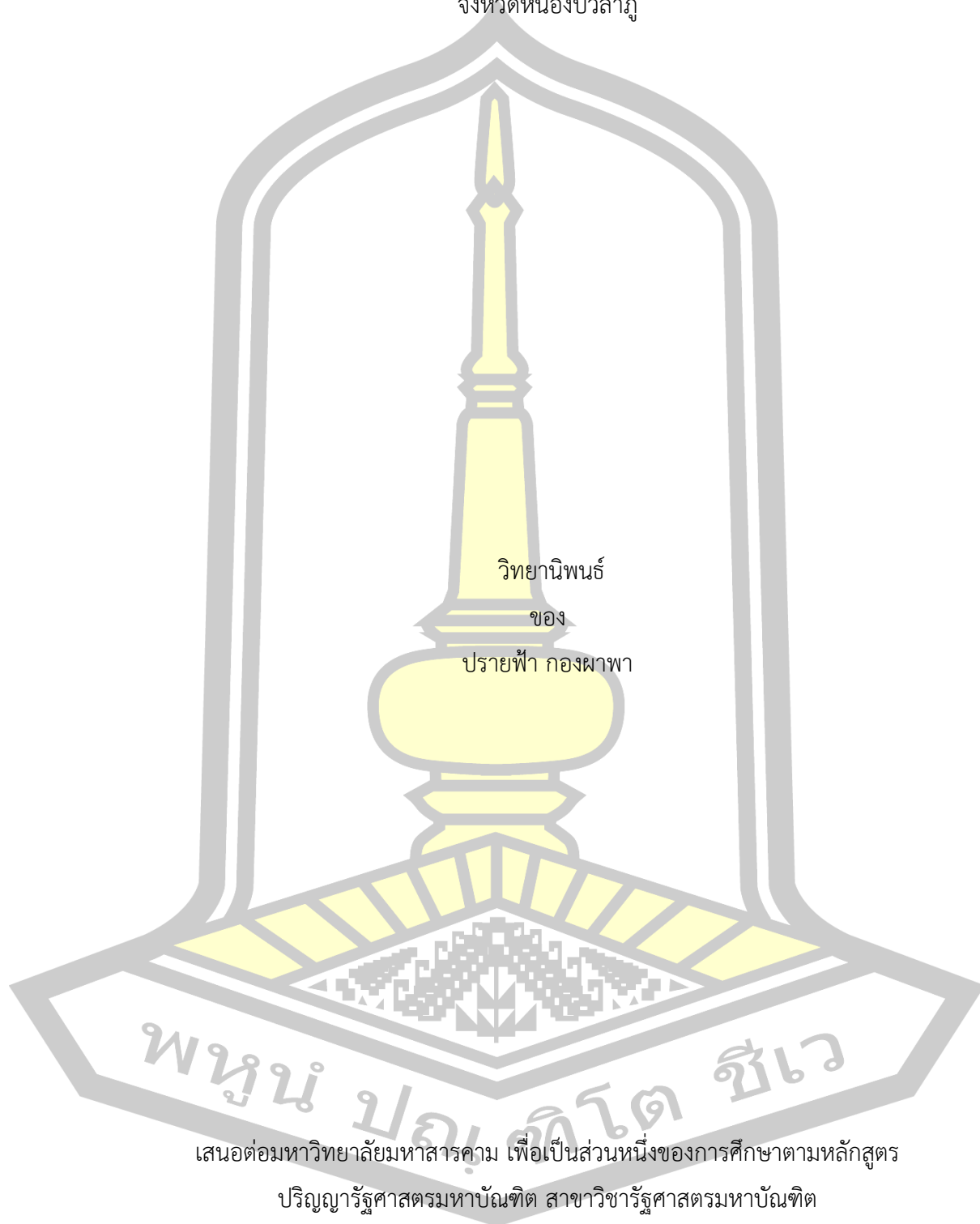
การรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา
จังหวัดหนองบัวลำภู

วิทยานิพนธ์
ของ
ปรายฟ้า กองผาพา

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
พฤษภาคม 2568

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา
จังหวัดหนองบัวลำภู

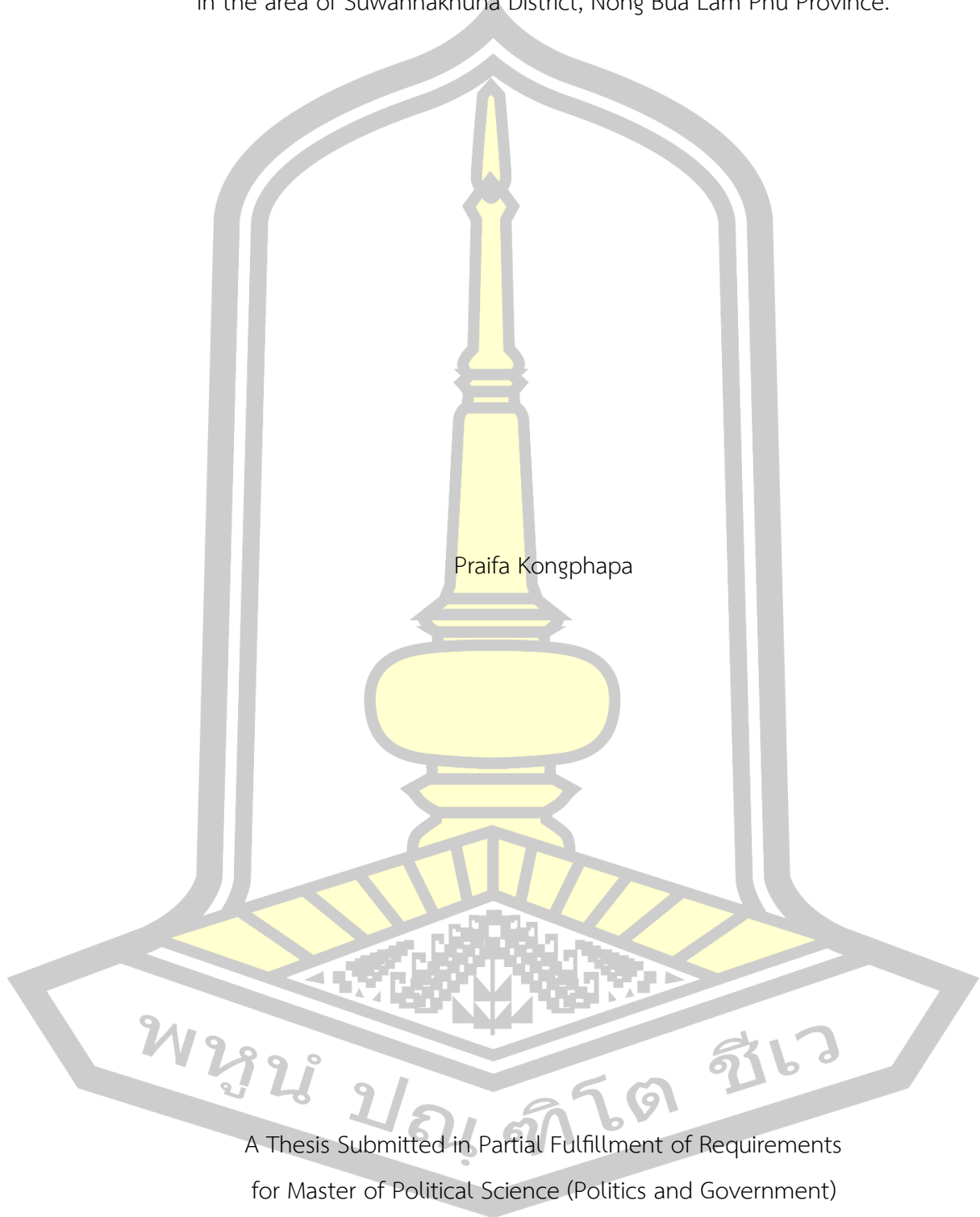

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

พฤษภาคม 2568

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The perception of news and Media literacy among the elderly through online media:
In the area of Suwannakhuha District, Nong Bua Lam Phu Province.

Praifa Kongphapa

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Political Science (Politics and Government)

May 2025

Copyright of Maharakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวปรายฟ้า กองพาพา แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. วนิตา พรหมหล้า)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รศ. ดร. อลงกรณ์ อรรคแสง)

..... กรรมการ

(ผศ. ดร. นิลบล ไพเราะ)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(รศ. ดร. ภัคดี โพธิ์สิงห์)

มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

..... (ผศ. เขิงชาญ จงสมชัย)

คณบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง

..... (ผศ. ดร. พลเดช เชาว์รัตน์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

พูน บัณฑิต วิชา

ชื่อเรื่อง	การรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู		
ผู้วิจัย	ปรายฟ้า กองผาพา		
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. อลงกรณ์ อรรคแสง		
ปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2568

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ เขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) การรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ (2) การรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ และ (3) แนวทางในการพัฒนาทักษะการรับรู้และความรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้ Facebook เป็นสื่อหลักในการติดตามข่าวสาร โดยมีความถี่ในการใช้งานระดับปานกลาง (1-3 วัน/สัปดาห์) และใช้งานเฉลี่ยไม่เกิน 1 ชั่วโมงต่อวัน ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมออนไลน์อย่างชัดเจน เช่น การแสดงความคิดเห็นหรือโต้ตอบบนสื่อสังคมออนไลน์ ด้านความรู้เท่าทันสื่อ พบว่าเพศหญิงและกลุ่มอายุ 60-65 ปี มีศักยภาพสูงในด้านการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเฉพาะกลุ่มผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและกลุ่มรายได้ไม่น้อยกว่า 10,000 บาท ซึ่งอาจเกิดจากการใช้สื่ออย่างระมัดระวังเพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ส่วนการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล เป็นจุดแข็งของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะกลุ่มเพศหญิง ผู้มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และผู้มีรายได้น้อย ซึ่งสะท้อนถึงประสบการณ์และความระมัดระวังในการเลือกรับข่าวสาร อย่างไรก็ตาม ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูลยังเป็นด้านที่ควรส่งเสริม เนื่องจากมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด โดยเฉพาะในกลุ่มอายุมากกว่า 75 ปี แม้ว่ากลุ่มเพศหญิง ผู้จบปริญญาตรี และผู้มีรายได้สูงจะมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มอื่นก็ตาม

คำสำคัญ : การรับรู้ข่าวสาร, ความรู้เท่าทันสื่อ, สื่อออนไลน์, ผู้สูงอายุ, จังหวัดหนองบัวลำภู

TITLE	The perception of news and Media literacy among the elderly through online media: In the area of Suwannakhuha District, Nong Bua Lam Phu Province.		
AUTHOR	Praifa Kongphapa		
ADVISORS	Associate Professor Alongkorn Akkasaeng , Ph.D.		
DEGREE	Master of Political Science	MAJOR	Politics and Government
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2025

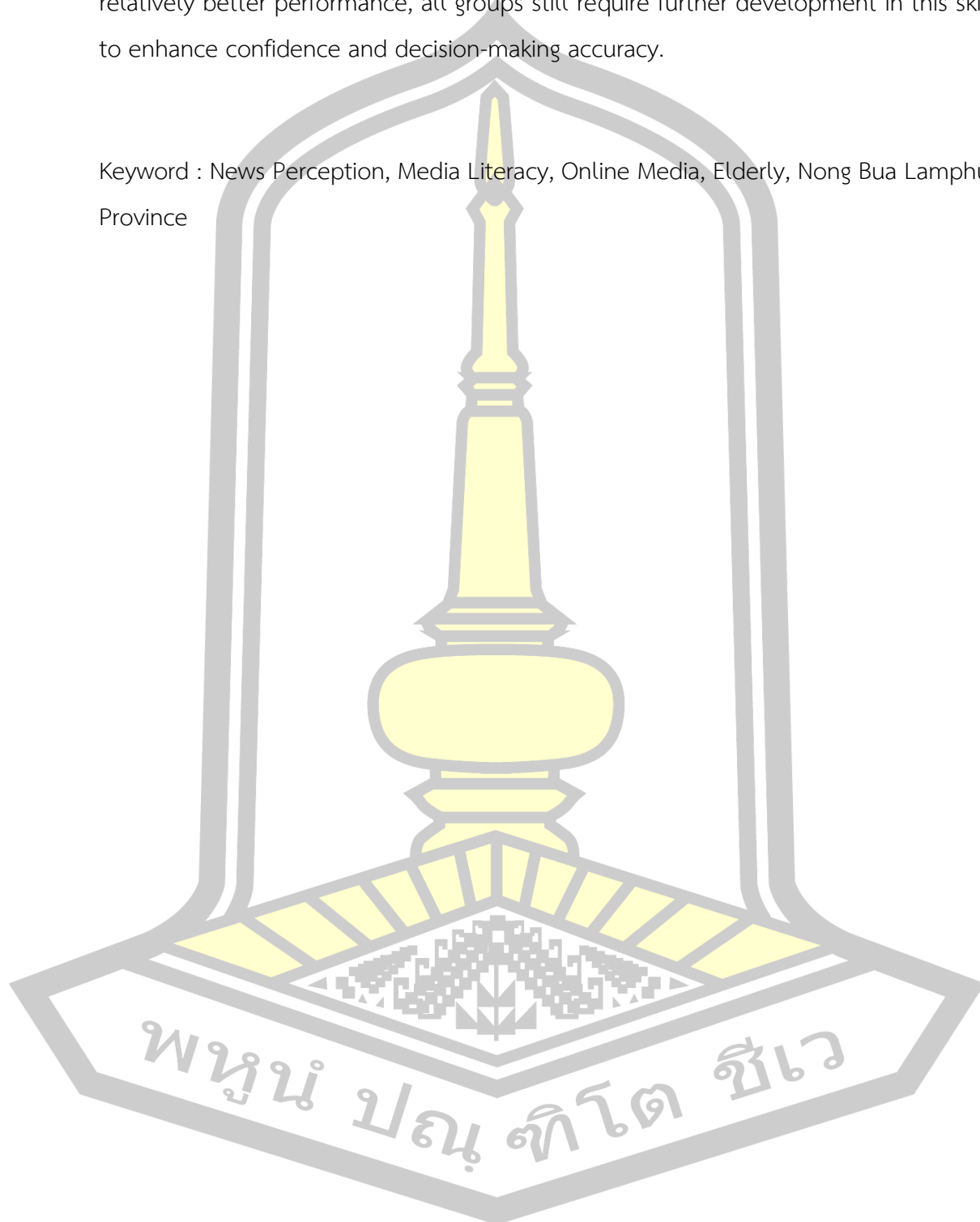
ABSTRACT

This study entitled "News Perception and Media Literacy through Online Media among the Elderly in Suwannakuha District, Nong Bua Lamphu Province" aimed to (1) explore the elderly's news perception via online platforms, (2) examine their media literacy, and (3) propose guidelines for improving their online media perception and literacy. The research employed a questionnaire as the main data collection tool, targeting elderly individuals residing in Suwannakuha District.

The findings revealed that the majority of elderly participants primarily used Facebook for following news. Most accessed online media moderately—about 1 to 3 days per week—and spent less than one hour per day online. A significant portion actively engaged in online activities, such as commenting or responding on social media. Regarding media literacy, female respondents and those aged 60–65 showed high capability in data analysis, especially those with a bachelor's degree and those earning less than 10,000 Baht monthly. This may indicate cautious media consumption aimed at practical daily benefit. The ability to evaluate information sources was found to be a major strength, particularly among females, primary school graduates, and low-income groups—possibly due to life experience and a cautious approach to consuming reliable content. However, critical interpretation of information remained the weakest area, particularly among participants aged over 75.

Despite females, bachelor's degree holders, and higher-income groups showing relatively better performance, all groups still require further development in this skill to enhance confidence and decision-making accuracy.

Keyword : News Perception, Media Literacy, Online Media, Elderly, Nong Bua Lamphu Province

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสวรรคคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู” ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากบุคคลหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณและแสดงความเคารพอย่างสูงต่อทุกท่าน ที่มีส่วนสำคัญในการช่วยให้การวิจัยนี้สามารถสำเร็จได้

ประการแรกขอขอบพระคุณ อาจารย์ที่ปรึกษา รศ.ดร.อลงกรณ์ อรรคแสง ที่ได้ให้คำแนะนำ และการสนับสนุนทางวิชาการอย่างดียิ่ง ในการศึกษา

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และผู้ปกครอง ที่ให้การสนับสนุนในเรื่องต่างๆไม่ว่าเรื่องใด ตลอดการทำวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณ เพื่อนๆและผู้อยู่เบื้องหลังทุกท่าน ที่ช่วยให้กำลังใจและให้การช่วยเหลือ ให้คำแนะนำที่ดีตลอดระยะเวลาการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณอย่างยิ่ง

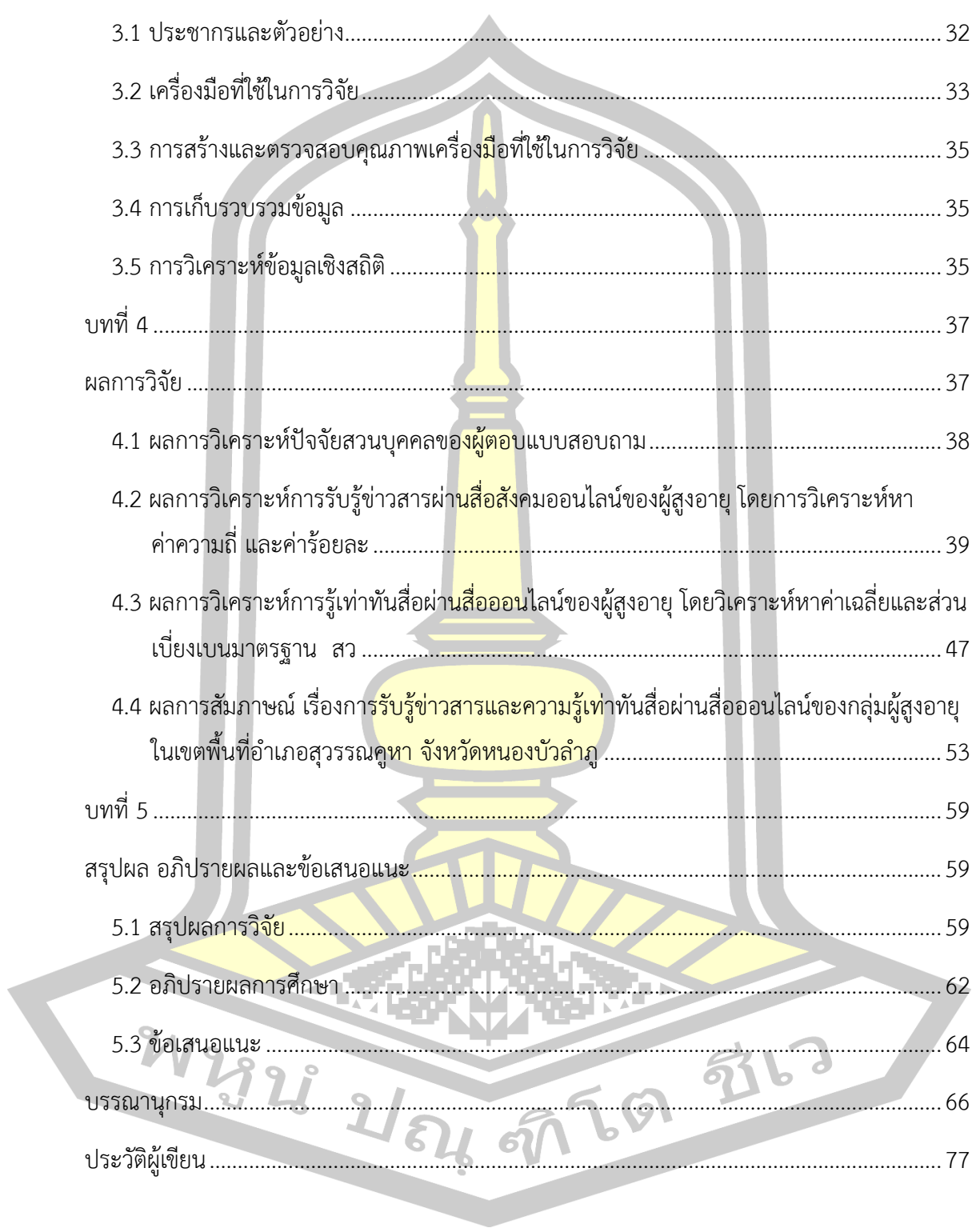
ปราวฟ้า กองพาพา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 คำถามวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2.....	5
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์.....	5
2.2 แนวคิดและทฤษฎีความถี่ในการบริโภคข่าวสาร.....	12
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ.....	15
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อออนไลน์.....	19
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	26
2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	31

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	32
3.1 ประชากรและตัวอย่าง.....	32
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	33
3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	35
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	35
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ.....	35
บทที่ 4	37
ผลการวิจัย	37
4.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	38
4.2 ผลการวิเคราะห์การรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ โดยการวิเคราะห์หาค่าความถี่ และค่าร้อยละ	39
4.3 ผลการวิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สว	47
4.4 ผลการสัมภาษณ์ เรื่องการรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู	53
บทที่ 5	59
สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	59
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	59
5.2 อภิปรายผลการศึกษา.....	62
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	64
บรรณานุกรม.....	66
ประวัติผู้เขียน.....	77

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แจกแจงค่าเฉลี่ย 8 ตำบลที่จะต้องแจกแบบสอบถาม.....	33
ตารางที่ 2 จำนวนร้อยละข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม (N = 378).....	38
ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร.....	39
ตารางที่ 4 อายุ * สื่อ * เพศ Crosstabulation * ท่านใช้สื่อออนไลน์ประเภทใดในชีวิตประจำวันมากที่สุด.....	40
ตารางที่ 5 เวลาบนสื่อออนไลน์ * สื่อ * เพศ Crosstabulation *ท่านใช้เวลาบนสื่อออนไลน์ในช่วงเวลาใดบ้างมากที่สุด.....	41
ตารางที่ 6 ติดตามข่าวสาร * สื่อ * เพศ Crosstabulation *ท่านมักจะติดตามข่าวสารประเภทใดมากที่สุด.....	42
ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุด้านความถี่ในการบริโภคข่าวสาร.....	42
ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุด้านพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์.....	43
ตารางที่ 9 ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม * สื่อ * เพศ Crosstabulation.....	44
ตารางที่ 10 ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม * ใช้สื่อออนไลน์เพื่อแก้ไขปัญหา * เพศ Crosstabulation.....	45
ตารางที่ 11 ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม * ท่านเคยสั่งซื้อสินค้าทางสื่อออนไลน์บ้างหรือไม่ * อายุ Crosstabulation.....	46
ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล.....	47
ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล.....	47
ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล.....	48

ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยรวม และรายด้าน..... 48

ตารางที่ 16 ข้อมูลสถิติเชิงเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของ 3 ด้านในการจัดข้อมูล..... 49

ตารางที่ 17 ข้อมูลสถิติเชิงเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของ 3 ด้านในการจัดข้อมูล..... 50

ตารางที่ 18 ข้อมูลสถิติเชิงเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของ 3 ด้านในการจัดข้อมูล..... 51

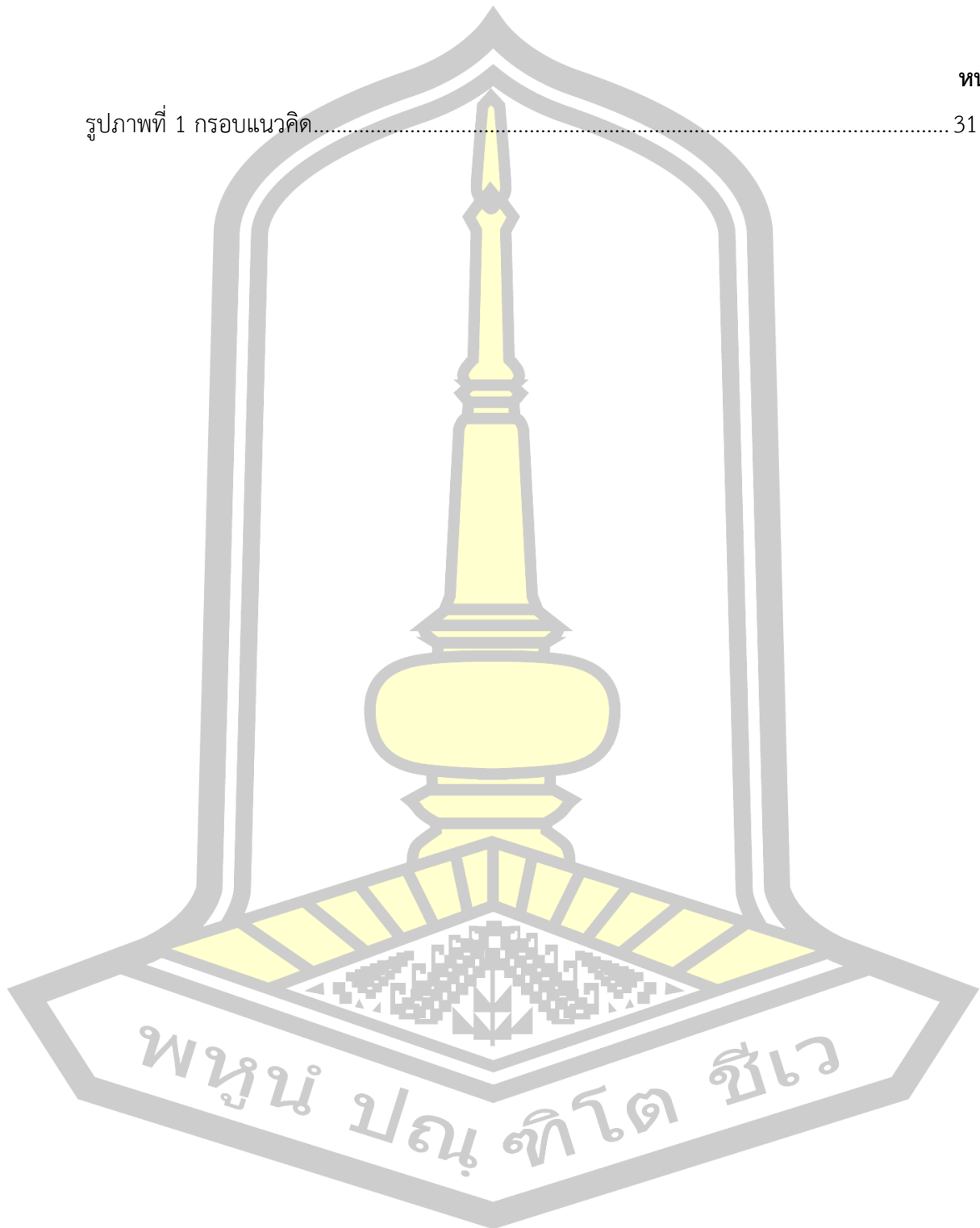
ตารางที่ 19 ข้อมูลสถิติเชิงเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของ 3 ด้านในการจัดข้อมูล..... 52

สารบัญรูปภาพ

หน้า

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิด..... 31

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคปัจจุบันที่โลกเชื่อมต่อกันอย่างไร้พรมแดนผ่านระบบสื่อสารที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การรับรู้ข่าวสารเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นการรายงานสถานการณ์การเมือง ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ หรือเหตุการณ์ภัยพิบัติต่างๆ ผู้คนจากทั่วทุกมุมโลกสามารถรับข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและทันสมัยผ่านสื่อต่างๆ เช่น สื่อออนไลน์ สื่อโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งการรับรู้ข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้คุณคาดเดาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล อย่างไรก็ตาม การที่สื่อมวลชนในปัจจุบันมีความหลากหลาย ทั้งในเรื่องของแหล่งที่มาและเนื้อหา ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของข่าวปลอม (Fake News) และข้อมูลที่ถูกบิดเบือน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ การรับรู้และความเข้าใจของประชาชนในหลายประเทศ การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) จึงเป็นทักษะที่มีความสำคัญมากในระดับโลก การรู้เท่าทันสื่อช่วยให้คุณคาดเดาและวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีวิจารณญาณ ป้องกันการตกเป็นเหยื่อของข้อมูลที่ผิดพลาดหรือบิดเบือน โดยเฉพาะในยุคที่สื่อสังคมออนไลน์แพร่หลายและมีบทบาทในการเผยแพร่ข่าวสารอย่างรวดเร็ว (นฤมล แสนยากร, 2561) การที่บุคคลมีความสามารถในการรับรู้ข่าวสารและการรู้เท่าทันสื่อในระดับโลกจะช่วยให้เกิดการพัฒนาสังคมที่มีคุณภาพมากขึ้น เนื่องจากประชาชนจะมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญในระดับสากล สามารถมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างสร้างสรรค์ และสามารถป้องกันตนเองจากการถูกชักจูงด้วยข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์ได้ (อรุณรัตน์ ศรีสุทธิ, 2564)

สื่อออนไลน์ (Social Media) การเผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์เป็นไปอย่างรวดเร็วและทั่วถึง ทำให้ผู้คนสามารถติดตามและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ สื่อสังคมออนไลน์ยังส่งเสริมให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองได้อย่างหลากหลาย ตั้งแต่การแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ไปจนถึงการสร้างกระแสสังคมผ่านการแชร์ข้อมูลหรือเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การชุมนุมออนไลน์ การรณรงค์สนับสนุนหรือคัดค้านนโยบายผ่านแฮชแท็กใน Twitter ซึ่งเป็นวิธีที่สามารถสร้างพลังขับเคลื่อนทางการเมืองได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง (มัทนา เจริญวงศ์, 2566) ทั้งนี้ การเข้าถึงสื่อออนไลน์ระหว่างคนในเมืองและชนบทมีความแตกต่างกันชัดเจน โดยคนในเมืองมีการเข้าถึงเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตที่สะดวกและรวดเร็ว รวมถึงใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัยและสามารถใช้สื่อออนไลน์หลากหลายได้ดี ในขณะที่คนในชนบทอาจเผชิญกับปัญหาการเชื่อมต่อที่ไม่เสถียร และมีอุปกรณ์ที่จำกัด ทำให้การใช้สื่อออนไลน์มักเน้นไปที่การติดต่อสื่อสารหรือค้นหาข้อมูลพื้นฐานมากกว่าการใช้ประโยชน์ในด้านการศึกษาและการทำงาน

ในปัจจุบัน โลกกำลังก้าวเข้าสู่ "สังคมผู้สูงอายุ" (Aging Society) อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้ว และกำลังขยายตัวอย่างมีนัยสำคัญในประเทศกำลังพัฒนาเช่นกัน ข้อมูลสำคัญ (อ้างอิงจาก UN และ WHO) ปัจจุบัน (ปี 2024–2025) มีผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) กว่า 1.1 พันล้านคนทั่วโลก คาดว่าในปี 2050 จะเพิ่มขึ้นเป็น 2.1 พันล้านคน หรือประมาณ 20% ของประชากรโลก

ประชากรสูงอายุเติบโตเร็วที่สุดในกลุ่มอายุ 80 ปีขึ้นไปประเทศที่เข้าสู่ "สังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์" แล้ว ได้แก่ ญี่ปุ่น อิตาลี เยอรมนี เกาหลีใต้ และการเข้าถึงและใช้ สื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีบทบาทสำคัญในด้านต่าง ๆ เช่น การดูแลสุขภาพ การเรียนรู้ การเข้าถึงสังคม และความบันเทิง แม้ผู้สูงอายุหลายกลุ่มยังเผชิญอุปสรรคเรื่องทักษะดิจิทัลหรือการเข้าถึงเทคโนโลยี แต่หลายประเทศได้พัฒนาแพลตฟอร์มและโครงการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในกลุ่มนี้อย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย การใช้สื่อออนไลน์กลับเผชิญกับความท้าทายหลายประการ จากผลการสำรวจพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือนปี 2560 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าผู้สูงอายุในประเทศไทยกว่า 75% ใช้สื่อสังคมออนไลน์ แต่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังขาดทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ส่งผลให้พวกเขาตกเป็นเหยื่อของข่าวปลอมหรือข้อมูลบิดเบือนได้ง่าย (ชัชญา เรืองยศ, 2566) เช่น อสม.ชุมชนคลองเรียง ประคองยายวิภา อายุ 80 ปี นำหลักฐานเข้าแจ้งความตำรวจ สภ.เมืองชัยภูมิ หลังถูกแก๊งคอลเซ็นเตอร์ หลอกให้โอนเงินไปตรวจสอบ โดยใช้มุกเดิมอ้างว่าถูกคนแอบอ้างชื่อไปส่งพัสดุผิดกฎหมาย มีการตำรวจยศใหญ่ ระดับผู้กำกับการ นครราชสีมา บอกว่า ในพัสดุเป็นยาเสพติด ยายวิภา เกิดความหวาดกลัวหลงเชื่อทำตามคำแนะนำของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ แม้จะโอนเงินไปเป็น ยอมลำบากไปถอน และได้ไปฝากที่ร้านสะดวกซื้อ 4 ครั้ง รวมเป็นเงิน 100,500 บาท เพื่อยืนยันความบริสุทธิ์ เมื่อรู้ว่าถูกหลอกเครียดจนเกือบจะฆ่าตัวตาย (เข้านี้ที่หมอชิต)

โดยประชากรในจังหวัดหนองบัวลำภู พบผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมากถึง 72,575 คน หรือร้อยละ 18.19 จากประชากรทั้งหมด 398,835 คน (3 หมอรู้จักคุณ (2024).) และในเขตอำเภอสุวรรณคูหา พบผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมากถึง 6,968 คน หรือร้อยละ 9.59 จากประชากรทั้งหมด 72,575 คน เป็นพื้นที่ที่มีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในแต่ละปี และการใช้สื่อออนไลน์ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามยุคสมัยนั้น เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความห่างไกล และผู้สูงอายุบางส่วนยังขาดทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากสื่อออนไลน์อย่างถูกต้อง ดังนั้น การเข้าถึงและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ถูกต้องจากสื่อออนไลน์จึงเป็นประเด็นที่ต้องการการพัฒนาอย่างยิ่ง เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อและการตัดสินใจที่มีวิจรรย์ญาณในการรับข้อมูลทางสื่อออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบทของประเทศไทย. การศึกษาในเรื่องนี้จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเข้าถึงสื่อและส่งเสริมการรับรู้ข่าวสารและการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุในอนาคต

ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่อง การรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู เนื่องจากการรู้เท่าทันจำเป็นต้องอาศัยความสามารถในการรับสื่อหลายด้านประกอบกัน จึงน่าจะเป็นประเด็นการศึกษาที่ ช่วยให้เห็นแนวคิดของผู้สูงอายุที่มีต่อแนวทางการใช้สื่อออนไลน์ของตนเอง รวมถึงช่วยให้ทราบว่า ผู้สูงอายุมีการรู้เท่าทันต่อการนำเสนอเนื้อหาในสื่อออนไลน์หรือไม่อย่างไร ซึ่งน่าจะเป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวทางการรู้เท่าทันสื่อแก่สมาชิกในสังคม รวมถึงเป็นการช่วยเตรียมความพร้อม แก่ผู้สูงอายุในการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

1.2.2 เพื่อศึกษาการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

1.2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการรับรู้และการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

1.3 คำถามวิจัย

1.3.1 กลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู มีการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์อย่างไร

1.3.2 กลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู มีการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์อย่างไร

1.3.3 แนวทางใดสามารถพัฒนาการรับรู้ข่าวสารและการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การรับรู้ข่าวสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods research) เพื่อศึกษาการรับรู้ข่าวสารและการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในเขตปกครององค์การบริหารส่วน อำเภอสุวรรณคูหา จำนวน 378 คน ซึ่งได้มาจากสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane ,1967, p 886) ผู้วิจัยกำหนดโควต้าของกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของผู้สูงอายุในแต่ละตำบลและสุ่มแจกแบบสัมภาษณ์ตำบลละ 2 คน จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาในพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระยะเวลาใน เดือนเมษายน พ.ศ. 2567 – เดือนมีนาคม พ.ศ.2568

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 การรับรู้ข่าวสาร หมายถึง กระบวนการที่บุคคลสามารถเข้าถึงข้อมูล ประมวลผล และตีความข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ การรับรู้ข่าวสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้บุคคลมีความเข้าใจที่ถูกต้องและทันเหตุการณ์ ทั้งนี้ สามารถประเมินความสามารถในการรับรู้ข่าวสารของผู้สูงอายุผ่านปัจจัยหลายประการ ได้แก่

- ด้านการเข้าถึงข้อมูล
- ด้านความถี่ในการบริโภคข่าวสาร
- ด้านตีความข้อมูลจากแหล่งข่าวที่เชื่อถือได้

1.5.2 การรู้เท่าทันสื่อ หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์ ประเมิน และตีความข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่างๆ การรู้เท่าทันสื่อช่วยให้บุคคลสามารถแยกแยะข่าวจริงจากข่าวปลอมได้ และสามารถทำความเข้าใจกับเจตนาหรือเนื้อหาที่แฝงมากับข่าวสารที่สื่อออกมา

- ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล
- ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล
- ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล

1.5.3 ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ

1.5.4 สื่อออนไลน์ หมายถึง ช่องทางหรือแพลตฟอร์มที่ใช้เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ความบันเทิง หรือเนื้อหาต่าง ๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารและกระจายข้อมูลไปยังผู้รับสาร ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ผ่านอุปกรณ์ที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต เช่น สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ หรือแท็บเล็ต

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้ทราบถึงการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

1.6.2 ได้ทราบถึงการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

1.6.3 ได้แนวทางในการพัฒนาการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์กับการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

พูน ปลูก ทัต ชีเว

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษางานวิจัยเรื่อง การรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสวรรคภูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- 2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสาร
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีความถี่ในการบริโภคข่าวสาร
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อออนไลน์
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์

การรับรู้ข่าวสาร หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้รับข้อมูลจากสื่อต่างๆ และสามารถประมวลผลและเข้าใจเนื้อหาของข้อมูลได้อย่างถูกต้อง โดยสามารถคัดกรองและแยกแยะข่าวสารที่เป็นจริงจากข่าวที่บิดเบือนหรือไม่ถูกต้อง การรับรู้ข่าวสารเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยให้บุคคลมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญในชีวิตประจำวัน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง การเมือง การเงิน หรือเหตุการณ์สาธารณะต่างๆ

กุหลาบ แก้วมณี (2558) กล่าวว่า วัตถุประสงค์สำคัญของการรับรู้ คือมนุษย์ต้องมี พื้นฐานของข้อมูลหรือมีความรู้ในเรื่องนั้นมาก่อน มนุษย์ต้องมีความสามารถในการแยกแยะและมีความสามารถในการคัดเลือกสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น มนุษย์จะไม่สามารถรับข้อมูลทุกชนิดในเรื่องนั้นได้ ต้องอาศัยวิธีการวินิจฉัยและการแยกแยะลักษณะของข้อมูลได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ เพราะมนุษย์จะเลือกรับรู้สิ่งที่ตนเองมีความสนใจมากกว่าสิ่งที่ตนเองไม่สนใจ

พรปวีณ์ ภู่อ้อย (2559) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ความสนใจ การจดจำและประสบการณ์ทางความคิด โดยการรับจากการสัมผัสทางร่างกายกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้า และเกิดการแปลความออกมาหรือสร้างความหมายให้แก่ข้อมูลที่ได้รับ โดยผู้รับรู้แต่ละคนอาจจะแปลความหมายนั้นออกมาเหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ ถึงแม้จะได้อยู่ในสถานการณ์เดียวกันก็ตาม จึงอาจเป็นเหตุผลว่านักการตลาดจึงต่างให้ความสำคัญกับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ และจำเป็นต้องศึกษากระบวนการรับรู้ของผู้รับสาร เพื่อสร้างความเข้าใจและสามารถคาดเดาถึงทัศนคติตลอดจนพฤติกรรมการตอบสนอง

มยุรี ถนอมสุข (2554 : 11-12) ได้นิยามความหมายของการรับรู้ หมายถึง การสัมผัสที่มีความหมาย (Sensation) การรับรู้เป็นการแปลหรือการตีความแห่งการสัมผัสที่ทำให้การรับรู้ของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน การรับรู้เกิดขึ้นจากการแปลหรือการตีความ จำเป็นที่จะต้องใช้ประสบการณ์เดิม

หรือความรู้เดิม หรือความชัดเจนที่เคยมีแต่หลังจาก จุดรวมของการรับรู้ ถูกกำหนดขึ้นมาจากความต้องการและคุณค่าเพื่อที่ความหมายต่อการรับรู้ กระบวนการของการรับรู้ (Perception) จะเกิดขึ้นต้องประกอบด้วย

1. การสัมผัสหรืออาการสัมผัส
2. ชนิดและธรรมชาติของสิ่งเร้าที่มาเร้า
3. การแปลความหมายจากอาการสัมผัส
4. การใช้ความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิม เพื่อแปลความหมาย

ร่างกายของมนุษย์มีทางรับรู้หรือรู้สึกสัมผัสอยู่หลายทาง ทั้งจากการตื่นตัวจากสิ่งเร้าที่อยู่แวดล้อม โดยผ่านทางประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่งหรือรวมกันหลายทาง และเกิดเป็นการรับรู้ขึ้นจากการรับรู้ในเฉพาะสิ่ง ร่างกายจะก่อเป็นรูปแบบของสิ่งนั้นขึ้นมาจากประสบการณ์ในแต่ละบริบท กลายเป็นความคิดความเข้าใจในสิ่งนั้นขึ้นมา กลายเป็นความคิดความเข้าใจในสิ่งนั้นกว้างขวางขึ้น จนเกิดภาพในสิ่งนั้นแจ่มชัดขึ้น เรียกว่าความคิดรวบยอด (Concept)

ทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสาร (News Awareness) คือกรอบแนวคิดที่อธิบายว่าบุคคลสามารถเข้าถึง เข้าใจ และตีความข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างไร ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานจากการที่บุคคลได้รับข้อมูลผ่านสื่อหลายประเภท เช่น สื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สื่อออนไลน์ หรือสื่อสังคมออนไลน์ แล้วจึงทำการประมวลผลข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจในเหตุการณ์หรือประเด็นในสังคม (UNESCO, 2022). ทฤษฎีการประมวลผลข้อมูลข่าวสาร (Information Processing Theory) มุ่งเน้นกระบวนการที่บุคคลรับข้อมูลและนำมาประมวลผลผ่านกระบวนการต่าง ๆ ในสมอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในข่าวสาร ซึ่งกระบวนการนี้ประกอบด้วยการรับข้อมูล (Input), การประมวลผลข้อมูล (Processing), และการจัดเก็บข้อมูล (Storage) โดยประสบการณ์และความรู้ที่สะสมมาของบุคคลมีบทบาทสำคัญในกระบวนการนี้ (UNESCO, 2020)

ทฤษฎีการตั้งวาระข่าวสาร (Agenda-Setting Theory) ได้ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการนำเสนอข่าวสารของสื่อและการรับรู้ของสาธารณชน (McCombs & Valenzuela, 2021) โดยสื่อมวลชนมีบทบาทในการกำหนดประเด็นที่สังคมจะให้ความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของผู้บริโภคข่าวสารต่อประเด็นต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนออย่างมาก ยิ่งสื่อนำเสนอข่าวสารเรื่องใดบ่อยครั้งหรือมีน้ำหนักเท่าใด เรื่องนั้นก็จะถูกมองว่าสำคัญมากขึ้นในมุมมองของสาธารณชน ทฤษฎีการตั้งวาระข่าวสารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดความสำคัญของประเด็นข่าวสารในสังคม การศึกษาของ McCombs และ Valenzuela (2021) ได้ขยายการประยุกต์ใช้ทฤษฎีนี้ในหลายด้าน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์ การกำหนดวาระข่าวสารในบริบทที่ต่างกัน รวมถึงการศึกษาผลกระทบของข่าวสารที่มีการนำเสนอในระดับต่าง ๆ ของการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดประเด็นข่าวสารหรือการเชื่อมโยงข้อมูลในระดับจิตสำนึกของสาธารณชน

ทฤษฎีกรอบความคิด (Framing Theory) อธิบายว่าการที่สื่อเลือกนำเสนอข้อมูลข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ มีผลต่อการตีความและการรับรู้ของผู้รับข่าวสาร การจัดการกรอบของเนื้อหาข่าวสารจะช่วยกำหนดมุมมองที่ผู้รับข่าวสารมีต่อประเด็นนั้น ๆ เช่น การเลือกใช้ถ้อยคำ การจัดเรียงข้อมูล และการเน้นประเด็นใดประเด็นหนึ่งในข่าว ทำให้กรอบความคิดที่ถูกนำเสนอมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของ

สาธารณชนและอาจก่อให้เกิดการแปลความที่ต่างกัน (Redalyc, 2011; Pew Research Center, 2011)

ทฤษฎีการรับรู้แบบเจตจำนง (Selective Perception Theory) ทฤษฎีนี้เสนอว่าบุคคลมักจะเลือกรับรู้และตีความข่าวสารตามความเชื่อ ความรู้ และประสบการณ์ที่มีอยู่ก่อนแล้ว โดยบุคคลจะรับรู้เฉพาะข่าวสารที่ตรงกับเจตจำนงของตนเอง และอาจปฏิเสธหรือมองข้ามข้อมูลที่ขัดแย้งกับความเชื่อหรือค่านิยมของตน การรับรู้ข่าวสารจึงไม่เป็นกลาง แต่ถูกปรับแต่งโดยประสบการณ์และทัศนคติของแต่ละบุคคล

ทฤษฎีการกระทำที่ตามมา (Elaboration Likelihood Model ELM) เสนอว่าการที่บุคคลจะประมวลผลและรับรู้ข่าวสารในเชิงลึกหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับระดับความสนใจและความเกี่ยวข้องของข่าวสารกับตนเอง (Petty & Cacioppo, 1981) โดย ELM แบ่งวิธีการประมวลผลข่าวสารออกเป็นสองเส้นทางหลัก ได้แก่ เส้นทางศูนย์กลาง (Central Route) ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีแรงจูงใจและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ข้อมูลในข่าวสารอย่างละเอียด และเส้นทางเสริม (Peripheral Route) ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลไม่มีความสนใจหรือความสามารถเพียงพอในการประมวลผลข้อมูลอย่างลึกซึ้ง แต่จะรับรู้ข้อมูลตามตัวชี้วัดหรือสิ่งกระตุ้นภายนอก เช่น ความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว (Petty & Cacioppo, 1981; Li et al., 2021).

ทฤษฎีความรับผิดชอบในการรู้ข่าวสาร (Knowledge Gap Theory) ระบุว่าความสามารถในการรับรู้ข่าวสารของบุคคลจะแตกต่างกันตามระดับการศึกษาและสถานะทางสังคม โดยบุคคลที่มีการศึกษาสูงและเข้าถึงสื่อมวลชนมากกว่าจะมีการรับรู้ข่าวสารที่ดีกว่า (Phillips, 1995).

ทฤษฎีการสร้างความหมาย (Constructivism Theory) ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างความหมายที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ผู้เรียนจะตีความข้อมูลข่าวสารโดยสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมของตน (Driscoll, 2000).

ทฤษฎีของ Denis McQuail (2013) เน้นย้ำถึงความเปลี่ยนแปลงของสื่อสารมวลชนและบทบาทสำคัญของการรับรู้ข่าวสาร McQuail อธิบายว่าการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวข้องกับกระบวนการที่บุคคลไม่เพียงแต่รับข้อมูลจากสื่อ แต่ยังต้องตีความและทำความเข้าใจ โดยต้องพิจารณาแหล่งที่มาและความน่าเชื่อถือของเนื้อหา ทั้งนี้เพื่อให้มีทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจที่เหมาะสมในบริบทของสังคมและการเมือง (McQuail, 2013). Denis McQuail (2010) ได้กล่าวถึงแนวคิดการรับรู้ข่าวสารโดยชี้ให้เห็นถึงบทบาทของการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสื่อสารมวลชนในยุคปัจจุบันและการมีอิทธิพลของสื่อที่มีต่อความเข้าใจของบุคคลในประเด็นสังคมและการเมือง โดยการรับรู้ข่าวสารเป็นกระบวนการที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบทั้งในแง่ของเนื้อหาและแหล่งที่มา เพื่อการวิเคราะห์และตัดสินใจที่ถูกต้อง (McQuail, 2013).

Michael Schudson (2015) มองว่าการรับรู้ข่าวสารมีบทบาทสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ เช่น การเลือกตั้งและการเข้าร่วมองค์กรทางสังคม Schudson อธิบายว่าการรับรู้ข่าวสารไม่ได้หมายถึงเพียงแคการรับรู้ข้อมูล แต่ยังต้องเข้าใจและวิเคราะห์เนื้อหาอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะในบริบททางการเมืองและสังคม ความสามารถในการประเมินแหล่งที่มาของข่าวสารมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว (Schudson, 2015).

Hollie J. Smith (2017) กล่าวว่า ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารในยุคดิจิทัลและเน้นว่าความสามารถในการแยกแยะข่าวจริงจากข่าวปลอมเป็นทักษะที่จำเป็นมากขึ้นในสังคมสมัยใหม่ Smith อธิบายว่าในยุคที่ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลจากหลายแหล่งผ่านสื่อดิจิทัลได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาการแพร่กระจายของข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือข่าวปลอม (fake news) มากขึ้น การที่บุคคลสามารถแยกแยะข่าวสารที่เป็นจริงจากข่าวสารที่บิดเบือนเป็นสิ่งสำคัญในการรับรู้ข่าวสารที่ถูกต้อง Smith เน้นว่าการรับรู้ข่าวสารที่ดีต้องมาพร้อมกับทักษะการตรวจสอบข้อเท็จจริง การตรวจสอบแหล่งที่มา และการวิเคราะห์บริบทของข่าว การรับรู้ข่าวสารจึงเป็นมากกว่าการรับข้อมูล แต่ยังรวมถึงการประเมินและการคัดกรองข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อป้องกันการถูกหลอกหรือชักจูงไปในทางที่ผิด Schudson ยังกล่าวถึงความสำคัญของการมีข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องในบริบททางสังคมและการเมืองที่มีความซับซ้อนมากขึ้น การที่บุคคลสามารถรับรู้และวิเคราะห์ข้อมูลได้ดีจะช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม และทำให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยได้อย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของสื่อดิจิทัลยังส่งผลต่อการเข้าถึงและการประเมินข้อมูลข่าวสาร จึงเป็นสิ่งสำคัญที่บุคคลต้องมีทักษะในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเพื่อตัดสินใจในเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างมีเหตุผล (Schudson, 2015). Schudson (2015) เน้นว่าการรับรู้ข่าวสารที่มีคุณภาพช่วยส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจประเด็นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะและตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลในเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของพวกเขา โดยการรับรู้ข่าวสารต้องมาพร้อมกับทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลและการประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว ยิ่งในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลถูกเผยแพร่อย่างรวดเร็ว การรู้เท่าทันข่าวสารกลายเป็นทักษะที่สำคัญมากขึ้นเพื่อป้องกันการถูกชักจูงจากข้อมูลที่ผิดพลาดหรือบิดเบือน (Schudson, 2015).

UNESCO (2019) ได้พัฒนา Global Standards for Media and Information Literacy Curricula Development Guidelines เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อสารมวลชน (Media Literacy) และสารสนเทศ โดยระบุว่าทักษะเหล่านี้ไม่ได้รับมาในครั้งเดียว แต่เป็นประสบการณ์ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ครอบคลุมความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเข้าถึง ประเมิน และใช้ข้อมูล รวมถึงการผลิตเนื้อหาในสื่อต่างๆ ทักษะในการรู้เท่าทันสื่อช่วยให้บุคคลสามารถแยกแยะความจริงจากข้อมูลบิดเบือนและสร้างความเข้าใจต่อประเด็นทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (UNESCO, 2019) ยังเน้นถึงทักษะความสามารถทางวัฒนธรรมในสื่อและการรู้เท่าทันข้อมูล ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทักษะคิดเชิงวิพากษ์ที่สามารถนำไปสู่การสร้างความเข้าใจและส่งเสริมการเจรจาแลกเปลี่ยน รวมถึงการเสริมสร้างความเคารพซึ่งกันและกันในสังคม โดยผู้เรียนและผู้สอนควรได้รับการฝึกฝนให้รู้จักวิเคราะห์ข้อจำกัดทางวัฒนธรรมที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการสื่อสาร และสามารถประเมินความถูกต้องของเนื้อหาตามความหลากหลายทางวัฒนธรรม (UNESCO, 2019)

National Council of Teachers of English (NCTE, 2021) ชี้ว่าทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่มีประสิทธิภาพควรรวมถึงการวิเคราะห์และสร้างสรรค์ข้อความใหม่ๆ เพื่อให้เข้าใจโครงสร้างอำนาจที่มีอยู่ในสื่อดิจิทัล การทำความเข้าใจวิธีการที่สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยขับเคลื่อนมุมมองและแนวคิด เป็นทักษะที่สำคัญในการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล นอกจากนี้ การสนับสนุนให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์เนื้อหาเองสามารถเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้นำทางสังคมที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสารอย่างมีความรับผิดชอบ (NCTE, 2021) ได้เสนอว่าการสร้างและเผยแพร่

ข้อความในยุคปัจจุบันควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมทั้งในการวิเคราะห์และการผลิตสื่อ ซึ่งการที่นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ข้อความและนำเสนอความคิดของตนเองอย่างเสรี จะช่วยให้เข้าใจถึงโครงสร้างอำนาจของสื่อที่ส่งผลต่อการก่อตัวของความคิดและมุมมองที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การทำเช่นนี้ยังช่วยเสริมทักษะในการมีส่วนร่วมอย่างมีความรับผิดชอบในชุมชน และสร้างความสามารถในการเชื่อมโยงสื่อในบริบทที่หลากหลาย ทั้งในแง่ของวัฒนธรรม การเมือง และสังคม

แนวคิดและกระบวนการการรับรู้ข่าวสาร

พีชนี เชยจรรยา, เมตตา วินวัฒนานุกูลและถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์ (2562) กล่าวว่า กระบวนการรับรู้ หมายถึง การรับรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัวหรือตั้งใจ และมักเกิดตามประสบการณ์และการสั่งสมทางสังคมโดยที่เราไม่สามารถให้ความสนใจกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวต่างกัน เมื่อได้รับสารเดียวกัน ผู้รับสารสองคนอาจให้ความสนใจและรับรู้สารเดียวกันต่างกันโดยทั่วไปการรับรู้ที่แตกต่างกันเกิดจากอิทธิพลหรือตัวกรอง (Fair) ดังนี้

1. แรงผลักดันหรือแรงจูงใจ (Motives) เรามักเห็นในสิ่งที่เราต้องการเห็นและได้ยินสิ่งที่เราต้องการได้ยิน เพื่อสนองความต้องการของตนเอง

2. ประสบการณ์เดิม (Past Experiences) คนเราต่างเติบโตขึ้นในสภาพแวดล้อมต่างกันหรือถูกเลี้ยงดูด้วยวิธีต่างกันและคบหาสมาคมกับคนต่างกัน จึงมีการรับรู้ที่แตกต่างกันตามประสบการณ์เดิมที่ต่างกัน

3. กรอบอ้างอิง (Frame of Reference) ซึ่งเกิดจากการสั่งสมอบรมทางครอบครัวและสังคม ดังนั้นคนต่างศาสนากันจึงมีความเชื่อและทัศนคติในเรื่องต่าง ๆ ได้

4. สภาพแวดล้อม เช่น คนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมต่างกัน อุณหภูมิ บรรยากาศ สถานที่ ฯลฯ จะตีความสารที่ได้รับนั้นแตกต่างกัน

5. สภาวะจิตใจและอารมณ์ ได้แก่ ความโกรธ ความกลัว ฯลฯ คนเราที่มีสภาพจิตใจและอารมณ์ที่แตกต่างกันก็จะมีมุมมองที่จะรับรู้สารแตกต่างกัน

กล่าวโดยสรุป การรับรู้ของบุคคลเป็นผลมาจากสภาพร่างกายหรือความสามารถทางกายภาพของบุคคล (Individual Biology or Physical Ability) การเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรม (Cultural Training) และลักษณะทางจิตวิทยาของบุคคล (Personal Psychology) ดังนั้น การรับรู้ของบุคคลจะแตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิหลังของแต่ละบุคคล

จำเนียร ช่วงโชติ (2560) กล่าวว่า กระบวนการของการรับรู้จะเกิดขึ้นต้องประกอบด้วย

1. อาการสัมผัส หมายถึง อาการที่อวัยวะรับสัมผัสสิ่งเร้า หรือสิ่งเร้าผ่านเข้ามา กระพบกับอวัยวะรับสัมผัสต่าง ๆ เพื่อให้คนเรารับรู้สภาวะแวดล้อมรอบตัว

2. การแปลความหมายจากอาการ ส่วนสำคัญที่จะช่วยทำให้การแปลความดี หรือถูกต้องเพียงใดนั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบ คือ สติปัญญาหรือความเฉลียวฉลาด การสังเกตหรือพิจารณาความสนใจหรือความตั้งใจและคุณภาพของจิตใจขณะนั้น

3. ความรู้เดิม หรือประสบการณ์เดิม ได้แก่ ความคิด ความรู้ และการกระทำที่ได้เคยปรากฏแก่ผู้นั้นมาแล้วในอดีต มีความสำคัญมากสำหรับช่วยในการตีความ หรือแปลความหมายของการสัมผัสได้แจ่มชัด ความรู้เดิมและประสบการณ์เดิมที่ได้สะสมไว้ สำหรับช่วยในการแปลความหมายได้ดี

นั้น จะต้องมีคุณสมบัติ คือ เป็นความรู้ที่แน่นอน ถูกต้องและต้องมีปริมาณ กล่าวคือ รู้หลายอย่างจึงจะช่วยแปลความหมายต่าง ๆ ได้สะดวกและถูกต้อง

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การรับรู้เป็นกระบวนการเบื้องต้นที่แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด และผู้รับสารสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม ซึ่งมักเกิดขึ้นตามประสบการณ์ และการสั่งสมทางสังคมของผู้รับสาร ซึ่งกระบวนการรับรู้ที่มีความหมายแตกต่างกันทั้งในลักษณะของผู้รับสารและลักษณะทางจิตวิทยาของผู้รับสาร

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

นวลศิริ เปาโรทิตย์ (2562) ได้กล่าว สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้แบ่งออกได้ดังนี้

1. คุณสมบัติในจิตใจของผู้รับรู้ การที่บุคคลเลือกรับรู้สิ่งใดก่อนหลังมากน้อยอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับรู้ ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะของผู้รับรู้แบ่งเป็น 4 คน คือความสนใจความคาดหวัง ความต้องการ และการเห็นคุณค่าของตนเอง

2. คุณสมบัติของสิ่งเร้าภายนอกที่มีต่อความสนใจ คุณสมบัติภายนอกที่ทำให้คนเราเกิดความสนใจที่จะรับรู้ หรือทำให้การรับรู้ของคนเราคดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสิ่งถ้าขนาดสิ่งเร้า การเคลื่อนไหวของสิ่งส่งการซ้ำ ๆ กันของสิ่งใจ

ในขณะที่ Assael (อ้างถึงใน วัลยศรี แก้ววิรุฬ, 2563) ได้แบ่งกระบวนการรับรู้ออกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ

1. การเลือกหรือคัดสรรทางการรับรู้ (Perceptual Selection)
2. การจัดระเบียบทางการรับรู้ (Perceptual Organization)
3. การตีความทางการรับรู้ (Perceptual Interpretation)

สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลทำให้การรับรู้ของบุคคลแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยสองประการคือ องค์ประกอบอันเนื่องมาจากบุคคล และองค์ประกอบจากภายนอกประเภทของการรับรู้

การรับรู้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (อ้างถึงใน เอมอร ณรงค์, 2560) คือ

1. การรับรู้ทางอารมณ์ หมายถึง การรับรู้ความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เช่นความรู้สึกดีใจ ตื่นเต้น รัก เกลียด เป็นต้น

2. การรับรู้ลักษณะของบุคคล ต้องอาศัยการแปลข้อมูล 3 ประการ คือ ลักษณะทางกายภาพ เช่น รูปร่าง หน้าตา ลักษณะแขนขา เท้า สีผิว พฤติกรรม เช่น การพูดคุย การยิ้ม การหัวเราะ การเดิน คำบอกเล่า เช่น คำบอกเล่าจากญาติพี่น้อง เพื่อน ผู้ใกล้ชิด

3. การรับรู้ภาพพจน์ของกลุ่มบุคคล หมายถึง มโนภาพ หรือ มโนคติของสิ่งต่าง ๆ ตามที่บุคคลรับรู้ เป็นภาพที่อยู่ในความคิด หรือจินตนาการของบุคคล และบุคคลสามารถบอกลักษณะของภาพเหล่านั้นให้ผู้อื่นทราบได้ด้วย

4. การรับรู้ปรากฏการณ์ทางสังคม เป็นการตีความ หรือแปลความหมายสิ่งต่าง ๆ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมตามความเชื่อของตนเพื่อให้เกิดความ

เข้าใจ และสามารถอธิบายสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นได้ การรับรู้ปรากฏการณ์ทางสังคมนั้นขึ้นอยู่กับสาเหตุสำคัญคือ

ระดับความรู้ หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ ความสามารถประสบการณ์เชิงปัญญาหรือความเฉลียวฉลาด เมื่อต่างกันย่อมมีผลในการตีความต่อสิ่งต่าง ๆ ได้แตกต่างกันด้วย

การเปลี่ยนการรับรู้ คือ ถ้าผู้มีความรู้ต่ำเมื่อได้มีโอกาสสนทนาหรืออภิปรายกับผู้ที่มีการรับรู้สูง ก็อาจจะถูกผู้มีการรับรู้สูงเปลี่ยนแนวคิดหรือแนวคิดหรือแนวทางการรับรู้ได้

แนวคิดการวัดการรับรู้

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (อ้างถึงใน มนัสพงศ์ พัฒนวิบูลย์, 2560) กล่าวว่า การวัดการรับรู้เป็นส่วนใหญ่แล้วใช้วิธีการที่คล้ายคลึงกับการวัดเจตคติ การวัดค่านิยมและการวัดบุคลิกภาพ ทั้งนี้ ก็เพราะว่าการรับรู้เป็นส่วนหนึ่งของเจตคติการวัดค่านิยม การวัดบุคลิกภาพการวัดการรับรู้จึงรวบรวมได้ ดังนี้

1. การสังเกต (observation)

1.1 สังเกตที่ใบหน้าของบุคคลว่ามีการแสดงออกทางสีหน้าอย่างไร

1.2 สังเกตที่สายตาหรือแววตา

1.3 พิจารณาที่บุคลิกภาพ ท่าทางของร่างกาย เช่น มีอาการตื่นเต้นหรือไม่เพียงพอ

1.4 พิจารณาที่เจตนาารมณ์ของบุคคลว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมามีเจตนาอย่างไร

2. การใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ดังนี้

2.1 แบบสอบถามที่มีคำถามเป็นข้อความที่มีเพียงความคิดเดียว โดยให้เลือกตอบว่าเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย ใช่ ไม่ใช่ ถูก - ผิด ซึ่งในบางครั้งอาจมีคำว่า ไม่แน่ใจ อยู่ด้วยก็ได้

2.2 แบบสอบถามที่คำถามมีหลายตัวเลือกเป็นมาตรวัด (Scaling) เป็นคำถามที่มีประโยคคำถาม และมีคำตอบที่เป็นระดับการรับรู้ว่า มากน้อยเพียงใด โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ปฏิบัติ ไม่ปฏิบัติ หรือ 3 ระดับ คือ ปฏิบัติ ปฏิบัติบางครั้ง ไม่ได้ปฏิบัติ หรือ 5 ระดับ เช่น ปฏิบัติมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

2.3 การใช้แบบทดสอบและเครื่องมือทางจิตวิทยา โดยผู้ทำการทดสอบเสนอสิ่งเร้าแก่ผู้ถูกทดสอบ เพื่อให้แสดงพฤติกรรมหรือคำตอบออกมา สิ่งเร้านี้อาจเป็นรูปภาพหรือสิ่งอื่นที่

ปรีชา ศรีศักดิ์หิรัญ (อ้างถึงใน นภาพร เจตะวัฒน์, 2561) ให้คำจำกัดความการรับรู้ของผู้บริโภคว่าเป็น "กระบวนการที่ผู้บริโภคให้ความหมายต่อสิ่งเร้าที่มากกระทบประสาทสัมผัสตลอดจนจัดเก็บและคัดเลือกสิ่งเร้า ผู้บริโภคแต่ละคนก็เลือกรับรู้แตกต่างกันออกไปตามความต้องการ ทัศนคติ ประสบการณ์ และ ลักษณะเฉพาะของบุคคล การเลือกรับรู้ที่แตกต่างกันนี้เป็นสาเหตุให้ สิ่งเร้าเช่น สังคม ข่าวสาร โฆษณา และ การประชาสัมพันธ์ กลับถูกมองไปแตกต่างกัน

จากความหมายข้างต้นเกี่ยวกับการรับรู้ นั้น สามารถสรุปได้ว่า การรับรู้สามารถเกิดขึ้นต่อผู้คนที่มีการจัดการต่อสิ่งเร้าที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสื่อสังคม ข่าวสาร โฆษณา และสื่อประชาสัมพันธ์ แตกต่างกันไป ทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการรับรู้ นั้นนับตั้งแต่การเปิดรับสิ่งเร้าที่มากกระทบกับประสาทสัมผัส ทั้งนี้การเลือกให้ความสนใจ การเลือกตีความ การเลือกจดจำและการเลือกจัดระเบียบข่าวสารเพื่อเรียกกลับมาใช้งานนั้น

2.2 แนวคิดและทฤษฎีความถี่ในการบริโภคข่าวสาร

การบริโภคข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุถือเป็นพฤติกรรมที่มีความสำคัญในบริบทของสังคมยุคดิจิทัล เนื่องจากสื่อออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทในฐานะแหล่งข้อมูลหลักที่เข้าถึงได้ง่าย รวดเร็ว และสามารถตอบสนองความต้องการด้านข้อมูลของผู้บริโภคได้ในหลากหลายมิติ สำหรับผู้สูงอายุ การบริโภคข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ยังมีนัยสำคัญต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการติดตามข้อมูลด้านสุขภาพ ความปลอดภัย การติดต่อสื่อสารกับครอบครัว รวมถึงการมีส่วนร่วมทางสังคมในรูปแบบดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ความถี่ในการบริโภคข่าวสารของผู้สูงอายุมีความแตกต่างจากวัยอื่น ๆ ด้วยเหตุผลทางด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ประสบการณ์กับสื่อดิจิทัล และปัจจัยแวดล้อมทางสังคม-วัฒนธรรม ดังนั้น เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมนี้ได้อย่างลึกซึ้ง จึงจำเป็นต้องพิจารณาผ่านกรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่สามารถอธิบายแรงจูงใจและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความถี่ในการบริโภคข่าวสาร ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจ (Uses and Gratifications Theory: UGT)

ทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจ (Uses and Gratifications Theory: UGT) พัฒนาโดย Katz, Blumler และ Gurevitch ในปี 1974 เป็นกรอบแนวคิดที่มีบทบาทสำคัญในการอธิบายพฤติกรรมการบริโภคสื่อของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่สื่อมีความหลากหลายและผู้บริโภคสามารถเลือกใช้สื่อได้ตามความต้องการของตนเอง (Katz et al., 1974)

หลักการสำคัญของ UGT คือการมองผู้บริโภคสื่อในฐานะ “ผู้เลือกใช้อย่างมีสติ” ซึ่งแตกต่างจากมุมมองเดิมที่มองว่าผู้บริโภคเป็นเพียงผู้รับสารแบบเดียวทางเดียว (passive audience) โดยในทฤษฎีนี้ ผู้บริโภคจะใช้สื่อเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือความต้องการเฉพาะของตนเอง โดยทฤษฎีได้จำแนกประเภทของความต้องการที่สื่อสามารถตอบสนองได้ออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. ความบันเทิง (Entertainment) คือ สื่อช่วยให้เกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน หรือผ่อนคลายจากความเครียดในชีวิตประจำวัน
2. การให้ข้อมูล (Information) คือ สื่อช่วยให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูล ข่าวสาร หรือความรู้ที่เป็นประโยชน์
3. การระบุตัวตน (Personal Identity) คือ สื่อช่วยสะท้อนหรือยืนยันตัวตน ทศนคติ ค่านิยม หรือความเชื่อของผู้บริโภค
4. ความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Integration) คือ สื่อช่วยให้ผู้บริโภคสามารถติดต่อสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม
5. การหลีกหนี (Escapism) คือ สื่อช่วยให้ผู้บริโภคหลีกหนีจากความกังวลหรือปัญหาในชีวิตจริง

สำหรับผู้สูงอายุ ความถี่ในการบริโภคข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์มักมีแรงจูงใจหลักอยู่ที่การได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน รวมถึงการติดต่อสื่อสารกับครอบครัวและเครือข่ายสังคมใกล้ชิด ซึ่งตรงกับความต้องการในประเภท “การให้ข้อมูล” และ “ความสัมพันธ์ทางสังคม” โดยเฉพาะในบริบทที่ผู้สูงอายุมักมีข้อจำกัดในการออกไปพบปะผู้คนด้วย

ตัวเอง เช่น การอยู่บ้านคนเดียว หรือข้อจำกัดทางร่างกาย การใช้สื่อออนไลน์จึงกลายเป็นช่องทางสำคัญที่ช่วยเติมเต็มความต้องการเหล่านี้

นอกจากนี้ ผู้สูงอายุบางกลุ่มอาจใช้สื่อออนไลน์เพื่อบรรเทาความเหงาและความเครียด (Escapism) หรือเพื่อความบันเทิง เช่น การดูวิดีโอเพลงหรือรายการที่ชื่นชอบ โดยความถี่และรูปแบบการบริโภคสื่อจึงขึ้นอยู่กับความพึงพอใจและเป้าหมายเฉพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งแตกต่างกันไปตามระดับความสนใจและความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM)

ในอีกมุมมองหนึ่ง การบริโภคข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุสามารถวิเคราะห์ผ่านแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ที่พัฒนาโดย Davis (1989) เพื่ออธิบายว่าอะไรคือปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจและพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีของบุคคลมีแบบจำลอง TAM เน้นที่องค์ประกอบหลัก 2 ประการ ได้แก่

1. การรับรู้ว่ามีประโยชน์ (Perceived Usefulness) หมายถึง ความเชื่อของผู้ใช้ที่ว่า การใช้เทคโนโลยีดังกล่าวจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานหรือชีวิตประจำวัน
2. การรับรู้ว่าง่ายต่อการใช้ (Perceived Ease of Use) หมายถึง ความเชื่อว่าการใช้เทคโนโลยีนั้นไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน หรือใช้เวลาน้อยในการเรียนรู้

Davis (1989) ชี้ให้เห็นว่า หากผู้ใช้มีความรับรู้ว่ามีประโยชน์และใช้งานง่าย บุคคลนั้นจะมีแนวโน้มที่จะยอมรับและใช้เทคโนโลยีนั้นอย่างต่อเนื่องและบ่อยครั้งขึ้น โดยสำหรับผู้สูงอายุซึ่งโดยทั่วไปอาจมีข้อจำกัดในด้านทักษะทางเทคโนโลยีและความคุ้นเคยกับแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ การรับรู้สองประการนี้มีผลอย่างมากต่อความถี่ในการบริโภคข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ หากผู้สูงอายู้สึกว่าเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันข่าวออนไลน์มีความง่ายต่อการใช้งานและให้ข้อมูลที่มีประโยชน์สำหรับชีวิตประจำวัน เช่น ข้อมูลสุขภาพ การแจ้งเตือนความปลอดภัย หรือข่าวสารเกี่ยวกับครอบครัว ก็จะทำให้พวกเขามีความมั่นใจและใช้บริการเหล่านี้บ่อยครั้งขึ้น

นอกจากนี้ ความรู้สึกว่าการใช้เทคโนโลยีช่วยลดความยุ่งยากในการเข้าถึงข่าวสารหรือสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างรวดเร็วและสะดวกสบาย ยังช่วยเพิ่มแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุเกิดความตั้งใจในการใช้งานอย่างสม่ำเสมอด้วย

ทฤษฎีการพึ่งพาสื่อ (Media Dependency Theory)

พัฒนาโดย Sandra Ball-Rokeach และ Melvin DeFleur ในปี ค.ศ. 1976 โดยมีรากฐานจากแนวคิดที่ว่า อิทธิพลของสื่อมวลชนต่อผู้รับสารจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับระดับการพึ่งพาสื่อของบุคคลนั้น ๆ กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีการพึ่งพิงข้อมูลจากสื่อมากเท่าใด ความเป็นไปได้ที่สื่อจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความเชื่อ หรือพฤติกรรมของเขาก็จะยิ่งเพิ่มขึ้นตามไปด้วย (Ball-Rokeach & DeFleur, 1976) แก่นสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ “ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน” ระหว่างสามองค์ประกอบ ได้แก่

1. บุคคล/ผู้รับสาร (Individuals)
2. ระบบสื่อ (Media System)

3. ระบบสังคม (Social System)

ซึ่งความพึงพอใจจะสูงขึ้นเมื่อบุคคลมีความต้องการข้อมูลในสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอน (uncertainty) เช่น ภาวะวิกฤต ขาดแหล่งข้อมูลอื่นในการตัดสินใจหรือวางแผนชีวิตประจำวัน และมีข้อจำกัดทางกายภาพหรือสังคม เช่น การเคลื่อนไหวลำบาก หรือการแยกตัวทางสังคม

โดย Sandra Ball-Rokeach และ Melvin DeFleur กล่าวว่าในบริบทของผู้สูงอายุ การบริโภคข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในช่วงสถานการณ์ที่ต้องการข้อมูลเร่งด่วน เช่น การระบาดของโรคติดเชื้อ COVID-19 หรือภัยธรรมชาติ ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่สามารถออกจากบ้าน หรือเข้าถึงข้อมูลจากแหล่งอื่นได้ จึงจำเป็นต้องพึ่งพาสื่อออนไลน์ในการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์ดังกล่าว เช่น ข่าวสุขภาพ คำแนะนำจากหน่วยงานสาธารณสุข หรือประกาศจากหน่วยงานรัฐ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุที่มีลูกหลานอาศัยอยู่ต่างจังหวัดหรือไม่มีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ก็จะมีแนวโน้มใช้สื่อออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ หรือยูทูป เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับคนในครอบครัว และติดตามข่าวสารต่าง ๆ ทำให้เกิด “ความสัมพันธ์เชิงพึ่งพิง” ระหว่างผู้สูงอายุกับสื่อเหล่านั้น ซึ่งนำไปสู่การบริโภคข่าวสารอย่างต่อเนื่องและมีความถี่สูง

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุพึ่งพาสื่อออนไลน์ในการตอบสนองความต้องการด้านข้อมูล การตัดสินใจ และการติดต่อสื่อสารมากเท่าใด ก็ยิ่งส่งผลให้พฤติกรรมการบริโภคข่าวสารของพวกเขามีความถี่และความสม่ำเสมอมากขึ้นตามลำดับ

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Cognitive Theory: SCT)

การพัฒนาโดย Albert Bandura (1986) ซึ่งเสนอว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะจากการเสริมแรงโดยตรงเท่านั้น แต่ยังสามารถเกิดขึ้นจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น และผลลัพธ์ของพฤติกรรมนั้น ๆ ได้ (observational learning หรือ modeling) SCT มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการที่ปฏิสัมพันธ์กัน ได้แก่

1. บุคคล (Personal factors) เช่น ความเชื่อ ความรู้ หรือทักษะ
2. พฤติกรรม (Behavior) คือการแสดงออกทางกายภาพหรือการกระทำ
3. สิ่งแวดล้อม (Environmental factors) เช่น แบบอย่างทางสังคมหรือแรงจูงใจภายนอก

Bandura เน้นแนวคิด “ประสิทธิภาพในตนเอง” (self-efficacy) ซึ่งหมายถึงความเชื่อของบุคคลว่าตนเองสามารถกระทำพฤติกรรมใด ๆ ได้สำเร็จ ความเชื่อนี้เป็นตัวกำหนดสำคัญว่า บุคคลจะเริ่มทำอะไร จะทำต่อเนื่องหรือไม่ และจะเผชิญกับอุปสรรคอย่างไร ซึ่งในสังคมของผู้สูงอายุ การบริโภคข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์เป็นพฤติกรรมที่ต้องอาศัยการเรียนรู้และความมั่นใจในตนเอง ผู้สูงอายุที่มีสมาชิกในครอบครัว เช่น บุตรหลาน ใช้สื่อออนไลน์เป็นประจำ จะมีแนวโน้มเลียนแบบพฤติกรรมการใช้งาน เช่น การอ่านข่าวในแอปพลิเคชัน หรือการติดตามเพจที่น่าเชื่อถือ การมีแบบอย่างในชีวิตจริงเหล่านี้ ช่วยลดความกลัวและเพิ่มแรงจูงใจในการทดลองใช้งาน

นอกจากนี้ การได้รับคำแนะนำ การสอน หรือการช่วยเหลือจากผู้อื่นในครอบครัว ยังเป็นปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมที่ช่วยเพิ่ม self-efficacy ของผู้สูงอายุ ทำให้รู้สึกว่าการใช้เทคโนโลยีไม่ยากเกินไป และสามารถทำได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้สูงอายุหันมาใช้งานสื่อออนไลน์ด้วยตนเองมากขึ้น และเกิดความถี่ในการบริโภคข่าวสารตามมา ในการประยุกต์ใช้ SCT ยังช่วยอธิบายว่า แม้ผู้สูงอายุจะ

มีข้อจำกัดด้านทักษะ แต่หากมีสิ่งแวดล้อมสนับสนุน เช่น อุปกรณ์ที่ใช้งานง่าย ข้อมูลที่จัดทำในรูปแบบที่เข้าใจได้ หรือได้รับแรงจูงใจจากบุคคลต้นแบบ ก็สามารถพัฒนาพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ได้เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ

สรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีความถี่ในการบริโภคข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุสามารถอธิบายได้ผ่านกรอบแนวคิดสำคัญหลายประการ ได้แก่ ทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจ (Uses and Gratifications Theory) ซึ่งมองว่าผู้บริโภคสื่อเลือกใช้สื่อเพื่อสนองตอบความต้องการเฉพาะด้าน เช่น ข้อมูล ความสัมพันธ์ทางสังคม หรือการผ่อนคลาย, แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model) ที่เน้นการรับรู้ถึงประโยชน์และความง่ายในการใช้งาน เทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญต่อความถี่ในการใช้งาน, ทฤษฎีการพึ่งพาสื่อ (Media Dependency Theory) ซึ่งอธิบายว่าการบริโภคข่าวสารจะมีความถี่และความเข้มข้นเพิ่มขึ้นเมื่อบุคคลพึ่งพาสื่อมากขึ้นในสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอน และ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Cognitive Theory) ซึ่งเน้นการเรียนรู้จากแบบอย่างและความเชื่อมั่นในตนเองว่าใช้เทคโนโลยีได้ จึงส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคสื่อของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งหมดนี้ช่วยให้เข้าใจว่าความถี่ในการบริโภคข่าวสารของผู้สูงอายุไม่เพียงแต่ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของสื่อเท่านั้น แต่ยังสัมพันธ์กับแรงจูงใจส่วนบุคคล ทักษะเทคโนโลยี และปัจจัยทางสังคมโดยรอบอีกด้วย

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ

การรู้เท่าทันสื่อ หมายถึง ความสามารถในการประเมิน วิเคราะห์ และตีความข้อมูลที่ได้รับจากสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อดั้งเดิมหรือสื่อออนไลน์ บุคคลที่มีความรู้เท่าทันสื่อจะสามารถแยกแยะข้อมูลที่เป็นจริงจากข้อมูลที่บิดเบือน ตีความเจตนาและเนื้อหาที่ซ่อนอยู่ในสื่อได้ ซึ่งการรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่สำคัญในยุคที่ข้อมูลข่าวสารสามารถถูกบิดเบือนได้อย่างง่ายดายผ่านช่องทางดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์

พรทิพย์ เย็นจะบก (2562) กล่าวว่า การรู้เท่าทันสื่อ คือ ความสามารถในการวิเคราะห์ การวิจารณ์ และการประเมินค่าสื่อ รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงสื่อ ในขณะที่ บุพผา เมฆศรีทองคำ (2552) ได้ให้ความหมายว่าหมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเข้าถึง เข้าใจ ตีความ ประเมิน และสร้างเนื้อหาสื่อ ในรูปแบบที่หลากหลายด้วยความตระหนักถึงผลกระทบของสื่อโดยไม่ถูกครอบงำจากสื่อ และสามารถ เสริมสร้างพลังอำนาจของตนเพื่อให้สามารถใช้สื่อเป็นประโยชน์ได้ (พรทิพย์ เย็นจะบก, (2562))จากคำจำกัดความดังกล่าวสามารถสรุป ได้ว่า การรู้เท่าทันสื่อ หมายถึง การที่บุคคลมีความสามารถในการอ่านสื่ออย่างเข้าใจ สามารถวิเคราะห์ ประเมินค่า ตีความนัยยะแฝงในสื่อได้ โดยไม่ถูกหลอกหรือถูกครอบงำ ซึ่งทักษะการรู้เท่าทันสื่อจะช่วยให้ บุคคลกลายเป็นผู้รับสารที่มีคุณภาพ และสามารถใช้ประโยชน์จากสื่อเพื่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตของ ทั้งต่อตนเองครอบครัว ชุมชนและสังคมการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) มีความสำคัญในการพัฒนาพลเมืองให้มีความกระตือรือร้นในการเข้าถึง วิเคราะห์ วิจารณ์ และประเมินข้อมูลเพื่อการใช้ชีวิตและการตัดสินใจที่เหมาะสม (สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน และเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย, 2559) การรู้เท่าทันสื่อในสังคมไทยมีระดับปานกลาง และมีความคาดหวังให้สื่อทำหน้าที่ในการตรวจสอบสังคมและเสริมสร้างปัญญาของประชาชนมากยิ่งขึ้น การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นทักษะสำคัญใน

การปกป้องตนเองจากสื่อที่เป็นอันตราย และเป็นเครื่องมือในการใช้สื่อเพื่อการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสังคม งานวิจัยจากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต (Pira Chirasopone et al., 2562) ชี้ว่าในบริบทของสังคมไทย ภาครัฐควรมีการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อและการสื่อสารผ่านนโยบายที่ชัดเจนและการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา เพื่อลดความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงและการใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยปฏิรูปสังคมไทยผ่านการสื่อสารที่ถูกต้องและสร้างสรรค์

การเรียนรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อสามารถกระทำได้ด้วยหลักการพิจารณา 4 ประการ (ฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล, 2565) ได้แก่ 1) การรู้ทันตัวผู้สร้างสื่อ (Media owner) หมายถึง การตั้งคำถามว่าใครเป็นผู้ส่งสารนี้ และจุดประสงค์ของผู้ส่งสารคืออะไร 2) การรู้ทันการดึงดูดใจ (Media appeal) หมายถึง การตั้งคำถามว่าผู้ส่งสารนั้นได้ใช้เทคนิคอะไรในการดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร 3) การรู้ทันเนื้อหาสาระ (Media content) หมายถึง การตั้งคำถามว่าอะไรคือความหมายที่แท้จริงของ สารที่ถูกนำมาสื่อสาร และผู้รับสารที่แตกต่างกันตีความสารนี้แตกต่างกันอย่างไร และ 4) การรู้ทัน ผลประโยชน์ (Media benefits) หมายถึง การตั้งคำถามว่าวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของผู้ส่ง สารคืออะไรและผู้ผลิตสารจะได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการสื่อสารอย่างไร นอกจากนี้ในงานวิจัยของ อีริพัฒนา วงศ์คุ้มสิน (2562) ได้กล่าวถึงทักษะที่บุคคลจะต้องสร้างและพัฒนาให้เกิดขึ้น เพื่อให้การเปิดรับเนื้อหาจากสื่อนำไปสู่ผลประโยชน์ของตนเองและสังคมมากที่สุด โดยทักษะดังกล่าวประกอบด้วย 1) การการตระหนัก (Realization) หมายถึง ทักษะในการรับรู้และเข้าใจเนื้อหาของสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ โดยสามารถใช้วิจารณ์ญาณที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ ในความหมายของสิ่งที่ตนกำลังเปิดรับ 2) การประเมินค่า (Evaluation) หมายถึง ทักษะในการตีความ เนื้อหาของสื่อตามองค์ประกอบและรูปแบบที่สื่อแต่ละประเภทนำเสนอ และมองเห็นว่าสิ่งที่สื่อนำเสนอ นั้นส่งผลกระทบต่อสังคม การเมือง หรือเศรษฐกิจ และ 3) การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง ทักษะในการใช้แสดงบทบาทของการเป็นผู้ร่วมสื่อสารในสื่อทั้งในแง่ของการตอบสนองต่อข้อมูลข่าวสารที่ได้รับและในแง่ของการเป็นผู้ส่งข้อมูลข่าวสารเอง ทั้งนี้บุคคลยังสามารถใช้ทักษะการสร้างสรรค์ (Creativity) ในการสร้างสื่อที่เป็นแบบฉบับของตนเอง

นฤมล แสนยากร (2564) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจุบันต้องยอมรับว่าโซเชียลมีเดียมีบทบาทสำคัญต่อการใช้ชีวิตของมนุษย์อย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการอัปเดตข่าวสาร ติดตามกระแสหรือเทรนด์ต่าง ๆ และโซเชียลมีเดียมีความสะดวกสบายในการใช้งาน เข้าถึงได้ง่าย จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้คนนิยมใช้โซเชียลมีเดียไม่ว่าจะเป็นเด็กและผู้ใหญ่ซึ่งโซเชียลมีเดียกับเยาวชนนับว่าเป็นดาบสองคมกับเยาวชนอย่างมาก เพราะว่าเยาวชนไม่สามารถกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารได้อย่างถี่ถ้วน ซึ่งอาจทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวที่อาจลอกเลียนแบบจากโซเชียลมีเดีย ทำให้เกิดผลเสียต่อตนเองและคนรอบตัว แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าโซเชียลมีเดียมีแต่ผลเสียกับเยาวชน บางครั้งการอ่านข่าวหรือตามกระแสต่าง ๆ อาจเป็นการช่วยเตือนภัยหรือทำให้เยาวชนระมัดระวังตัวมากขึ้น(นฤมล แสนยากร ,(2564))

Renee Hobbs (2011) Renee Hobbs เป็นนักวิชาการที่มีบทบาทสำคัญในด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล Hobbs เน้นว่า การรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถรับมือกับข้อมูลข่าวสารที่เข้ามาอย่างรวดเร็วและหลากหลาย การรู้เท่าทันสื่อไม่เพียงแต่หมายถึงการแยกแยะข่าวจริงจากข่าวปลอมเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์โครงสร้างของเนื้อหาสื่อ การทำความเข้าใจ

เจตนาของผู้ผลิตสื่อ และการประเมินผลกระทบของสื่อต่อผู้รับสาร Hobbs ยังระบุด้วยว่าการรู้เท่าทันสื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาทักษะวิจารณ์ญาณ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากในยุคที่ข้อมูลแพร่กระจายอย่างรวดเร็วผ่านสื่อดิจิทัล (Renee Hobbs ,(2011))

David Buckingham (2015)David Buckingham เป็นหนึ่งในนักวิชาการที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในด้านการรู้เท่าทันสื่อ เขาเชื่อว่าการรู้เท่าทันสื่อคือการที่บุคคลสามารถเข้าใจและวิเคราะห์เนื้อหาสื่อในแง่ของโครงสร้าง การนำเสนอ และวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตสื่อ Buckingham ชี้ให้เห็นว่าในยุคที่ข้อมูลสามารถถูกบิดเบือนได้อย่างง่ายดาย บุคคลต้องมีทักษะในการแยกแยะข้อมูลที่ต้องการจากข้อมูลที่บิดเบือน การรู้เท่าทันสื่อช่วยให้บุคคลสามารถรับมือกับเนื้อหาสื่อที่มีเจตนาชวนเชื่อ หรือเนื้อหาที่มีความไม่ถูกต้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ Buckingham ยังเน้นถึงความสำคัญของการเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการที่สื่อสร้างผลกระทบต่อผู้รับสาร (DavidBuckingham, (2015))

Douglas Kellner (2012)Douglas Kellner เน้นถึงความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อในบริบทของสังคมและการเมือง Kellner มองว่าการรู้เท่าทันสื่อไม่ได้หมายถึงเพียงแค่การแยกแยะข่าวจริงจากข่าวปลอมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการทำความเข้าใจบริบททางการเมืองและสังคมที่สื่อสร้างขึ้น การรู้เท่าทันสื่อช่วยให้บุคคลสามารถตีความและวิเคราะห์เนื้อหาที่แฝงอยู่ในสื่อได้อย่างลึกซึ้ง การรู้เท่าทันสื่อยังช่วยให้บุคคลสามารถตรวจสอบและประเมินผลกระทบที่สื่อมีต่อความคิดและพฤติกรรมของผู้รับสารได้ Kellner ชี้ว่าการรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะสำคัญในการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมในยุคที่สื่อมีอิทธิพลสูง (Douglas Kellner, (2012))

Danah Boyd (2020)Danah Boyd เน้นว่าการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเป็นทักษะที่ซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารผ่านโซเชียลมีเดียที่รวดเร็วและขาดการตรวจสอบ Boyd กล่าวว่า การรู้เท่าทันสื่อต้องมาพร้อมกับการมีวิจารณ์ญาณในการประเมินข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เธอเชื่อว่าการรู้เท่าทันสื่อไม่ได้หมายถึงเพียงการรับข้อมูลเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องสามารถวิเคราะห์บริบททางการเมืองที่ข้อมูลนั้นถูกสร้างขึ้น การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นสิ่งสำคัญในการป้องกันการถูกชักจูงจากข้อมูลที่บิดเบือน(Danah Boyd, (2020))

James Potter (2018)James Potter ได้เสนอว่าการรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถวิเคราะห์และตีความข้อมูลที่ได้รับจากสื่อได้อย่างมีวิจารณ์ญาณ การรู้เท่าทันสื่อไม่ได้หมายถึงเพียงการแยกแยะข่าวจริงจากข่าวปลอมเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ว่าใครเป็นผู้ผลิตเนื้อหา และเป้าหมายของการเผยแพร่ข้อมูลนั้นคืออะไร Potter เชื่อว่าการรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับผู้ที่ต้องการป้องกันตนเองจากการถูกชักจูงจากข้อมูลที่บิดเบือนหรือมีอคติ การที่บุคคลสามารถตรวจสอบเนื้อหาสื่อได้อย่างรอบคอบจะช่วยลดความเสี่ยงในการรับข้อมูลที่ผิดพลาด (James Potter ,(2018))

Richard Beach (2017)Richard Beach เชื่อว่าการรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่สามารถพัฒนาได้ผ่านการฝึกฝนและการเรียนรู้ เขากล่าวว่าการรู้เท่าทันสื่อเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อและความสามารถในการตั้งคำถามเกี่ยวกับแหล่งข้อมูล การที่บุคคลสามารถวิเคราะห์เจตนาของผู้สร้างสื่อและวัตถุประสงค์ที่แฝงอยู่จะช่วยป้องกันการถูกชักจูงจากเนื้อหาที่ไม่ถูกต้องหรือบิดเบือน

Beach ยังเน้นถึงความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อในการสร้างสังคมที่มีข้อมูลที่มีคุณภาพ (Richard Beach, (2017))

Sonja Livingstone (2019) Sonja Livingstone เป็นนักวิชาการที่มีชื่อเสียงในด้านการรู้เท่าทันสื่อ เธอกล่าวว่าการรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่สำคัญในยุคดิจิทัล เนื่องจากสื่อมีบทบาทสำคัญในการสร้างความคิดเห็นของประชาชน การที่บุคคลสามารถแยกแยะข้อมูลที่ต้องการจากข้อมูลที่บิดเบือนจะช่วยให้พวกเขามีส่วนร่วมในการสนทนาและตัดสินใจในเรื่องสำคัญได้อย่างมีเหตุผล Livingstone ยังเน้นว่าการรู้เท่าทันสื่อช่วยให้บุคคลเข้าใจวิธีการที่สื่อใช้ในการดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร และช่วยให้พวกเขาสามารถวิเคราะห์ผลกระทบของสื่อต่อพฤติกรรมและความเชื่อของประชาชนได้อย่างลึกซึ้ง (Sonja Livingstone, (2019))

Andrew Burn (2020) Andrew Burn กล่าวว่า การรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากสื่อหลายแหล่งได้อย่างเป็นระบบ การรู้เท่าทันสื่อเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้บุคคลสามารถทำความเข้าใจและวิเคราะห์เนื้อหาสื่อได้อย่างละเอียด Burn เชื่อว่าการรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่ช่วยป้องกันการตกเป็นเหยื่อของข่าวสารที่บิดเบือนและช่วยสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในประเด็นทางสังคมและการเมือง เขายังเน้นถึงความสำคัญของการฝึกฝนทักษะการรู้เท่าทันสื่อในทุกระดับของการศึกษา (Andrew Burn, (2020))

Catherine Boulton (2018) Catherine Boulton กล่าวว่า การรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถเข้าใจวิธีการที่สื่อใช้ในการดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร การที่บุคคลสามารถแยกแยะข้อมูลที่ต้องการจากข้อมูลที่บิดเบือนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเข้าใจในประเด็นสำคัญของสังคม Boulton เชื่อว่าการรู้เท่าทันสื่อเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้บุคคลสามารถตั้งคำถามเกี่ยวกับแหล่งข้อมูล และวิเคราะห์เจตนาของผู้ผลิตสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่บุคคลสามารถตรวจสอบเนื้อหาสื่อได้อย่างละเอียดจะช่วยให้พวกเขาป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อของข้อมูลที่ผิดพลาดหรือมีเจตนาชักจูง (Catherine Boulton, (2018))

Paul Mihailidis (2019) Paul Mihailidis กล่าวว่า การรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถวิเคราะห์เจตนาของผู้สร้างเนื้อหาและประเมินผลกระทบของสื่อต่อความคิดและพฤติกรรมของประชาชน การรู้เท่าทันสื่อช่วยให้บุคคลสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาสื่อได้อย่างลึกซึ้ง Mihailidis เชื่อว่าการรู้เท่าทันสื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจในประเด็นทางสังคมและการเมือง และช่วยป้องกันการตกเป็นเหยื่อของสื่อที่มีเจตนาชวนเชื่อหรือบิดเบือน การที่บุคคลสามารถตรวจสอบและวิเคราะห์สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้พวกเขามีส่วนร่วมในการสนทนาและตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล (Paul Mihailidis, (2019))

การรู้เท่าทันสื่อ คือ ความสามารถในการตีความ วิเคราะห์ แยกแยะเนื้อหาสาระของสื่อ สามารถโต้ตอบได้อย่างมีสติและรู้ตัว สามารถตั้งคำถามว่าสื่อถูกสร้างขึ้นได้อย่างไร เช่น ใครเป็นเจ้าของสื่อ ใครผลิต และผลิตภายใต้ข้อจำกัดใด ควรเชื่อหรือไม่ หรือมีค่านิยมความเชื่ออะไรที่แฝงมากับสื่อ นั้น ผู้ผลิตสื่อหวังผลอะไรจากเรา ซึ่งการรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (กรวิทย์ แจ่มใจหาญ, 2560)

1. การเปิดรับสื่อ การรู้เท่าทันการเปิดรับสื่อของประสาทสัมผัสของเรา ซึ่งเมื่อเปิดรับแล้วสมองจะสั่งการให้คิดและปรุงแต่งให้เกิดอารมณ์ต่าง ๆ ตามมา การรู้เท่าทันสื่อในขั้นของการรับรู้

อารมณ์ตนเอง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องแยกความคิดและอารมณ์ออกจากกัน และความคิดจะทำให้เรา
รับรู้ความจริงว่า อะไรเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นต้น

2. การวิเคราะห์สื่อ การแยกแยะองค์ประกอบในการนำเสนอของสื่อว่ามีวัตถุประสงค์อะไร
เป็นสื่อประเภทใด และต้องการที่จะสื่ออะไรกับผู้รับสาร

3. การเข้าใจสื่อ ตีความสื่อหลังจากเปิดรับสื่อไปแล้ว เพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่สื่อนำเสนอ
ซึ่งผู้รับสารแต่ละคนก็จะมีเข้าใจสื่อได้ไม่เหมือนกัน ตีความไปคนละแบบ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์
พื้นฐานการศึกษา คุณสมบัติในการเรียนรู้ ตลอดจนการรับรู้ข้อมูลของแต่ละบุคคลที่ไม่เท่ากันมาก่อน

4. การประเมินค่า หลังการวิเคราะห์และทำความเข้าใจสื่อแล้ว เราควรประเมินค่าสิ่งที่สื่อ
นำเสนอว่ามีคุณภาพและคุณค่ามากน้อยเพียงใด ไม่ว่าจะในด้านเนื้อหา สื่อ เป็นต้น

5. การใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ นำสิ่งที่เราได้จากสื่อมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเองและคน
รอบตัว

สามารถสรุปได้ว่า การรู้เท่าทันสื่อ จึงเป็นสิ่งจำเป็นกับเยาวชน ทำให้เยาวชนสามารถ
แยกแยะและสามารถเลือกรับสื่อที่เป็นประโยชน์กับตนเองและคนรอบตัวได้ โดยไม่ส่งผลกระทบ
ในทางที่ไม่ดีต่อตัวของเยาวชน แต่ก็ต้องขึ้นอยู่กับผู้ปกครองที่ต้องปลูกฝังกับเยาวชนด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อ
ประโยชน์ต่อเยาวชนและผู้คนรอบตัว

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อออนไลน์

สื่อออนไลน์ คือ สื่อที่แพร่กระจายด้วยปฏิสัมพันธ์เชิงสังคม (ดร. ภิเชก ชัยนิรันดร์. การตลาด
แนวใหม่ผ่าน Social media. 2553) ที่ไม่ต่างจากสมัยก่อน ที่เกิดเรื่องราวที่น่าสนใจก็มีคนสนใจจน
เกิดสภาพ Talk of the town ใม่เมื่อมาอยู่ในโลกออนไลน์ การแพร่กระจายของสื่อก็ทำได้ง่ายขึ้นโดย
เกิดจากการแบ่งปันเนื้อหา (Content Sharing) จากใครก็ได้ อย่างกรณี ของ Susan Boyle ที่ดังกัน
ข้ามโลกเพียงไม่กี่สัปดาห์จากการลงคลิปที่ประกวดร้องเพลงในรายการ Britain's Got Talent ผ่าน
ทาง YouTube เป็นต้น ทั้งนี้ Social media อาจจะมีอยู่ในรูปของ เนื้อหา รูปภาพ เสียงหรือวิดีโอ
นอกจากนี้สื่อสังคมออนไลน์ยังเป็นสื่อที่เปลี่ยนแปลงสื่อเดิมที่แพร่กระจายข่าวสารแบบทางเดียว
(one-to-many) เป็นแบบการสนทนาที่สามารถมีผู้เข้าร่วมได้หลายๆคน (many-to-many) เมื่อมี
สภาพของการเป็นสื่อสังคม สิ่งสำคัญก็คือการสนทนาพาทีที่เกิดขึ้น อาจจะเป็นการร่วมกลุ่มคุยในเรื่อง
ที่สนใจร่วมกัน หรือการวิพากษ์วิจารณ์สินค้าหรือบริการต่างๆ โดยที่ไม่มีใครเข้ามาควบคุมเนื้อหาของ
การสนทนา แม้กระทั่งตัวผู้ผลิตเนื้อหาเอง เพราะผู้ที่ได้รับสารมีสิทธิที่จะเข้าร่วมในแบบของการ
เพิ่มเติมความคิดเห็น หรือแม้กระทั่งเข้าไปแก้ไขเนื้อหานั้นได้ด้วยตัวเอง สื่อที่เปลี่ยนผู้คนจากผู้บริโภค
เนื้อหาเป็นผู้ผลิตเนื้อหา จากคนตัวเล็กๆในสังคมที่แต่เดิมไม่มีปากมีเสียงอะไรมากนัก เพราะเป็นเพียง
คนรับสื่อ ขณะที่สื่อจำพวก โทรทัศน์ วิทยุ หรือ หนังสือพิมพ์จะเป็นผู้ทรงอิทธิพลอย่างมาก สามารถชี้
ชะตาใครต่อใครหรือสินค้าหรือบริการใดโดยที่เราแทบจะ ไม่มีทางอุทธรณ์ แต่เมื่อเป็น Social Media
ที่แทบจะไม่มีต้นทุน ทำให้ใครๆก็สามารถผลิตเนื้อหาและกระจายไปยังผู้รับสารได้อย่างเสรี หากใคร
ผลิตเนื้อหาที่โดยใจคนหม่อมมาก ก็จะเป็นผู้ทรงอิทธิพล (Inquencer) ไป ซึ่งหากเป็นในทางการตลาด ก็
สามารถโน้มน้าวผู้ติดตามในการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการได้โดยง่าย

ลักษณะของสื่อออนไลน์เป็นการสื่อสารสองทาง การเข้าถึงในวงกว้างสื่อออนไลน์เป็นสื่อใหม่ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง เพราะมีการปฏิสัมพันธ์กับสารและเผยแพร่ต่อได้ เชื่อมโยงข้อมูลได้ จำนวนมาก ข้อมูลข่าวสารบนสื่อออนไลน์มีลักษณะแยกชิ้นส่วน หากผู้รับสารไม่เข้าใจและไม่สามารถ ประกอบรวมได้อาจทำให้เกิดการเข้าใจผิดได้ แต่ถ้าประกอบรวมได้จะมีประโยชน์ในการสื่อสารที่รอบ ด้าน สื่อออนไลน์เอื้อต่อการสร้างชุมชน ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม โดยเฉพาะการรวมกลุ่มความคิด นำไปสู่การหลอมทัศนคติและพฤติกรรมกลุ่ม สื่อออนไลน์มีความสามารถในการประมวลเนื้อหาจาก หลายแห่งทำให้บทบาทของ User-generated Content สำคัญ สื่อออนไลน์มีลักษณะส่งเสริมการ รวมกลุ่มกันทางสังคมและการร่วมมือกันทางไซเบอร์ สื่อออนไลน์ยังทำให้เกิดวัฒนธรรมแบบบริวิกซ์ คือ การเลือกเนื้อหามาคัดแปลง ตัดต่อ ประกอบสร้างใหม่ โดยที่ผู้รับสารเป็นผู้เปลี่ยนแปลงเนื้อหา นั้น เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดลักษณะของการสร้างเนื้อหาบนสื่อออนไลน์

ซึ่ง Deuze (2003) อธิบายว่าการใช้สื่อออนไลน์ต้องเลือกตัดสินใจการใช้สื่อที่แตกต่างให้ เหมาะสมกับเนื้อหาที่จะนำเสนอและมีความเป็นมัลติมีเดีย (Multimedia) ต้องคำนึงถึงช่องทาง เครื่องมือที่จะทำให้มีการโต้ตอบกับผู้รับสารและมีเครื่องมือให้ผู้รับสารสามารถเลือกรับข่าวสารใน รูปแบบที่ต้องการได้ (Interactivity) และต้องคำนึงถึงการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวไปสู่ประเด็นหรือ ฐานข้อมูลอื่น ๆ ผ่าน Hyperlink (Hypertextuality) เช่นเดียวกับ Skoler (2009) ที่อธิบายว่าสื่อ สังคมเป็นเรื่องของการแบ่งปัน การรับฟังและตอบโต้กับผู้อื่น ซึ่งการแบ่งปันข้อมูลนี้ทำให้มีการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และการรับฟังความเห็นของผู้อื่น การสร้างความสัมพันธ์ และการ รวบรวมความรู้มาจากแหล่งที่หลากหลาย รวมถึงมาจากประสบการณ์โดยตรงไป ดังนั้น การปรับตัว ของคนสื่อก็ต้องเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่าง “สื่อมวลชน” กับ “ชุมชนออนไลน์” ให้ได้ ทำได้ ทั้งตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของการสนทนาร่วมกับชุมชนออนไลน์ เช่น การเขียน blog ร่วมใน Forum, Web Board อัปเดตข้อมูลผ่าน Twitter หรือ X ในปัจจุบันที่สร้างเครือข่ายผ่าน Social Network ต่าง ๆ และการขยายเครือข่ายเช่นนี้ จะมีประโยชน์ทำให้ มิติ ในการเข้าถึงข้อมูล และ การมองหา ประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่องานสื่อสารมวลชนทำได้กว้างและ หลากหลาขมากขึ้น ประเด็นในมิตินี้ การศึกษาที่สำคัญคือการดูรูปแบบ กระบวนการที่สื่อมวลชนสื่อสาร “ข้ามสื่อ” รวมถึงจริยธรรมและ มาตรฐานทางวิชาชีพเมื่อต้องทำข่าวข้ามสื่อในขณะที่สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) คือ สื่อที่อยู่ บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีลักษณะสร้างให้ผู้ใช้เกิดการแลกเปลี่ยน พูดคุยกันระหว่างผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็ นการสร้างข้อมูลด้วยตัวเอง แลกเปลี่ยนข้อมูล หรือแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับผู้อื่น โดยมีลักษณะ เป็นการสื่อสารแบบสองทาง โดยมีสื่อสังคมมีลักษณะสำคัญ คือ การมีส่วนร่วม (Participation) คือ เป็นช่องทางสนับสนุนให้เกิดการให้ข้อมูลแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน ผู้สื่อสารบนสื่อสังคมออนไลน์ เป็นทั้งผู้ส่งสารและรับสารในกระบวนการสื่อสารสองทาง การเปิดกว้าง (Openness) คือการเปิด พื้นที่ให้มีการแสดงตัวตน ความเห็น ความรู้สึกอย่างเปิดเผยต่อสาธารณะ และเปิดพื้นที่ให้มีการตอบ โต้ปฏิสัมพันธ์กันได้อย่างกว้างขวาง การสร้างบทสนทนา (Conversation) สื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่ ของการสนทนาและแลกเปลี่ยนเรื่องต่าง ๆ ระหว่างคนที่อยู่ในเครือข่ายการสื่อสารเดียวกัน การ สนทนาจะเกิดขึ้นจากการต้องการข้อมูล ข่าวสารหรือมีความคิด ความเห็นและความชอบใกล้เคียงกัน และต้องการแลกเปลี่ยนกับอีกฝ่าย ซึ่งการสนทนา นี้ เมื่อเกิดเป็นกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง แบ่งปันให้ผู้อื่นทั้งในและนอกเครือข่ายได้รับรู้ ทำให้เกิดการรวมตัวเป็นชุมชนออนไลน์

(Community) ขึ้น ซึ่งจุดเด่นของสื่อสังคมออนไลน์ทั้ง 4 ประการนี้ ก่อรูปแบบของการสื่อสาร การเมืองรูปแบบใหม่บนสื่อออนไลน์จากแนวคิดข้างต้น สะท้อนลักษณะสำคัญของสื่อออนไลน์ในเรื่องของความเร็ว การเป็นเครือข่าย การเชื่อมโยงข้อมูลจำนวนมาก การปฏิสัมพันธ์ และการสร้างพื้นที่การนำเสนอข้อมูลและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการสื่อสารได้สองทางมากกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ ดังนั้นการศึกษาและวิเคราะห์การสื่อสารบนสื่อออนไลน์ต้องทบทวนการศึกษาในส่วนของแพลตฟอร์มหรือช่องทางที่มีการใช้งานเพื่อสื่อสารกระบวนการและรูปแบบของการสื่อสาร เนื้อหาในการสื่อสาร และอิทธิพลของการสื่อสารบนสื่อออนไลน์ที่มีต่อความคิด ทักษะ และพฤติกรรมในประเด็นต่างๆ

ความหมายเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์

รเมศ บุญเรืองขาว (2565) ได้กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง การสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีความสะดวกและตอบโต้กับมนุษย์ในยุคปัจจุบัน การสื่อสารวิธีนี้เป็นการสื่อสารผ่านการนำเสนอเพื่อแบ่งปันเนื้อหา รูปภาพ เสียง ข้อความ คลิปวิดีโอ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยน การแบ่งปันเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ ระหว่างบุคคลสองคน หรือกลุ่มบุคคลในลักษณะ โดยมีการขยายตัวผ่านการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นเครือข่าย เช่น เว็บไซต์ Facebook YouTube Twitter เป็นต้น สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นสื่อที่ผู้ส่งสารสามารถแบ่งข้อมูล และรับส่งสื่อได้อย่าง หลากหลาย โดยสามารถทำการตอบโต้ระหว่างผู้รับสาร และผู้ส่งสารได้ ซึ่งเป็นการยากที่จะแบ่งประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างชัดเจนเนื่องจากแต่ละเว็บไซต์ล้วนพัฒนาจุดเด่นเพื่อตอบสนองกลุ่มผู้บริโภค

สุนิสา ประวิชัย (2560) ได้กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง ช่องทางในการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางไม่ว่าจะเป็น เว็บไซต์ บล็อก ทวิตเตอร์ และเฟซบุ๊ก ซึ่งนักประชาสัมพันธ์ควรจะต้องวิเคราะห์ให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะในการสื่อสารผ่านช่องทางดังกล่าวของผู้รับสารแล้ววางแผนกำหนดกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการ และพฤติกรรมในการสื่อสารของผู้รับสารกลุ่มเป้าหมายนับตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ของการสื่อสารที่ชัดเจน การออกแบบเนื้อหา และวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม

ณชัยศักดิ์ จุณณะปิยะ (2566) ได้กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง พื้นที่สาธารณะที่ผู้บริโภคเข้ามาปฏิสัมพันธ์กัน ตราสินค้าจึงทำให้คนรับรู้ถึงการมีอยู่และตัวตนของตราสินค้าของคุณได้ การทำการตลาดสื่อสังคมออนไลน์นั้นสิ่งสำคัญก็คือการเล่าเรื่องผ่านเนื้อหา ยิ่งเนื้อหาตรงใจลูกค้า จะสามารถดึงความสนใจของลูกค้า และส่งผลให้เกิดการรับรู้ตราสินค้ามากขึ้น และเพิ่มโอกาสในการสร้างกลุ่มลูกค้ารายใหม่ได้มากยิ่งขึ้น

ชินินทร์ พุ่มบัณฑิต และกมลชนก ยวดยง (2565) ได้กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง สื่อสังคมออนไลน์ที่มีการตอบสนองทางสังคม ได้หลายทิศทาง โดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยเป็นสื่อที่แพร่กระจายด้วยปฏิสัมพันธ์เชิงสังคมเปลี่ยนแปลงสื่อเดิมที่แพร่กระจายข่าวสารแบบทางเดียว (one-to-many) เป็นแบบการสนทนาที่สามารถมีผู้เข้าร่วมได้หลาย ๆ คน (many-to-many) รวมถึงเป็นสื่อจากเดิมที่ผู้บริโภคเนื้อหาสามารถเป็นผู้ผลิตเนื้อหาได้

จารุภาค อธิวัฒน์ภิญโญ และคณะ (2562) ได้กล่าวว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social network) คือ รูปแบบของเว็บไซต์ ในการสร้างเครือข่ายสังคม สำหรับผู้ใช้งานในอินเทอร์เน็ต เขียน

และอธิบายความสนใจและกิจการที่ได้ทำ และเชื่อมโยงกับความสนใจและกิจกรรมของผู้อื่น ในบริการเครือข่ายสังคมมักจะประกอบไปด้วย การแชท ส่งข้อความ ส่งอีเมลล์ วิดีโอ เพลง อัปโหลดรูป บล็อก การทำงานคือ คอมพิวเตอร์เก็บข้อมูลพวกนี้ไว้ในฐานข้อมูล 9 ส่วน video หรือ รูปภาพ อาจเก็บเป็นไฟล์ก็ได้ บริการเครือข่ายสังคมที่เป็นที่นิยม ได้แก่ ไฮไฟฟ์ มายสเปซ เฟซบุ๊ก ออร์กัต มัลติพลาย โดยเว็บเหล่านี้มีผู้ใช้มากมาย เช่น เฟซบุ๊กเป็นเว็บไซต์ที่คนไทยใช้มากที่สุด ในขณะที่ออร์กัต เป็นที่นิยมมากที่สุดในประเทศอินเดีย ปัจจุบันบริการเครือข่ายสังคม มีผลประโยชน์คือหาเงินจากการโฆษณา การเล่นเกมโดยใช้บัตรเติมเงิน

พิชชากร พุกประเสริฐ (2563) กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางการติดต่อสื่อสาร แสดงความคิดเห็น แบ่งปันข้อมูล และสร้างเครือข่ายสังคม ชุมชน และองค์กร โดยสื่อสังคมมีหลายประเภท ได้แก่ Facebook เป็นแพลตฟอร์มที่ให้ผู้ใช้งานสร้างโปรไฟล์ส่วนตัว แบ่งปันโพสต์ ภาพถ่าย วิดีโอ และเชื่อมต่อกับเพื่อนและครอบครัว นอกจากนี้ยังเป็นที่ยอมรับสำหรับการทำการตลาดและโฆษณา YouTube เป็นแพลตฟอร์มที่ใช้สำหรับการแบ่งปันวิดีโอ ผู้ใช้สามารถอัปโหลดวิดีโอ ดูวิดีโอของผู้อื่น แสดงความคิดเห็น และติดตามช่องที่สนใจ Tiktok เป็นแพลตฟอร์มที่เน้นการแชร์วิดีโอสั้นๆ ผู้ใช้สามารถสร้างและแชร์วิดีโอสั้นพร้อมเอฟเฟกต์เสียงและภาพ และ Instagram เป็นแพลตฟอร์มที่เน้นการแชร์ภาพถ่ายและวิดีโอสั้นๆ ผู้ใช้สามารถโพสต์ภาพและวิดีโอ ติดตามบัญชีที่น่าสนใจ และใช้ฟิลเตอร์ในการตกแต่งภาพ

ประเภทของสื่อออนไลน์

สื่อสังคมออนไลน์ คือสื่อที่ผู้ส่งสารแบ่งปันสาร ซึ่งอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ ไปยังผู้รับสารผ่านเครือข่ายออนไลน์โดยสามารถโต้ตอบ กันระหว่างผู้ส่งสาร และผู้รับสาร หรือผู้รับสารด้วยกันเอง ซึ่งสามารถแบ่งสื่อสังคมออนไลน์ออกเป็นประเภทต่าง ๆ ที่ใช้กันบ่อย ๆ คือ บล็อก (Blogging) ทวิตเตอร์ และไมโครบล็อก (Twitter and Micro blogging) เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking) และการแบ่งปันสื่อทางออนไลน์ (Media Sharing) (พิชิต, 2553)

1. บล็อก (Blogging) บล็อกมาจาก Web + Log แล้วย่อเหลือ Blog คือ ประเภทของระบบการจัดการเนื้อหาที่อำนวยความสะดวกให้ผู้เขียน บล็อกเผยแพร่และแบ่งปันบทความของตนเอง โดยบทความที่โพสต์ลงบล็อก เป็นการแสดงความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน บล็อก ซึ่งจุดเด่นของบล็อกคือการสื่อสารถึงกันอย่างเป็นกันเองระหว่างผู้เขียนและผู้อ่านบล็อกผ่านการแสดงความคิดเห็น (Comment) ซึ่ง Blogger (<http://www.blogger.com>) และ WordPress (<http://wordpress.com>) เป็นสองเว็บไซต์ที่ผู้คนนิยม เข้าไปสร้างบล็อกของตนเอง

2. ทวิตเตอร์ และไมโครบล็อก (Twitter and Microblogging) ไมโครบล็อกคือรูปแบบหนึ่งของบล็อกที่มีการจำกัดขนาดของการโพสต์ในแต่ละครั้งซึ่งทวิตเตอร์เป็นไมโครบล็อกที่จำกัดการโพสต์แต่ละครั้งพิมพ์ได้ไม่เกิน 140 ตัวอักษรในปัจจุบันทวิตเตอร์เป็นที่นิยมใช้งานของผู้คนเพราะใช้งานง่าย และใช้เวลาไม่มากนัก รวมทั้งเป็นที่นิยมขององค์กรต่างๆ ที่ใช้ทวิตเตอร์ในการแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ และความเคลื่อนไหวของธุรกิจ เพื่อไม่ให้เกิดการติดต่อกับสังคมซึ่งหากต้องการมีเลขที่บัญชี (Account) สำหรับทวิตเตอร์สามารถเข้าไปสมัครได้ที่เว็บไซต์ของ Twitter (<http://twitter.com>)

3. เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking) เครือข่ายสังคมออนไลน์ คือ เว็บไซต์ที่ผู้คนสามารถติดต่อสื่อสารกับเพื่อนทั้งที่รู้จักมาก่อน หรือรู้จักภายหลังทางออนไลน์ซึ่งเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์แต่ละแห่งมีคุณลักษณะแตกต่างกันออกไปแต่ส่วนประกอบหลักที่มีเหมือนกันคือโปรไฟล์ (Profiles - เพื่อแสดงข้อมูลส่วนตัวของเจ้าของบัญชี) การเชื่อมต่อ (Connecting - เพื่อสร้างเพื่อนกับคนที่จักและไม่รู้จักทางออนไลน์) และการส่งข้อความ (Messaging - อาจเป็นข้อความส่วนตัวหรือข้อความสาธารณะ) เป็นต้น โดยมี Facebook (<http://www.facebook.com>) เป็นเว็บไซต์เครือข่ายสังคม ออนไลน์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดในปัจจุบัน

4. การแบ่งปันสื่อทางออนไลน์ (Media Sharing) เว็บไซต์ที่เกี่ยวกับการแบ่งเป็นสื่อทางออนไลน์เป็นเว็บไซต์ที่ให้ผู้ใช้งานสามารถทำการอัปโหลด (Upload) ไฟล์สื่อผสม (Multimedia) ขึ้นสู่เว็บไซต์เพื่อแบ่งปันข้อมูลแก่ผู้ใช้ทั่วไป ซึ่งในปัจจุบันได้รับความนิยมมาก เพราะด้วยความที่เป็นสื่อผสมเองไม่ว่าจะเป็นรูปสไลด์ หรือวิดีโอ รวมทั้งการใช้งานง่ายขึ้นของกล้องดิจิทัล และกล้องวิดีโอ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่นำมาสู่การได้ไฟล์สื่อผสมแบบต่างๆ ออกมาเว็บไซต์ประเภทนี้ที่ได้รับความนิยมคือ YouTube / flickr และ slide share (<http://www.slideshare.net> - แบ่งปันไฟล์ 프리เซนเตชัน)

ดังนั้น Social Media ซึ่งเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกัน และกัน โดยใช้สื่อต่าง ๆ เป็นตัวแทนในการสนทนาโดยได้มีการจัดแบ่งประเภทของ Social Media ออกเป็นหลายประเภท เช่น ประเภททูลสิ่งพิมพ์ (Publish) ที่มีวิกิพีเดีย (Wikipedia) บล็อกเกอร์ (Blogger) เป็นต้น ประเภทสื่อแลกเปลี่ยน(Share) ที่มียูทูบ (YouTube) ฟลิค (Flickr) สไลด์แชร์ (Slide Share) เป็นต้น ประเภทสื่อสนทนา (Discuss) ที่มีเอ็มเอสเอ็น (MSN) สไกป์ (Skype) กูเกิลทอล์ค (Google Talk) เป็นต้น และยังมีอีกหลายประเภทโดยอีกประเภทของ Social Media ที่สร้างความสับสนให้บ้างก็คือประเภทเครือข่ายสังคมออนไลน์หรือที่เรียกกันว่า Social Network ที่มี เฟซบุ๊ก (Facebook) ลิงก์อิน (LinkedIn) กูเกิลพลัส (Google+) เป็นต้น

ลักษณะของสื่อออนไลน์ที่ เป็นการสื่อสารสองทาง การเข้าถึงในวงกว้าง สื่อออนไลน์เป็นสื่อใหม่ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง เพราะมีการปฏิสัมพันธ์กับสาร และเผยแพร่ต่อได้ เชื่อมโยงข้อมูลได้จำนวนมาก ข้อมูลข่าวสารบนสื่อออนไลน์มีลักษณะแยกชิ้นส่วน หากผู้รับสารไม่เข้าใจและไม่สามารถประกอบรวมได้ อาจทำให้เกิดการเข้าใจผิดได้ แต่ถ้าประกอบรวมได้จะมีประโยชน์ ในการสื่อสารที่รอบด้าน สื่อออนไลน์เอื้อต่อการสร้างชุมชน ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม โดยเฉพาะการรวมกลุ่มความคิด นำไปสู่การหลอมทัศนคติและพฤติกรรมกลุ่ม สื่อออนไลน์มีความสามารถในการประมวลเนื้อหาจากหลายแห่ง ทำให้บทบาทของ User-generated content สำคัญ สื่อออนไลน์มีลักษณะส่งเสริมการรวมกลุ่มกันทางสังคม และการร่วมมือกันทางไซเบอร์ สื่อออนไลน์ยังทำให้เกิดวัฒนธรรมแบบบริวิกซ์ คือการเลือกเนื้อหามาดัดแปลง ตัดต่อ ประกอบสร้างใหม่ โดยที่ผู้รับสารเป็นผู้เปลี่ยนแปลงเนื้อหานั้น

การสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตทำให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้ใกล้เคียงกับสื่อมวลชน เขาสามารถสร้างสื่อได้ด้วยตัวเอง ดังนั้น การเข้าถึงข้อมูล อำนาจในการผลิตสื่อของสื่อมวลชนเป็นข้อได้เปรียบที่น้อยลง คนทั่วไปมีบทบาทมากขึ้น และอาจมีข้อมูล หรือสร้างสื่อที่ดีได้มากกว่าสื่อมวลชนด้วยซ้ำในบางเรื่อง ดังนั้นการปรับตัวของคนคนสื่อก็คือ ต้องเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่าง "สื่อมวลชน" กับ "ชุมชนออนไลน์" ให้ได้ ทำได้ทั้งตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของการสนทนา

ร่วมกับชุมชนออนไลน์ เช่น การเขียน blog ร่วมใน forum : web board อัปเดตข้อมูลผ่าน twitter สร้างเครือข่ายผ่าน Social Network ต่าง ๆ และการขยายเครือข่ายเช่นนี้ จะมีประโยชน์ทำให้ มิติในการเข้าถึงข้อมูล และการมองหาประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่องานสื่อสารมวลชนทำได้กว้าง และหลากหลายมากขึ้น ประเด็นในมิตินี้ การศึกษาที่สำคัญคือการดูรูปแบบ กระบวนการที่สื่อสารมวลชนสื่อสาร "ข้ามสื่อ" รวมถึงจริยธรรมและมาตรฐานทางวิชาชีพเมื่อต้องทำข่าวข้ามสื่อในขณะที่สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) คือสื่อที่อยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีลักษณะสร้างให้ผู้ใช้เกิดการแลกเปลี่ยน พูดคุยกันระหว่างผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างข้อมูลด้วยตัวเอง แลกเปลี่ยนข้อมูล หรือแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับผู้อื่น โดยมีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบสองทาง โดยสื่อสังคมมีลักษณะสำคัญคือ การมีส่วนร่วม (Participation) คือเป็นช่องทางสนับสนุนให้เกิดการให้ข้อมูล แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน ผู้สื่อสารบนสื่อสังคมออนไลน์เป็นทั้งผู้ส่งสาร และรับสารในกระบวนการสื่อสารสองทาง การเปิดกว้าง (Openness) คือการเปิดพื้นที่ให้มีการแสดงตัวตน ความเห็น ความรู้สึกอย่างเปิดเผยต่อสาธารณะ และเปิดพื้นที่ให้มีการตอบโต้ปฏิสัมพันธ์กันอย่างกว้างขวาง การสร้างบทสนทนา (Conversation) สื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่ของการสนทนา และแลกเปลี่ยนเรื่องราวต่าง ๆ ระหว่างคนที่อยู่ในเครือข่ายการสื่อสารเดียวกัน การสนทนาจะเกิดขึ้นจากการต้องการข้อมูล ข่าวสาร หรือมีความคิด ความเห็น และความชอบใกล้เคียงกัน และต้องการแลกเปลี่ยนกับอีกฝ่าย ซึ่งการสนทนาเมื่อเกิดเป็นกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง แบ่งปันให้ผู้อื่นทั้งใน และนอกเครือข่ายได้รับรู้ ทำให้เกิดการรวมตัวเป็นชุมชนออนไลน์ (Community) ขึ้นซึ่งจุดเด่นของสื่อสังคมออนไลน์ทั้ง 4 ประการนี้ ก่อให้เกิดรูปแบบของการสื่อสารการเมืองรูปแบบใหม่บนสื่อออนไลน์ มีนักวิชาการ นักคิดหลายคน ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์กับการขับเคลื่อนประเด็นทางการเมือง และประเด็นที่เป็นเชิงสังคมได้ดี ด้วยลักษณะเด่นของสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นการบอกต่อ กระจายข้อมูลต่อ ซึ่งช่วยให้การสื่อสารแบบปากต่อปาก (Word of Mouth) ทำได้กว้างขวาง มีประสิทธิภาพ ช่วยให้เกิดการระดมความร่วมมือได้ง่ายมากขึ้น

รักเกียรติ พันธุ์ชาติ (2560) กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์แบ่งออกได้หลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับลักษณะการใช้งาน ตามวัตถุประสงค์และคุณลักษณะของเว็บไซต์ที่มีร่วมกัน กล่าวคือ วัตถุประสงค์ของการเข้าใช้งานมี เป้าหมายในการใช้งานไปในทางเดียวกันมีการแบ่งประเภทของเครือข่ายสังคมออนไลน์ออกตาม วัตถุประสงค์ของการเข้าใช้งาน ได้ 9 ประเภท ดังนี้

1. สร้างและประกาศตัวตน (Identity Network) เครือข่ายสังคมออนไลน์ ประเภทนี้ใช้สำหรับให้ผู้เข้าใช้งานได้มีพื้นที่ในการสร้างตัวตนขึ้นมาบนเว็บไซต์ และสามารถที่จะเผยแพร่เรื่องราวของตนผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยลักษณะของการเผยแพร่อาจจะเป็นรูปภาพ วิดีโอ การเขียนข้อความลงในบล็อก อีกทั้งยังเป็นเว็บที่เน้นการหาเพื่อนใหม่ หรือการค้นหาเพื่อนเก่าที่ขาด การติดต่อ โดยการเขียนบทความได้อย่างเสรี ซึ่งอาจจะถูกนำมาใช้ได้ 2 รูปแบบ ได้แก่

- 1.1 Blog บล็อก เป็นชื่อเรียกสั้นๆ ของ Weblog ซึ่งมาจากคำว่า "Web" รวมกับคำว่า "Log" ที่เป็นเสมือนบันทึกหรือรายละเอียดข้อมูลที่เก็บไว้ ดังนั้นบล็อกจึงเป็นโปรแกรม ประยุกต์บนเว็บที่ใช้เก็บบันทึกเรื่องราว หรือเนื้อหาที่เขียนไว้โดยเจ้าของเขียนแสดงความรู้สึกนึกคิด ต่าง ๆ โดยทั่วไปจะมีผู้ที่ทำหน้าที่หลักที่เรียกว่า "Blogger" เขียนบันทึกหรือเล่าเหตุการณ์ที่อยากให้ คนอ่านได้รับรู้ หรือเป็นการเสนอมุมมองและแนวความคิดของตนเองใส่เข้าไปในบล็อกนั้น

1.2 ไมโครบล็อก (Micro Blog) เครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทนี้มีลักษณะเด่น โดยการให้ผู้ใช้โพสต์ข้อความจำนวนสั้น ๆ ผ่านเว็บผู้ให้บริการ และสามารถกำหนดให้ส่งข้อความนั้น ๆ ไปยังโทรศัพท์เคลื่อนที่ได้ เช่น Twitter, Blauk, Weibo, Tout, Tumblr

2. สร้างและประกาศผลงาน (Creative Network) เครือข่ายสังคมออนไลน์ ประเภทนี้ เป็นสังคมสำหรับผู้ใช้ที่ต้องการแสดงออกและนำเสนอผลงานของตนเอง สามารถแสดง ผลงานได้จากทั่วทุกมุมโลก จึงมีเว็บไซต์ที่ให้บริการพื้นที่เสมือนเป็นแกลเลอรี (Gallery) ที่ใช้จัดโชว์ ผลงานของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นวิดีโอ รูปภาพเพลง อีกทั้งยังมีจุดประสงค์หลักเพื่อแชร์เนื้อหาระหว่าง ผู้ใช้เว็บที่ใช้ฝากหรือแบ่งปัน โดยใช้วิธีเดียวกันแบบเว็บฝากภาพ แต่เว็บนี้เน้นเฉพาะไฟล์ที่เป็น มัลติมีเดีย ซึ่งผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ ประเภทนี้ ได้แก่ YouTube, Flickr, Multipliy, Photobucket, Instagram, Vimero, Pinterest และ Slideshare เป็นต้น

3. ความชอบในสิ่งเดียวกัน (Passion Network) เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ ทำหน้าที่เก็บในสิ่งที่ชอบไว้บนเครือข่าย เป็นการสร้างที่คั่นหนังสือออนไลน์ (Online Bookmarking) มีแนวคิดเพื่อให้ผู้ใช้สามารถเก็บหน้าเว็บเพจที่ค้นไว้ในเครื่องคนเดียวก็นำมาเก็บไว้บนเว็บไซต์ได้ เพื่อที่จะได้เป็นการแบ่งปันให้กับคนที่มีความชอบในเรื่องเดียวกัน สามารถใช้เป็นแหล่งอ้างอิงในการ เข้าไปหาข้อมูลได้ และนอกจากนี้ยังสามารถโหวตเพื่อให้คะแนนกับที่คั่นหนังสือออนไลน์ที่ผู้ใช้คิดว่ามีประโยชน์และเป็นที่ยอมรับ ซึ่งผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้แก่ Digg, Zickr, Ning, del.icio.us, Catchh และ Reddit เป็นต้น

4. เวทีทำงานร่วมกัน (Collaboration Network) เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ ต้องการความคิด ความรู้ และการต่อยอดจากผู้ใช้ที่เป็นผู้มีความรู้ เพื่อให้ความรู้ที่ได้ออกมา มีการ ปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและเกิดการพัฒนาในที่สุด ซึ่งหากลองมองจากแรงจูงใจที่เกิดขึ้นแล้ว คนที่เข้า มาในสังคมนี้นักจะเป็นคนที่มีความภูมิใจ ที่ได้เผยแพร่สิ่งที่ตนเองรู้ และทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เพื่อรวบรวมข้อมูลความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ในลักษณะเนื้อหา ทั้งวิชาการ ภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ สินค้าหรือบริการ โดยส่วนใหญ่มักเป็นนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ในลักษณะเวทีทำงานร่วมกันในลักษณะเวทีทำงานร่วมกัน เช่น Wikipedia, Google earth , Google Maps, Google Groups, Yahoo Groups, Pantip เป็นต้น

5. ประสบการณ์เสมือนจริง (Virtual Reality) เครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทนี้ มีลักษณะเป็นเกมออนไลน์ (Online games) ซึ่งเป็นเว็บที่นิยมมากเพราะเป็นแหล่งรวบรวมเกมไว้มากมาย มีลักษณะเป็นวิดีโอเกมที่ใช้สามารถเล่นบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เกมออนไลน์นี้มีลักษณะ เป็นเกม 3 มิติที่ผู้ใช้แนะนำเสนอตัวตนตามบทบาทในเกม ผู้เล่นสามารถติดต่อปฏิสัมพันธ์กับผู้เล่นคนอื่น ๆ ได้เสมือนอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง สร้างความรู้สึกสนุกเหมือนได้มีสังคมของผู้เล่นที่ชอบในแบบเดียวกัน อีกทั้งยังมีกราฟิกที่สวยงามดึงดูดความสนใจ และมีกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้เล่นรู้สึกบันเทิง เช่น Second Life, Audition, Ragnarok, Pangya was World of Warcraft เป็นต้น

6. เครือข่ายเพื่อการประกอบอาชีพ (Professional Network) เป็นเครือข่าย สังคมออนไลน์เพื่อการทำงาน โดยจะเป็นการนำประโยชน์จากเครือข่ายสังคมออนไลน์มาใช้ในการ เผยแพร่ประวัติผลงานของตนเองและสร้างเครือข่ายเข้ากับผู้อื่น นอกจากนี้บริษัทที่ต้องการคนมาร่วมงาน สามารถ

เข้ามาหาจากประวัติของผู้ใช้ ที่อยู่ในเครือข่ายสังคมออนไลน์นี้ได้ ผู้ให้บริการ เครือข่ายสังคมออนไลน์ ประเภทนี้ได้แก่ LinkedIn เป็นต้น

7. เครือข่ายที่เชื่อมต่อกันระหว่างผู้ใช้ (Peer to Peer: P2P) เป็นเครือข่ายสังคม ออนไลน์ แห่งการเชื่อมต่อกันระหว่างเครื่องผู้ใช้ด้วยกันเองโดยตรง จึงทำให้เกิดการสื่อสารหรือแบ่งปัน ข้อมูล ต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว และตรงถึงผู้ใช้ทันที ซึ่งผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ ประเภทนี้ ได้แก่ Skype และ BitTont เป็นต้น

8. เครือข่ายสังคม (Social networking site) เป็นเว็บไซต์ที่บุคคลหรือหน่วยงาน สามารถ สร้างข้อมูลและเปลี่ยนข้อมูล (สถานะของตน) เผยแพร่รูปภาพภาพเคลื่อนไหว โดยที่บุคคล อื่น สามารถเข้ามาแสดงความชอบหรือส่งต่อ หรือเผยแพร่ หรือแสดงความเห็น ได้ต่อการสนทนา หรือ แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมได้ได้แก่ Facebook, Badoo, Google+, LinkedIn, Orkut

9. โปรแกรมสังคม (Social network Application) การรับส่งข้อความสั้นจาก มือถือ – SMS (text massaging) การแสดงตนว่าอยู่ ณ สถานที่ใด (Geo-spatial tagging) เป็นการ แสดง ตำแหน่งที่อยู่ พร้อมความเห็นและรูปภาพในสื่อสังคมออนไลน์การคุยโต้ตอบ การส่งรูปภาพ อารมณ์ และการแชร์ ได้แก่ Line, Facebook, WeChat, MSN เป็นต้น

จากแนวคิดสื่อออนไลน์สามารถสรุปได้ว่า สื่อออนไลน์ เป็นเครื่องมือสื่อสารทางสังคมที่ใช้ งานผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตโดยเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมสนทนาโต้ตอบแสดง ความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันได้ตลอดเวลาโดยสามารถนำเสนอข้อมูล และข่าวสารได้ อย่างหลากหลายช่องทาง เช่น เว็บบล็อก (Blog) เว็บบอร์ด (Web Board) ยูทูป (YouTube) ไฮไฟว์ (Hi5) เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twister) เป็นต้น นอกจากนี้ในปัจจุบันสื่อออนไลน์ยังเป็น สื่อกลางในการโฆษณาซื้อขายสินค้าที่ได้รับความนิยมเนื่องจากการทำการตลาดที่ใช้ต้นทุน ค่อนข้างต่ำ แต่ได้ผลลัพธ์ค่อนข้างสูง เนื่องจากสามารถเข้าถึงกลุ่มบุคคลที่สนใจในตัวสินค้าได้อย่าง ตรงเป้าหมายโดยในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เลือกที่จะเก็บข้อมูลจากสื่อออนไลน์ที่เป็นเครื่องมือสื่อสารผ่าน เครือข่ายอินเทอร์เน็ต

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Anja K. Leist (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้สื่อโซเชียลของผู้สูงอายุ พบว่า การใช้สื่อ ดังกล่าวของผู้สูงอายุมีผลให้ เกิดการดูแลรักษาสุขภาพกายและจิตใจของผู้สูงอายุได้ โดยวัตถุประสงค์ ของการใช้สื่อโซเชียลของผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) การขจัดความเหงา (Overcoming loneliness) 2) การ คลายความเครียด (Relieving stress) 3) การสร้างการควบคุม (Raising feelings of control) โดย การที่ผู้สูงอายุได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่าง สม่าเสมอจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้บริหารและฟื้นฟู สมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจซึ่งจะช่วยให้เกิด ความรู้สึกอยากมีชีวิตต่อไปและหันดูแลรักษา สุขภาพของตนเองอย่างสม่าเสมอ ในขณะที่ ฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล (2565) ได้กล่าวถึงการใช้เทคโนโลยี สื่ออย่างรู้เท่าทันว่าควรใช้การพิจารณา 4 ประการ ได้แก่ 1) การรู้ทันตัวผู้สร้างสื่อ (Media owner) 2) การรู้ทันการดึงดูดใจ (Media appeal) 3) การรู้ทันเนื้อหา สาร (Media content) และ 4) การ รู้ทันผลประโยชน์ (Media benefits) หมายถึง การตั้งคำถามว่า วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่

แท้จริงของผู้ส่งสารคืออะไรและผู้ผลิตสารจะได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรง และทางอ้อมจากการสื่อสารอย่างไร (Anja K. Leist ,(2013))

Livingstone และ Helsper (2007) ทำการศึกษาเรื่อง Gradations in digital inclusion: Children, young people and the digital divide ในบริบทของประเทศอังกฤษ โดยแม้ว่าหัวข้อหลักจะมุ่งเน้นไปที่ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลในเด็กและเยาวชน แต่ในช่วงท้ายของงานวิจัยได้ขยายผลการศึกษาสู่กลุ่มผู้สูงอายุด้วย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบการเข้าถึงเทคโนโลยีและความสามารถในการใช้สื่อระหว่างช่วงวัย รวมถึงศึกษาผลของทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อที่มีต่อพฤติกรรมรับข่าวสาร ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุในยุโรปที่มีโอกาสเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเป็นประจำจะมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อดีขึ้น เช่น การตั้งคำถามต่อแหล่งข่าว การเข้าใจโครงสร้างเนื้อหา และสามารถระบุอคติทางการเมืองของเนื้อหาข่าวได้ดีกว่าผู้ที่ไม่คุ้นชินกับสื่อดิจิทัล อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้สูงอายุยังประสบปัญหาเชิงทัศนคติ เช่น ความไม่มั่นใจในการใช้งานเทคโนโลยี การยึดติดกับสื่อเก่า และความลังเลในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างความรู้เท่าทันสื่อทางการเมืองในบริบทสมัยใหม่

พิชญาภา กุลสุวรรณ (2564) ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารและการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนระดับการรู้เท่าทันเนื้อหาข่าวสารด้านการเมืองของกลุ่มดังกล่าว การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุใน 5 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 350 คน ผ่านแบบสอบถามและสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่นิยมใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, YouTube และ LINE เป็นหลักในการติดตามข่าวสาร โดยเฉพาะเรื่องราวทางการเมือง แต่ยังมีข้อจำกัดในการแยกแยะข้อมูลที่เชื่อถือได้กับข่าวปลอม ผู้สูงอายุจำนวนมากมักเชื่อข้อมูลตามความถี่ที่เห็น และความน่าเชื่อถือจากเพื่อนหรือญาติที่แชร์ข่าว ส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดในประเด็นทางการเมืองบางประการ ทั้งนี้ ระดับการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุยังอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะในด้านการตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวสารและการตั้งคำถามต่อข้อมูลที่ได้รับ

สมบัติ ศรีคำ (2563) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับและการแปลความหมายของข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของผู้สูงอายุผ่านสื่อออนไลน์ และวิเคราะห์การแปลความหมายเนื้อหาดังกล่าวผ่านประสบการณ์ส่วนตัวของผู้สูงอายุ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้สูงอายุจำนวน 25 คน ในพื้นที่จังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า ความรู้และทัศนคติทางการเมืองในอดีตมีอิทธิพลต่อการแปลความหมายข่าวสารในปัจจุบัน โดยผู้สูงอายุที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมีแนวโน้มรับข่าวสารจากช่องทางที่เลือกสรรแล้วเท่านั้น ขณะที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีประสบการณ์ดังกล่าวมักจะยอมรับข้อมูลโดยไม่มีการตั้งคำถาม ทั้งนี้ การขาดทักษะการรู้เท่าทันสื่อ เช่น การไม่สามารถระบุความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว การไม่สามารถตีความเจตนาผู้ผลิตข่าว ทำให้เกิดความเข้าใจผิดและการส่งต่อข้อมูลที่อาจไม่ถูกต้อง

ชุตินา แซ่เตีย และศักดา บุญประเสริฐ (2562) ทำการศึกษาเรื่อง การเข้าถึงและการใช้งานสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขอบเขตการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล

และพฤติกรรมการใช้งานสื่อของผู้สูงอายุ รวมถึงอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานสื่อในชีวิตประจำวัน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณโดยเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุทั่วประเทศ จำนวน 1,500 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุในเขตเมืองมีอัตราการใช้สื่อดิจิทัลมากกว่าผู้สูงอายุในเขตชนบท ทั้งในแง่ของความถี่และประเภทของสื่อที่ใช้ โดยสื่อที่นิยมมากที่สุด ได้แก่ LINE และ Facebook อย่างไรก็ตาม พบว่ามีอุปสรรคด้านทักษะเทคโนโลยี และการไม่มั่นใจในการใช้งาน โดยเฉพาะการรับข่าวสารด้านการเมือง พบว่าผู้สูงอายุจำนวนมากขาดความสามารถในการกลั่นกรองข้อมูล ไม่สามารถวิเคราะห์เจตนาของข่าว หรือแยกแยะเนื้อหาที่มีอคติหรือโฆษณาชวนเชื่อ ส่งผลต่อความคิดเห็นทางการเมืองที่ผิดเพี้ยน และอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ไม่อยู่บนฐานข้อมูลที่ถูกต้อง

ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน (2562) ได้อธิบายถึง ทักษะของบุคคลใน เรื่องการเปิดรับข้อมูลจากสื่อโซเชียล ประกอบด้วย 1) การการตระหนัก (Realization) 2) การประเมินค่า (Evaluation) และ 3) การมีส่วนร่วม (Participation) โดยทักษะเหล่านี้จะช่วยให้ผู้รับสารเข้าใจ ความหมายและคุณค่าที่แท้จริงของเนื้อหา และสามารถแสดงการมีส่วนร่วมในสื่อได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ศรารุส แสนมี และคณะ (2564) ได้จัดทำคู่มือการศึกษา “รู้ฤทธิ์ รู้ทันสื่อ” ซึ่งเป็นหลักสูตรการ รู้เท่าทันสื่อสำหรับประชาชน โดยเนื้อหาประกอบด้วยโมดูลต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ เกี่ยวข้องกับการสร้างทักษะเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งในเรื่องนี้คือการรู้เท่าทันการเปิดรับเนื้อหาเกี่ยวกับ การเมือง โดยผู้รับสารที่รู้เท่าทันสื่อต้องรู้จักตั้งคำถามเกี่ยวกับผู้ผลิตเนื้อหา ลักษณะการนำเสนอเนื้อหา และผลประโยชน์ที่ผู้ส่งสารได้รับจากการนำเสนอเนื้อหาเหล่านั้น

เมธิยา ญาณจินดา (2558) ศึกษาเรื่อง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งผ่าน สื่อสังคมออนไลน์กับทัศนคติและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขต กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าประชาชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพ และอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์เกี่ยวกับการเลือกตั้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.05 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งผ่านสื่อสังคม ออนไลน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ประชาชนที่มีพฤติกรรมการเปิดรับ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่างกัน มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการ เลือกตั้งผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทัศนคติเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และพฤติกรรมการมีส่วนร่วม ทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ การเลือกตั้งผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติเกี่ยวกับการเลือกตั้งและ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และทัศนคติของ ประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

วริศรา จินดาผ่อง และคมชาญ อุปลัมภ์ (2565) ทำการศึกษาเรื่อง การรู้เท่าทันสื่อโซเชียลของผู้สูงอายุในเรื่องการเปิดรับเนื้อหาทางการเมือง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเปิดรับเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองในสื่อโซเชียลของผู้สูงอายุ และศึกษาการรู้เท่าทันเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองในสื่อโซเชียลของผู้สูง อายุการศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจด้วยการใช้แบบสอบถาม โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในจังหวัดสงขลา จำนวน 414 คน ที่ใช้สื่อโซเชียลและเปิดรับเนื้อหาทางการเมืองผ่านสื่อดังกล่าวการศึกษาพบว่า แม้ผู้สูงอายุจะเป็นกลุ่มคนในวัยที่ไม่มีเป้าหมายหรือภาระหน้าที่ ในการปฏิบัติงานเป็นหลักเช่นคนวัยหนุ่มสาว แต่ยังมีความต้องการใช้สื่อโซเชียลเพื่อตอบสนองความ

ต้องการทางสังคมในหลายด้าน ได้แก่ การขจัดความเหงา การคลายความเครียด และการคืนกลับสมรรถภาพ อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุยังขาดความรู้เรื่องเทคโนโลยีและอาจมีอุปสรรคทางกายภาพในเรื่องการสื่อสาร จึงได้แสดงความกังวลเกี่ยวกับทักษะการควบคุมการใช้สื่อโซเชียลของตนเอง จึงทำให้การศึกษาประเด็นเรื่องการรู้เท่าทันการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองในสื่อโซเชียลนั้น พบว่าผู้สูงอายุยังขาดทักษะการรู้เท่าทันเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองในหลายด้าน ได้แก่ การรู้ทันตัวผู้สร้างสื่อ การรู้ทันการดึงดูดใจ การรู้ทันเนื้อหาสาระและการรู้ทันผลประโยชน์ ซึ่งแม้ข้อมูลจะชี้ให้เห็นว่าเป็นการขาดแคลนทักษะในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย แต่ก็อาจส่งผลให้เกิดการสูญเสียผลประโยชน์แก่กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นผู้รับสารได้เช่นกัน

ตรัยรัตน์ ปลื้มปิติชัยกุล (2565) ทำการศึกษาเรื่อง การเปิดรับสื่อและการรับรู้ข่าวสารในสื่อออนไลน์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการเปิดรับสื่อและการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่อออนไลน์ของนักศึกษาในระดับปริญญาตรีในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในระดับปริญญาตรีในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น และ 3) เพื่อศึกษาการเปิดรับสื่อและการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่อออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเขตพื้นที่ขอนแก่น โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ชุด จากนักศึกษาระดับปริญญาตรีในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ผลการการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อออนไลน์ทั้งในด้านการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร ด้านการค้นหาข้อมูลข่าวสาร และระยะเวลาในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารอยู่ในเกณฑ์ดี สอดคล้องกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง โดยเฉพาะด้านนโยบาย ด้านกิจกรรม และด้านโครงการค่าเฉลี่ยยังถือว่ามีกรรับรู้มาก ทั้งนี้จากการศึกษาจะเห็นว่าสื่อออนไลน์มีพลังอำนาจในการก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทางที่สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการตื่นรู้ในเชิงข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ตลอดจนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะพบว่านักศึกษาหญิงระดับปริญญาตรีให้ความสำคัญต่อข่าวสารในการมีส่วนร่วมทางการเมือง และส่วนใหญ่จะเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ขณะที่นักศึกษาชั้นปีที่ 4 ให้น้ำหนักน้อย และเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลจะพบว่าการรับรู้เนื้อหาข่าวสารทางการเมืองด้านโครงการ พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อออนไลน์ในด้านการค้นหาข้อมูลข่าวสาร และการเปิดรับสื่อด้านเวลาการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจะร่วมกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้

วิสุทธิณี ธาณิรัตน์ และคณะ (2565) ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอเมืองตรัง สื่อออนไลน์มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมากทั้งในชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งเพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอเมืองตรัง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุจำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.975 ผลการวิจัยพบว่า ในปัจจุบันผู้สูงอายุใช้โทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟนเพื่อติดตามสื่อออนไลน์ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ สำหรับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านความสนใจทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

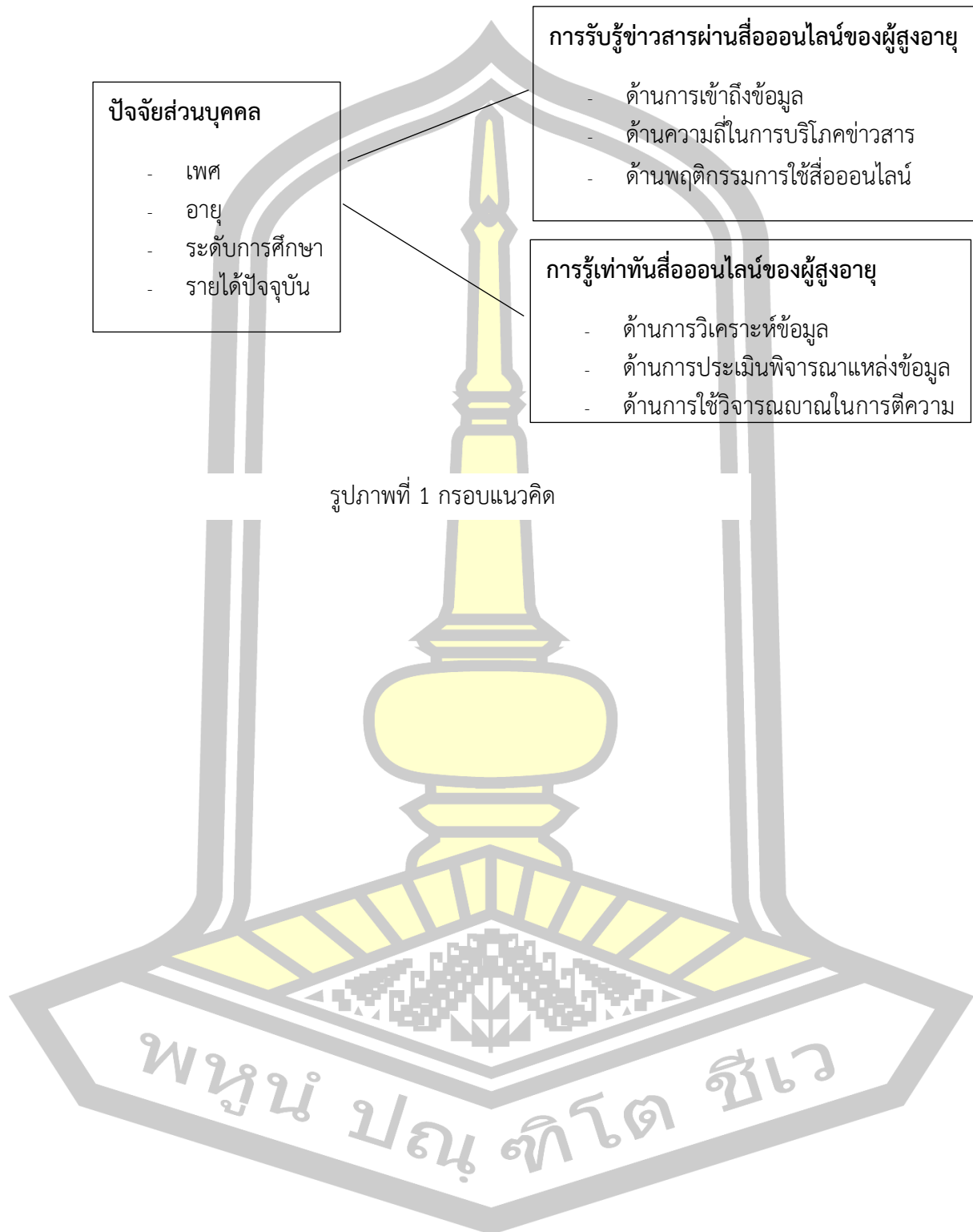
รองลงมาคือ ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองด้านการออกเสียงทางการเมือง ด้านการชุมนุมทางการเมือง และด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมืองตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ผู้สูงอายุที่มีศาสนาต่างกันมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้สูงอายุที่มีเพศอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ที่อยู่อาศัยและสถานที่ตั้งของที่อยู่อาศัยต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 0.01 ผลจากการศึกษาทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาใช้กำหนดเป็นแนวทางในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุได้

สุภาภรณ์ ลิ้มสถาพร (2566) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่าน Facebook และผลกระทบต่อการตัดสินใจทางการเมืองของผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการเปิดรับข่าวสาร การตีความ และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อพฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุ การวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน 300 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมักเปิดรับข่าวสารจากกลุ่มที่มีแนวคิดทางการเมืองคล้ายคลึงกัน (echo chamber) ซึ่งส่งผลให้เกิดการรับรู้แบบด้านเดียว รวมถึงมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับนโยบายและพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม อีกทั้งยังพบว่าข้อมูลที่เผยแพร่บน Facebook มีผลกระทบต่อทัศนคติทางการเมืองและพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ความไว้วางใจ และการเลือกผู้สมัครหรือพรรคการเมือง การศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความรู้เท่าทันสื่อในกลุ่มผู้สูงอายุ และชี้ให้เห็นว่า Facebook เป็นช่องทางที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจทางการเมืองของกลุ่มประชากรวัยนี้ ทั้งในแง่ของการเลือกเปิดรับข้อมูล การแปลความ และผลกระทบเชิงพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องอคติการรับรู้ (perceptual bias) และการบริโภคข่าวสารภายใต้ไซเบอร์ลิมิเตีย

จากการตรวจเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาการใช้สื่อออนไลน์ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุและในเรื่องการเปิดรับเนื้อหาทางการเมือง ซึ่งยังขาดการให้ความสำคัญในเรื่องการรับรู้ข่าวสารต่างๆผ่านสื่อออนไลน์และยังขาดเรื่องการวิเคราะห์บทบาทการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลและผลการวิจัยต่างๆ มาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องรับรู้ข่าวสารและการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุในอำเภอสวรรคคณา จังหวัดหนองบัวลำภู

พูน ปรณ ทิโต ชีเว

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษางานวิจัยเรื่อง การรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน Mixed Method โดยมีระเบียบวิธีวิจัย ดังต่อไปนี้

- 3.1 ประชากรและตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ

3.1 ประชากรและตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 6,968 คน (ข้อมูล 3 หมอรู้จักคุณ ,ประชากรผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา ,2567 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ

การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในเขตปกครององค์การบริหารส่วน อำเภอสุวรรณคูหา จำนวน 378 คน ซึ่งได้มาจากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane ,1967, p 886) มีสูตรดังสมการต่อไปนี้

สูตร

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

e แทน ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

N แทน จำนวนประชากรทั้งหมด

แทนค่าได้ดังนี้

$$\begin{aligned} n &= \frac{6,968}{1 + 6,968 (0.05)^2} \\ &= 378 \text{ คน} \end{aligned}$$

ดังนั้น จากจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะทำการแจกแบบสอบถามจำนวนทั้งหมด 378 คน และภายในอำเภอสุวรรณคูหา มีตำบลในเขตปกครอง 8 ตำบล ผู้วิจัยจะทำการแจกแบบสอบถามโดยเฉลี่ย โดยจะทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling)

ตารางที่ 1 แจกแจงค่าเฉลี่ย 8 ตำบลที่จะต้องแจกแบบสอบถาม

โดย การเทียบบัญญัติไตรยางค์ โดย การนำประชากรผู้สูงอายุแต่ละตำบลมาคูณขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดหารด้วยจำนวนประชากรทั้งหมด

$$= 1061 \times 378 / 6968$$

$$= 57.5$$

$$\text{เฉลี่ย} = 58 \text{ คน}$$

โดยจะคำนวณในแต่ละตำบลจะได้ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่จะต้องแจกแบบสอบถามตามตาราง

ตำบล	จำนวนผู้สูงอายุ	จำนวนที่แจก
นาสี	1061 คน	58
บ้านโคก	89 คน	5
นาดี	1355 คน	74
นาด่าน	1458 คน	79
ดงมะไฟ	1166 คน	63
สุวรรณคูหา	457 คน	25
บุญทัน	605 คน	33
กุดผึ้ง	777 คน	42

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ เป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งโยแบ่งออกเป็น 8 ตำบล จะสุ่มกลุ่มตัวอย่างตำบลละ 2 คนในการแจกแบบสัมภาษณ์ โดยใช้การเลือกในบุคคลที่ได้รับแบบสัมภาษณ์ และใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ระหว่างการศึกษาเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) และแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจาก การศึกษาแนวคิดจากทฤษฎี เอกสารต่างๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารและการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) จำแนกออกเป็น เพศ อายุ ระดับการศึกษาและรายได้ในปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ

3.1 ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเข้าถึงข้อมูลจากแหล่งข่าวสารต่างๆ เช่น สื่อออนไลน์ หรือโทรทัศน์ โดยเฉพาะการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่าง Facebook, LINE หรือ YouTube ในการรับข้อมูลข่าวสาร

คำถามตัวอย่างในแบบสอบถาม

- คุณใช้สื่อใดในการติดตามข่าวสารมากที่สุด
- คุณติดตามข่าวสารบ่อยเพียงใด (เช่น ทุกวัน, สัปดาห์ละหลายครั้ง, ไม่บ่อย)

3.2 ด้านความถี่ในการบริโภคข่าวสาร ความถี่ในการเข้าถึงและติดตามข่าวสาร เช่น การติดตามข่าวสารทุกวันหรือเพียงเฉพาะเวลาที่มีเหตุการณ์สำคัญ การประเมินนี้ช่วยวัดว่าผู้สูงอายุมีการบริโภคข้อมูลอย่างต่อเนื่องหรือไม่

คำถามตัวอย่างในแบบสอบถาม

- คุณติดตามข่าวสารจากแหล่งข้อมูลบ่อยเพียงใด (เช่น ทุกวัน, สัปดาห์ละ 3-4 ครั้ง, สัปดาห์ละครั้ง)
- คุณติดตามข่าวสารในช่วงเวลาใดบ้าง (เช่น ช่วงเช้า, ก่อนนอน)

3.3 ด้านพฤติกรรมการการใช้สื่อออนไลน์ การตอบโต้หรือแสดงความคิดเห็น ชี้ข้อผิดพลาดในช่องทางแพลตฟอร์มต่างๆ

- คุณเคยตอบโต้หรือแสดงความคิดเห็นในช่องทางต่างๆหรือไม่ (เช่น เว็บไซต์ข่าวทางการ, หนังสือพิมพ์รายใหญ่, สื่อทางโซเชียล)
- คุณเคยซื้อสินค้าทางออนไลน์หรือไม่

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ

4.1 ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ความสามารถในการแยกแยะและวิเคราะห์ข่าวสารที่ได้รับ เช่น การวิเคราะห์เจตนาของผู้ผลิตข่าวหรือผู้ส่งสาร การทำความเข้าใจว่าเนื้อหาที่ส่งผลอย่างไรต่อผู้รับข่าว

คำถามตัวอย่างในแบบสอบถาม

- คุณคิดว่าข่าวสารที่คุณได้รับมีเจตนาที่จะชักจูงให้คุณติดตามหรือไม่
- คุณสามารถแยกแยะได้หรือไม่ว่าข่าวที่คุณได้รับมีการบิดเบือนเนื้อหา

4.2 ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล ความสามารถในการตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวสาร เช่น การพิจารณาว่าแหล่งข่าวเป็นของหน่วยงานที่เชื่อถือได้หรือไม่ แหล่งข่าวมีความน่าเชื่อถือหรือมีประวัติการบิดเบือนข้อมูลหรือไม่

คำถามตัวอย่างในแบบสอบถาม

- คุณมักจะตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวสารที่คุณได้รับหรือไม่
- คุณให้ความสำคัญกับการพิจารณาแหล่งข่าวมากน้อยเพียงใด

4.3 ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล บุคคลมีการใช้วิจารณญาณในการประเมินข่าวสารอย่างไร เช่น การไม่เชื่อถือข่าวสารที่ไม่มีแหล่งที่มาที่ชัดเจน การตรวจสอบว่าข่าวนั้นถูกบิดเบือนหรือไม่

คำถามตัวอย่างในแบบสอบถาม

-เมื่อคุณได้รับข่าวที่ไม่ชัดเจน คุณทำการตรวจสอบหรือไม่
-คุณมีความมั่นใจในความสามารถของตนเองในการประเมินความถูกต้องของข่าวสารที่ได้รับ
มาน้อยเพียงใด

3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการสร้างและทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ
ขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร บทความ วารสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาตัวอย่างแบบสอบถามจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อคำถามมาปรับใช้ให้สอดคล้อง
กับบริบทในการศึกษา
3. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา
(Content validity) เบื้องต้น โดยพิจารณาความครอบคลุมในเนื้อหา สำนวน และภาษาที่ใช้เพื่อให้ได้
ข้อคำถามที่มีความสมบูรณ์
4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะ แล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้สูงอายุที่
เป็นกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กจำนวน 25-30 ท่าน
5. นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาคุณภาพแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจพิจารณา
เป็นขั้นตอนสุดท้าย เพื่อจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอ
สุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภูดำเนินการแจกแบบสอบถามตามสัดส่วนที่กำหนดหลังจากผู้ศึกษา
ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามแล้ว ได้ดำเนินการดังนี้

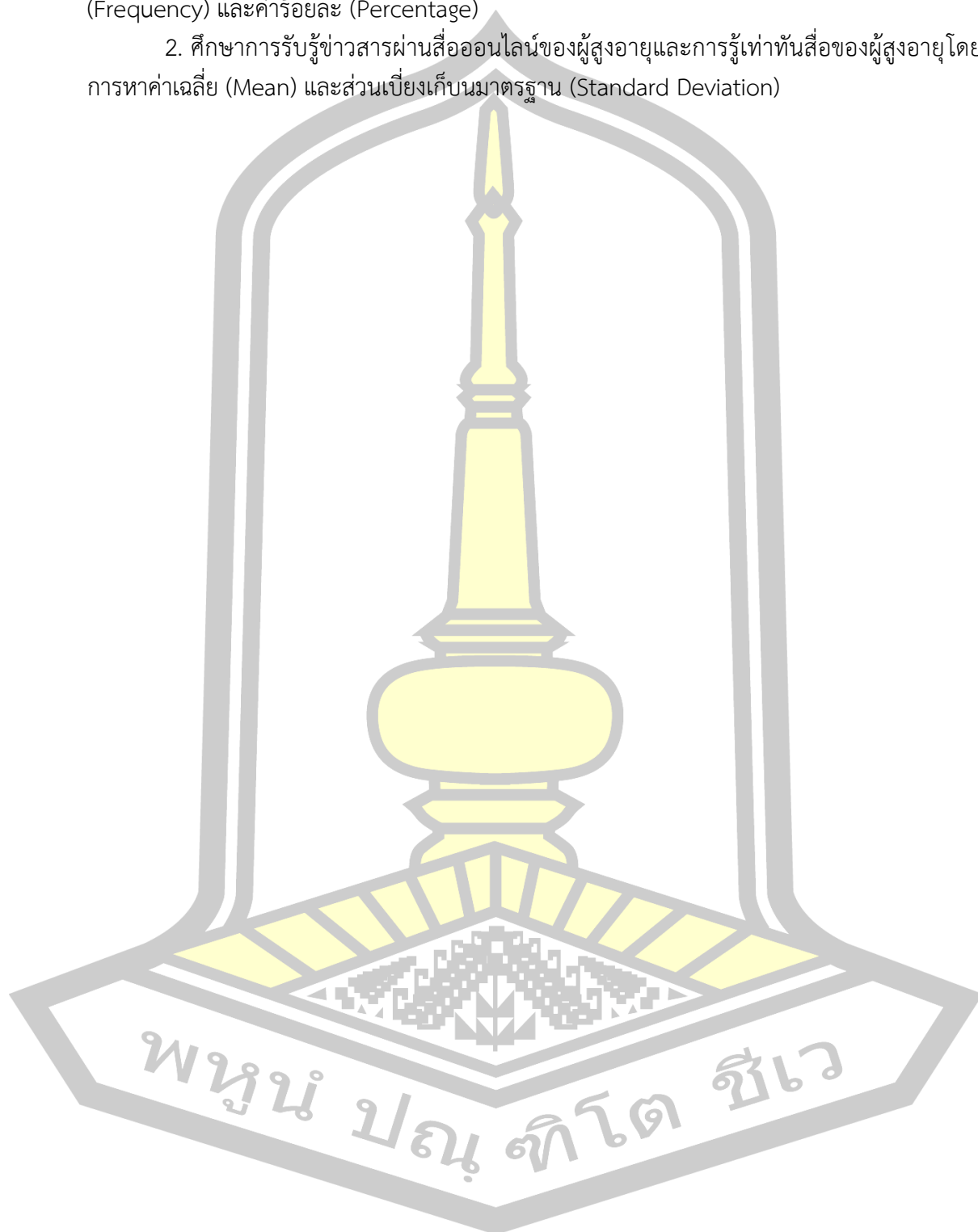
- 3.4.1 ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์การวิจัย รวมทั้งหลักเกณฑ์ในการตอบแบบสอบถามเพื่อให้ผู้ตอบ
แบบสอบถามมีความเข้าใจในข้อคำถาม และความต้องการของผู้วิจัย
- 3.4.2 ดำเนินการแจกแบบสอบถามโดยการสุ่มแบบบังเอิญ จำนวน 378 ชุด และแบบ
สัมภาษณ์จำนวน 16 คน เฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ

นำข้อมูลที่ได้ทำการสำรวจตัวอย่าง 378 คน ทำการรวบรวมเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์
ได้แก่ ตรวจสอบความถูกต้อง ตรวจสอบข้อมูลที่ผิดปกติ (Outlier) ตรวจสอบข้อมูลที่มีการสูญหาย
เป็นต้น

การทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาทำการประมวลผลและวิเคราะห์ผล
ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ แล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย
ดังนี้

1. วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลหรือลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. ศึกษาการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุและการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การรับรู้ข่าวสารและการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู มีรูปแบบของการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งมีวิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบของการสำรวจ โดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือเพื่อรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 378 ตัวอย่าง และการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้การแจกแบบสัมภาษณ์จำนวน 16 คน โดยจะใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) และได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล การรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู มีลำดับขั้นตอนในการนำเสนอข้อมูล ดังนี้

- 4.1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
- 4.2 ผลการวิเคราะห์การรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ
 - ด้านการเข้าถึงข้อมูล
 - ด้านความถี่ในการบริโภคข่าวสาร
 - ด้านพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์
- 4.3. ผลการวิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ
 - ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล
 - ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล
 - ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล
- 4.4 ผลการสัมภาษณ์ เรื่องการรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

พูน ปณ ทิโต ชีเว

4.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์หาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

ตารางที่ 2 จำนวนร้อยละข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม (N = 378)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	164	43.39
หญิง	214	56.61
อายุ		
60 – 65 ปี	130	34.39
66 – 70 ปี	88	23.28
70 – 75 ปี	114	30.16
มากกว่า 75 ปีขึ้นไป	46	12.17
ระดับการศึกษาสูงสุด		
ต่ำกว่าประถมศึกษา	111	29.37
ประถมศึกษา	150	39.68
มัธยมศึกษา	50	13.23
ปริญญาตรี	28	7.41
สูงกว่าปริญญาตรี	39	10.31
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	103	27.25
10,000 - 15,000 บาท	233	61.64
มากกว่า 15,000 บาทขึ้นไป	42	11.11

จากตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็น เพศหญิง จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 56.61 และเพศชาย จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 43.39 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากอายุ 60 – 65 ปี จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 34.39 รองลงมาอายุ 70 – 75 ปี จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 30.16 อายุ 66 – 70 ปี จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 23.28 อายุมากกว่า 75 ปีขึ้นไป จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 12.17

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีระดับการศึกษาสูงสุด ประถมศึกษา จำนวน 150 คน คิดเป็น ร้อยละ 39.68 รองลงมา ต่ำกว่าประถมศึกษา จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 29.37 มัธยมศึกษา

จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 13.23 ปริญาตรี จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.41 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 10.31

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมาก มีรายได้ต่อเดือน 10,000 - 15,000 บาท จำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 61.64 รองลงมามีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 27.25 และรายได้มากกว่า 15,000 บาทขึ้นไป จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11

4.2 ผลการวิเคราะห์การรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ โดยการวิเคราะห์หาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

4.2.1 ผลการวิเคราะห์การรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร	จำนวน	ร้อยละ
ท่านใช้สื่อออนไลน์ประเภทใดในชีวิตประจำวันมากที่สุด		
Facebook	155	41.01
Line	132	34.92
YouTube	31	8.20
TikTok	60	15.80
ท่านใช้เวลาบนสื่อออนไลน์ในช่วงเวลาใดบ้างมากที่สุด		
ช่วงเช้า	199	52.65
ช่วงกลางวัน	57	15.08
ช่วงเย็น	45	11.90
ช่วงก่อนนอน	77	20.37
ท่านมักจะติดตามข่าวสารประเภทใด		
ด้านสุขภาพ	126	33.33
ข่าวการเมือง	75	19.84
ข่าวสารทั่วไป	112	29.63
วาไรตี้ต่างๆ	65	17.20

จากตารางที่ 3 การรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากใช้สื่อออนไลน์ประเภทใดในชีวิตประจำวันมากที่สุด คือ Facebook จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 41.01 รองลงมาก็คือ Line จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ

ละ 34.92 ลำดับถัดมาคือ YouTube จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 8.20 และต่ำที่สุด TikTok จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.80

ใช้เวลาบนสื่อออนไลน์ในช่วงเช้ามากที่สุด จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 52.65 รองลงมาคือ ช่วงก่อนนอน จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 20.37 ช่วงกลางวัน จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 15.08 และ ช่วงเย็น จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.90

ข่าวสารประเภทที่ติดตามมากที่สุด คือ ด้านสุขภาพ จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 รองลงมาคือ ข่าวสารทั่วไป จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 29.63 ข่าวการเมือง จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 19.84 และ วาไรตี้ต่าง ๆ จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 17.20

ตารางที่ 4 อายุ * สื่อ * เพศ Crosstabulation * ท่านใช้สื่อออนไลน์ประเภทใดในชีวิตประจำวันมากที่สุด

เพศ			สื่อ				Total
			Facebook	Line	YouTube	TikTok	
ชาย	อายุ	ต่ำกว่า 60 ปี	0	0	0	1	1
		60 – 65 ปี	22	21	4	5	52
		66 – 70 ปี	15	12	1	11	39
		70 – 75 ปี	24	24	5	6	59
		มากกว่า 75 ปีขึ้นไป	6	2	4	1	13
		Total	67	59	14	24	164
หญิง	อายุ	60 – 65 ปี	35	32	3	7	77
		66 – 70 ปี	17	19	5	7	48
		70 – 75 ปี	26	16	5	9	56
		มากกว่า 75 ปีขึ้นไป	10	6	4	13	33
		Total	88	73	17	36	214
Total	อายุ	ต่ำกว่า 60 ปี	0	0	0	1	1
		60 – 65 ปี	57	53	7	12	129
		66 – 70 ปี	32	31	6	18	87
		70 – 75 ปี	50	40	10	15	115
		มากกว่า 75 ปีขึ้นไป	16	8	8	14	46
		Total	155	132	31	60	378

จากตารางที่ 4 ผู้วิจัยได้แจกแจงในส่วนของเพศและช่วงอายุคือ เพศชาย จะใช้สื่อออนไลน์ในช่วงอายุ 70 – 75 ปี มากที่สุด โดยเริ่มจาก Facebook Line YouTube TikTok ตามลำดับ และในส่วนของเพศหญิง จะเริ่มใช้มาที่สุดในช่วงอายุ 60 – 65 ปี โดยเริ่มจาก Facebook Line YouTube TikTok ตามลำดับเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 5 เวลาบนสื่อออนไลน์ * สื่อ * เพศ Crosstabulation * ท่านใช้เวลาบนสื่อออนไลน์ในช่วงเวลาใดบ้างมากที่สุด

เพศ	สื่อ				Total		
	Facebook	Line	YouTube	TikTok			
ชาย	เวลาบนสื่อออนไลน์	ช่วงเช้า	23	34	4	12	73
		ช่วงกลางวัน	21	6	3	2	32
		ช่วงเย็น	7	8	2	1	18
		ช่วงก่อนนอน	16	11	5	9	41
		Total	67	59	14	24	164
หญิง	เวลาบนสื่อออนไลน์	ช่วงเช้า	56	44	10	16	126
		ช่วงกลางวัน	13	5	0	3	21
		ช่วงเย็น	10	19	1	1	31
		ช่วงก่อนนอน	9	5	6	16	36
		Total	88	73	17	36	214
Total	เวลาบนสื่อออนไลน์	ช่วงเช้า	79	78	14	28	199
		ช่วงกลางวัน	34	11	3	5	53
		ช่วงเย็น	17	27	3	2	49
		ช่วงก่อนนอน	25	16	11	25	77
		Total	155	132	31	60	378

จากตารางที่ 5 โดยการแยกเพศจะพบว่า ช่วงเช้า เป็นช่วงเวลาที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในการใช้สื่อออนไลน์สำหรับทั้งชายและหญิง Facebook และ Line เป็นแพลตฟอร์มที่ได้รับความนิยมสูงสุด ผู้หญิงมีการใช้สื่อออนไลน์มากกว่าผู้ชายในทุกช่วงเวลา

พจนัน ปณฺ ทิโต ชีเว

ตารางที่ 6 ติดตามข่าวสาร * สื่อ * เพศ Crosstabulation *ท่านมักจะติดตามข่าวสารประเภทใดมากที่สุด

เพศ	สื่อ				Total	
	Facebook	Line	YouTube	TikTok		
ชาย	ติดตามข่าวสาร ด้านสุขภาพ	25	23	3	0	51
	ข่าวการเมือง	8	23	3	0	34
	ข่าวสารทั่วไป	24	7	5	15	51
	วาไรตี้ต่างๆ	10	6	3	9	28
	Total	67	59	14	24	164
หญิง	ติดตามข่าวสาร ด้านสุขภาพ	41	29	0	5	75
	ข่าวการเมือง	15	22	1	4	42
	ข่าวสารทั่วไป	22	13	8	18	61
	วาไรตี้ต่างๆ	10	9	8	9	36
	Total	88	73	17	36	214
Total	ติดตามข่าวสาร ด้านสุขภาพ	66	52	3	5	126
	ข่าวการเมือง	23	45	4	4	76
	ข่าวสารทั่วไป	46	20	13	33	112
	วาไรตี้ต่างๆ	20	15	11	18	64
	Total	155	132	31	60	378

จากตารางที่ 6 เพศชายให้ความสนใจข่าวด้านสุขภาพ (51 คน) และข่าวสารทั่วไป (51 คน) เท่ากัน ขณะที่ข่าวการเมืองได้รับความสนใจน้อยกว่า (34 คน) ส่วนข่าว “วาไรตี้ต่างๆ” มีผู้ติดตามเพียง 28 คนเพศหญิงติดตามข่าวด้านสุขภาพมากที่สุด (75 คน) ตามด้วยข่าวสารทั่วไป (61 คน) และข่าวการเมือง (42 คน) สำหรับข่าววาไรตี้มีผู้ติดตาม 36 คน

4.2.2 ผลการวิเคราะห์การรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุด้านความถี่ในการบริโภคข่าวสาร

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุด้านความถี่ในการบริโภคข่าวสาร

ด้านความถี่ในการบริโภคข่าวสาร	จำนวน	ร้อยละ
ท่านใช้สื่อออนไลน์บ่อยเพียงใดในหนึ่งสัปดาห์		
สัปดาห์ละครั้ง	42	11.11
1 – 3 วันต่อสัปดาห์	135	35.71
4 - 6 วันต่อสัปดาห์	76	20.11

ทุกวัน	125	33.07
ท่านใช้เวลาบนสื่อออนไลน์เฉลี่ยต่อวันประมาณกี่ชั่วโมง		
น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	216	57.14
1 - 3 ชั่วโมง	78	20.63
4 - 6 ชั่วโมง	62	16.41
มากกว่า 6 ชั่วโมง	22	5.82
ท่านมักจะมีเวลาสำหรับการใช้สื่อออนไลน์		
เป็นประจำ	265	70.11
เป็นบางครั้ง	113	29.89

จากตารางที่ 7 การรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ ด้านความถี่ในการบริโภคข่าวสาร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามใช้สื่อออนไลน์ 1 – 3 วันต่อสัปดาห์ จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 35.71 รองลงมาคือ ทุกวัน จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 33.07 4 - 6 วันต่อสัปดาห์ จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 20.11 และ สัปดาห์ละครั้ง จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11 ใช้เวลาบนสื่อออนไลน์เฉลี่ยต่อวันประมาณ น้อยกว่า 1 ชั่วโมง จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14 รองลงมาคือ 1 - 3 ชั่วโมง จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 20.63 4 - 6 ชั่วโมง จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 16.41 และ มากกว่า 6 ชั่วโมง จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.82 เวลาสำหรับการใช้สื่อออนไลน์เป็นประจำ จำนวน 265 คน คิดเป็นร้อยละ 70.11 และ เป็นบางครั้ง จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 29.89

4.2.2 ผลการวิเคราะห์การรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุด้านพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุด้านพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์

ด้านพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์	จำนวน	ร้อยละ
ท่านเคยแสดงความคิดเห็นหรือตอบโต้บนแพลตฟอร์มออนไลน์บ้างหรือไม่		
บ่อยครั้ง	279	73.81
เป็นบางครั้ง	90	23.81
ไม่เคยเลย	9	2.38

ท่านมักใช้สื่อออนไลน์เพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน

หรือไม่

บ่อยครั้ง	176	46.56
เป็นบางครั้ง	116	30.69
ไม่เคยเลย	86	22.75

ท่านเคยสั่งซื้อสินค้าทางสื่อออนไลน์บ้างหรือไม่

บ่อยครั้ง	145	38.36
เป็นบางครั้ง	163	41.12
ไม่เคยเลย	70	18.52

จากตารางที่ 8 การรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ ด้านพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเคยแสดงความคิดเห็นหรือตอบโต้บนแพลตฟอร์มออนไลน์ บ่อยครั้ง จำนวน 279 คน คิดเป็นร้อยละ 73.81 รองลงมาคือ เป็นบางครั้ง จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 23.81 และ ไม่เคยเลย จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.38 ผู้ตอบแบบสอบถามใช้สื่อออนไลน์เพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน บ่อยครั้ง จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 46.56 รองลงมาคือ เป็นบางครั้ง จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 30.69 และไม่เคยเลย จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 22.75 ผู้ตอบแบบสอบถามเคยสั่งซื้อสินค้าทางสื่อออนไลน์เป็นบางครั้ง จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 41.12 รองลงมาคือ บ่อยครั้ง จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 38.36 และไม่เคยเลย จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 18.52

ตารางที่ 9 ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม * สื่อ * เพศ Crosstabulation

เพศ		สื่อ				Total
		Facebook	Line	YouTube	TikTok	
ชาย	ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม บ่อยครั้ง	40	46	9	21	116
	เป็นบางครั้ง	27	10	4	3	44
	ไม่เคยเลย	0	3	1	0	4
	Total	67	59	14	24	164
หญิง	ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม บ่อยครั้ง	62	61	10	30	163
	เป็นบางครั้ง	25	10	5	6	46
	ไม่เคยเลย	1	2	2	0	5
	Total	88	73	17	36	214
Total	ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม บ่อยครั้ง	102	107	19	51	279
	เป็นบางครั้ง	52	20	9	9	90
	ไม่เคยเลย	1	5	3	0	9

Total	155	132	31	60	378
-------	-----	-----	----	----	-----

จากตารางที่ 9 ผู้วิจัยได้เลือก เพศเพื่อแยกระดับการตอบโต้บนแพลตฟอร์มสื่อออนไลน์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ โดยเฉพาะเพศหญิง มีพฤติกรรมการตอบโต้บนแพลตฟอร์มออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ โดย Facebook และ Line เป็นแพลตฟอร์มที่นิยมในการตอบโต้มากที่สุด ขณะที่ YouTube และ TikTok ได้รับการตอบโต้น้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัด

ตารางที่ 10 ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม * ใช้สื่อออนไลน์เพื่อแก้ไขปัญหา * เพศ Crosstabulation

เพศ	ใช้สื่อออนไลน์เพื่อแก้ไขปัญหา			Total	
	บ่อยครั้ง	เป็นบางครั้ง	ไม่เคยเลย		
ชาย ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม	บ่อยครั้ง	41	38	37	116
	เป็นบางครั้ง	28	9	7	44
	ไม่เคยเลย	2	2	0	4
	Total	71	49	44	164
หญิง ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม	บ่อยครั้ง	80	52	31	163
	เป็นบางครั้ง	21	14	11	46
	ไม่เคยเลย	4	1	0	5
	Total	105	67	42	214
Total ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม	บ่อยครั้ง	121	90	68	279
	เป็นบางครั้ง	49	23	18	90
	ไม่เคยเลย	6	3	0	9
	Total	176	116	86	378

จากตารางที่ 10 พบว่าเพศหญิงมีแนวโน้มใช้สื่อเพื่อแก้ไขปัญหาบ่อยกว่าชาย เพศหญิงตอบว่าใช้ “บ่อยครั้ง”: 80 คน ชายตอบว่าใช้ “บ่อยครั้ง”: 41 คน สะท้อนว่าผู้หญิงอาจมีความไว้วางใจหรือใช้ประโยชน์จากสื่อออนไลน์เพื่อจัดการกับปัญหาในชีวิตประจำวันมากกว่า

ตารางที่ 11 ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม * ท่านเคยสั่งซื้อสินค้าทางสื่อออนไลน์บ้างหรือไม่ * อายุ
Crosstabulation

อายุ			ท่านเคยสั่งซื้อสินค้าทางสื่อออนไลน์บ้างหรือไม่			Total
			บ่อยครั้ง	เป็นบางครั้ง	ไม่เคยเลย	
ต่ำกว่า 60 ปี	ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม	บ่อยครั้ง	1			1
	Total		1			1
60 – 65 ปี	ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม	บ่อยครั้ง	33	40	17	90
		เป็นบางครั้ง	5	24	8	37
		ไม่เคยเลย	0	2	0	2
Total		38	66	25	129	
66 – 70 ปี	ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม	บ่อยครั้ง	34	23	8	65
		เป็นบางครั้ง	3	14	2	19
		ไม่เคยเลย	0	2	1	3
Total		37	39	11	87	
70 – 75 ปี	ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม	บ่อยครั้ง	43	28	15	86
		เป็นบางครั้ง	5	16	7	28
		ไม่เคยเลย	0	1	0	1
Total		48	45	22	115	
มากกว่า 75 ปีขึ้นไป	ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม	บ่อยครั้ง	18	9	10	37
		เป็นบางครั้ง	0	4	2	6
		ไม่เคยเลย	3	0	0	3
Total		21	13	12	46	
Total	ตอบโต้บนแพลตฟอร์ม	บ่อยครั้ง	129	100	50	279
		เป็นบางครั้ง	13	58	19	90
		ไม่เคยเลย	3	5	1	9
Total		145	163	70	378	

จากตารางที่ 11 อายุกับพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีพฤติกรรมตอบโต้บนแพลตฟอร์มออนไลน์อย่างต่อเนื่อง กลุ่มอายุ 70-75 ปี เป็นกลุ่มที่มีการใช้และตอบโต้บ่อยที่สุด ทั้งยังมีพฤติกรรมซื้อสินค้าออนไลน์สูงสุด พฤติกรรมการตอบโต้สอดคล้องกับพฤติกรรมการซื้อของผ่านสื่อออนไลน์ในเกือบทุกช่วงอายุ

4.3 ผลการวิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สว

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล

ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล	ระดับการดำเนินงาน		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านสามารถนึกถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากข่าวสารทางสื่อออนไลน์	4.73	0.44	มากที่สุด
2. ท่านคิดว่าข่าวสารที่ท่านได้รับมีเจตนาที่จะชักจูงให้ท่านคิดตาม	4.53	0.47	มากที่สุด
3. ท่านสามารถแยกแยะข่าวสารที่เผยแพร่บนสื่อออนไลน์ได้ว่าอันไหนเรื่องจริงอันไหนเรื่องเท็จ	4.67	0.46	มากที่สุด
รวม	4.64	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 12 การรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล โดยรวม อยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ท่านสามารถนึกถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากข่าวสารทางสื่อออนไลน์ ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.44) รองลงมาคือ มีท่านสามารถแยกแยะข่าวสารที่เผยแพร่บนสื่อออนไลน์ได้ว่าอันไหนเรื่องจริงอันไหนเรื่องเท็จ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.46) และที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือท่านคิดว่าข่าวสารที่ท่านได้รับมีเจตนาที่จะชักจูงให้ท่านคิดตาม ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.47)

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล

ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล	ระดับการดำเนินงาน		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
4. ท่านมักจะตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวสาร	4.74	0.43	มากที่สุด
5. ท่านจะพิจารณาข่าวสารที่เผยแพร่บนสื่อออนไลน์ว่าสามารถเชื่อถือได้หรือไม่	4.64	0.48	มากที่สุด
6. ท่านรับรู้ข่าวสารที่มีการแก้ไขหรือบิดเบือนในสื่อออนไลน์ได้	4.66	0.47	มากที่สุด
รวม	4.68	0.46	มากที่สุด

จากตารางที่ 13 การรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล โดยรวม อยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ท่านมักจะตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวสาร ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.43) รองลงมา

คือ ท่านรับรู้ข่าวสารที่มีการแก้ไขหรือบิดเบือนในสื่อออนไลน์ได้ ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.47) และที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือท่านจะพิจารณาข่าวสารที่เผยแพร่บนสื่อออนไลน์ว่าสามารถเชื่อถือได้หรือไม่ ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.48)

ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล

ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล	ระดับการดำเนินงาน		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
7. ท่านสามารถประเมินข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่จากสื่อออนไลน์ได้ว่ามีคุณค่าทางศีลธรรมและจรรยาบรรณหรือไม่	4.46	0.59	มากที่สุด
8. ท่านสามารถรับรู้ถึงเจตนาของการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ผ่านสื่อออนไลน์ได้	4.55	0.49	มากที่สุด
9. ท่านรับรู้ถึงความถูกต้องของข่าวสารได้มากน้อยเพียงใด	4.58	0.49	มากที่สุด
รวม	4.53	0.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 14 การรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล โดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ท่านรับรู้ถึงความถูกต้องของข่าวสารได้มากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.49) รองลงมาคือ ท่านสามารถรับรู้ถึงเจตนาของการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ผ่านสื่อออนไลน์ได้ ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.49) และที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือท่านสามารถประเมินข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่จากสื่อออนไลน์ได้ว่ามีคุณค่าทางศีลธรรมและจรรยาบรรณหรือไม่ ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.49)

ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยรวม และรายด้าน

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล	4.64	0.45	มากที่สุด
ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล	4.68	0.46	มากที่สุด
ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล	4.53	0.52	มากที่สุด
รวม	4.61	0.47	มากที่สุด

จากตารางที่ 15 การรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูลนครศรีธรรมราชโดยรวม และรายด้านอยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.47) ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.46) รองลงมาคือ ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ($\bar{X} = 4.64$, S.D.

= 0.45) และที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.52)

ตารางที่ 16 ข้อมูลสถิติเชิงเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของ 3 ด้านในการจัดข้อมูล

* เพศ

เพศ	Mean	Standard Deviation	ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล	ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล	ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล
ชาย	Mean	4.5874	4.5874	4.6260	4.5163
	N	164	164	164	164
	Std. Deviation	.75748	.75830	.60480	
หญิง	Mean	4.6947	4.6947	4.7274	4.5467
	N	214	214	214	214
	Std. Deviation	.60707	.59378	.57839	
Total	Mean	4.6481	4.6481	4.6834	4.5335
	N	378	378	378	378
	Std. Deviation	.67759	.67108	.58939	

จากตาราง 16 เพศหญิงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าชายในทุกด้านแสดงว่าเพศหญิงมีระดับความสามารถหรือการรับรู้เกี่ยวกับข้อมูลในทั้ง 3 ด้านดีกว่าเพศชายเล็กน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยรวมสูงที่สุด คือ → ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล (Mean = 4.6834) สะท้อนว่าผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมให้ความสำคัญกับการตรวจสอบแหล่งข้อมูลเป็นอันดับแรก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยรวมต่ำที่สุด คือ → ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล (Mean = 4.5335) บ่งบอกว่าเป็นทักษะที่อาจยังต้องส่งเสริมเพิ่มเติม ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของเพศหญิงมีน้อยกว่าชาย แสดงว่าคำตอบของผู้หญิงมีความสม่ำเสมอ

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการประเมินแหล่งข้อมูลมากที่สุด รองลงมาคือการวิเคราะห์ข้อมูล และตามด้วยการใช้วิจารณญาณ ซึ่งอาจเป็นด้านที่ควรส่งเสริมต่อไป โดยเพศหญิงมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าในทุกด้าน และมีความแปรปรวนของคำตอบน้อยกว่าผู้ชายเล็กน้อย

ตารางที่ 17 ข้อมูลสถิติเชิงเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของ 3 ด้านในการจัดข้อมูล ▲

* อายุ

อายุ		ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล	ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล	ด้านการใช้วิจารณ์ญาณในการตีความข้อมูล
ต่ำกว่า 60 ปี	Mean	4.0000	4.0000	4.0000
	N	1	1	1
	Std. Deviation	.	.	.
60 – 65 ปี	Mean	4.7959	4.8010	4.5788
	N	129	129	129
	Std. Deviation	.50054	.50263	.53118
66 – 70 ปี	Mean	4.6207	4.5977	4.5172
	N	87	87	87
	Std. Deviation	.72989	.76442	.68532
70 – 65 ปี	Mean	4.6174	4.6609	4.5072
	N	115	115	115
	Std. Deviation	.68291	.67536	.61550
มากกว่า 75 ปีขึ้นไป	Mean	4.3768	4.5870	4.5145
	N	46	46	46
	Std. Deviation	.88502	.84088	.48537
Total	Mean	4.6481	4.6834	4.5335
	N	378	378	378
	Std. Deviation	.67759	.67108	.58939

จากตาราง 17 ช่วงอายุ 60-65 ปี มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในทุกด้านบ่งบอกว่ากลุ่มวัยนี้มีความสามารถด้านการจัดการข้อมูลเด่นที่สุดในกลุ่มอายุทั้งหมด กลุ่มอายุต่ำกว่า 60 ปี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในทุกด้าน (แต่ตัวอย่างเพียง 1 คน อาจไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) แนวโน้มของค่าเฉลี่ย หลังจากช่วงอายุ 60-65 ปี ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงตามอายุ โดยเฉพาะในกลุ่ม “มากกว่า 75 ปี” ซึ่งมีค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมของกลุ่มตัวอย่าง ด้านที่ทุกกลุ่มอายุทำได้ดีที่สุดโดยรวม คือ → ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูลด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดในทุกกลุ่ม โดยเฉลี่ยคือ → ด้านการใช้วิจารณ์ญาณในการตีความข้อมูล โดยรวมกลุ่มอายุ 60-65 ปี แสดงศักยภาพสูงสุดในการจัดการข้อมูลทั้ง 3 ด้าน ส่วนกลุ่มสูงอายุกว่ามีแนวโน้มลดลงในทุกด้าน แม้ยังอยู่ในระดับที่ค่อนข้างดี ข้อมูลนี้สะท้อนถึง

ความสำคัญของการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ข้อมูลให้กับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านการตีความข้อมูลซึ่งมักเป็นจุดอ่อน

ตารางที่ 18 ข้อมูลสถิติเชิงเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของ 3 ด้านในการจัดข้อมูล

* ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา		ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล	ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล	ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล
ต่ำกว่าประถมศึกษา	Mean	4.6394	4.6970	4.6182
	N	110	110	110
	Std. Deviation	.70260	.68558	.50650
ประถมศึกษา	Mean	4.7108	4.7660	4.5607
	N	151	151	151
	Std. Deviation	.57565	.55617	.56355
มัธยมศึกษา	Mean	4.6667	4.6467	4.4600
	N	50	50	50
	Std. Deviation	.76488	.77199	.73120
ปริญญาตรี	Mean	4.7619	4.7143	4.5476
	N	28	28	28
	Std. Deviation	.57989	.54217	.51492
สูงกว่าปริญญาตรี	Mean	4.3248	4.3504	4.2735
	N	39	39	39
	Std. Deviation	.83941	.88175	.69194
Total	Mean	4.6481	4.6834	4.5335
	N	378	378	378
	Std. Deviation	.67759	.67108	.58939

จากตาราง 18 ผู้ที่จบระดับปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้าน การวิเคราะห์ข้อมูล และ การใช้วิจารณญาณ → แสดงถึงทักษะการคิดวิเคราะห์และประเมินข้อมูลที่ดีในกลุ่มการศึกษานี้ กลุ่มที่จบประถมศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในด้าน การประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล กลุ่มที่จบสูงกว่าปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในทุกด้าน → สะท้อนว่าระดับการศึกษาสูงไม่จำเป็นต้องมีทักษะด้านข้อมูลดีเสมอไป (อาจเกี่ยวข้องกับบริบท เช่น อายุ หรือการใช้เทคโนโลยี) ระดับต่ำกว่าประถมศึกษา ก็มีคะแนนที่ไม่ต่างจากกลุ่มอื่นมากนัก โดยเฉพาะในด้านการใช้วิจารณญาณ โดยสรุประดับการศึกษา

มีผลต่อความสามารถในการจัดการข้อมูลในแต่ละด้าน โดยกลุ่มที่จบระดับปริญญาตรีและ
 ประถมศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงในด้านสำคัญ อย่างไรก็ตาม ค่าคะแนนไม่ได้แตกต่างกันมากนักในแต่ละกลุ่ม
 แสดงว่าทุกระดับการศึกษามีศักยภาพในการพัฒนาทักษะการจัดการข้อมูล

ตารางที่ 19 ข้อมูลสถิติเชิงเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard
 Deviation) ของ 3 ด้านในการจัดข้อมูล

* รายได้ประจำต่อเดือน

รายได้ประจำต่อเดือน		ด้านการ วิเคราะห์ข้อมูล	ด้านการประเมิน แหล่งข้อมูล	ด้านการใช้ วิจารณญาณในการ ตีความข้อมูล
ต่ำกว่า 10,000 บาท	Mean	4.8091	4.7994	4.5081
	N	103	103	103
	Std. Deviation	.45638	.49911	.51311
10,000 – 15,000 บาท	Mean	4.5594	4.6166	4.5236
	N	233	233	233
	Std. Deviation	.75963	.73947	.61240
มากกว่า 15,000 บาท ขึ้นไป	Mean	4.7460	4.7698	4.6508
	N	42	42	42
	Std. Deviation	.56458	.60031	.63311
Total	Mean	4.6481	4.6834	4.5335
	N	378	378	378
	Std. Deviation	.67759	.67108	.58939

จากตาราง 19 รายได้น้อยกว่า 10,000 บาทมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้าน การวิเคราะห์ และ การประเมินแหล่งข้อมูล อาจสะท้อนว่าแม้รายได้น้อย แต่สามารถวิเคราะห์และประเมินข้อมูลได้ดี รายได้มากกว่า 15,000 บาทขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้าน การใช้วารณญาณในการตีความข้อมูล อาจเกี่ยวข้องกับโอกาสทางการศึกษา หรือการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ดีกว่า รายได้ 10,000–15,000 บาท มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในด้านการวิเคราะห์ข้อมูล โดยสรุป กลุ่มรายได้น้อยและมากมีความสามารถในการจัดการข้อมูลที่สูงในด้านต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญ โดย กลุ่มรายได้มากกว่า 15,000 บาท มีภาพรวมที่ดีที่สุดในด้าน การใช้วารณญาณ ส่วน กลุ่มรายได้น้อย ก็มีศักยภาพเด่นในด้านการวิเคราะห์และประเมินข้อมูล

4.4 ผลการสัมภาษณ์ เรื่องการรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

4.4.1 การรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

1) ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

ตัวอย่างความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการรู้จักและเริ่มใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างไร ท่านมีประสบการณ์แรกในการใช้สื่อออนไลน์อย่างไร อาทิ

“...เริ่มใช้แรกเลยคือ ลูกสอนให้เล่นไลน์ เพราะว่าจะได้เอาไว้ใช้คุยกับเขา เห็นหน้าเห็นตา ส่งเสียงเป็นข้อความเสียงได้แรก ๆ ที่เริ่มใช้มันก็ไม่ค่อยถนัด พอเล่นไปสักพักก็ดีขึ้น ได้รู้ว่าลูกทำอะไรบ้าง เวลาคุยไกลๆ รีวไปไหนก็ได้ส่งรูปให้เขาดูด้วย...”

ความเห็นบางส่วนจากผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 เพศหญิงอายุ 63 ปี

“...เริ่มจากการเล่นไลน์ ตอนนั้นก็สมัยยังทำงาน เพื่อน ๆ น้อง ๆ ในที่ทำงานก็แนะนำกัน ให้เล่น มีไลน์กลุ่ม มีเพื่อนที่ทำงานไว้แชร์อะไรต่าง ๆ ก็รู้สึกว่ามันไม่ได้เล่นยากอะไร แต่แค่เปิดดูว่าวันนี้มีอะไรบ้าง ใครทักมาคุยกับเราบ้าง จะเป็นแบบนี้ไปซะมากกว่า ไม่ได้เอาไว้เล่นอะไรอย่างอื่น...”

ความเห็นบางส่วนจากผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 เพศหญิงอายุ 64 ปี

“...ลูกซื้อมือถือให้เป็นของขวัญครับ เขาทำงานต่างจังหวัด ก็สอนให้เราใช้ไลน์ เฟสบุ๊ค หลังๆมาหลาน ได้เริ่มรู้จักการดูคลิปวิดีโอในยูทูปบ้าง หลานอยากเล่นมือถือเราบ้าง

ประสบการณ์สำหรับการเล่นมันก็ได้ไม่แยอะไร เพราะเราใช้ในทางที่ดี...”

ความเห็นบางส่วนจากผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 เพศชาย อายุ 62 ปี

“...เห็นเพื่อนๆ เขาเล่นค่ะ เลยไปซื้อมือถือมาหัดเล่นบ้าง ให้ลูกหลานนี้แหละสอน ส่วนตัวเองชอบเล่นเฟสบุ๊คซะมากกว่า มันรู้สึกเพลิดเพลินดี มีอะไรให้ทำหลายอย่าง แต่ไม่ได้ค่อยคุยกับใคร ถ้าจะคุยส่วนมากจะโทรหามากกว่า ความรู้สึกสำหรับประสบการณ์แรกก็ดีค่ะ มีอะไรให้ทำไม่น่าเบื่อ...”

ความเห็นบางส่วนจากผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 เพศหญิง อายุ 62 ปี

2) ด้านความถี่ในการบริโภคข่าวสาร

“...ลูกชายซื้อมือถือมาให้และสอนเล่นไลน์ครับ ในมือถือก็มีแต่ไลน์ ไว้คุยกับลูกหลาน เพื่อนๆบ้างบางครั้ง มันทำให้ติดต่อกับเพื่อนได้ง่ายขึ้น เวลาอยากเจออยากเห็นหน้าก็โทรได้ ด้านดีได้พูดคุยทักทายกับเพื่อน ๆ แก่หงาได้ดีข้อเสียก็รู้สึกไม่เป็นส่วนตัวมีรำคาญบ้าง สมัยนี้ไม่ต้องเปิดทีวีแล้ว ดูจากมือถือมันได้เลย มันสะดวกมีเน็ตทำอะไรได้เยอะเลย...”

ความเห็นบางส่วนจากผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 14 เพศชาย อายุ 74 ปี

“... ก็เล่นเป็นครั้งคราว บางวันก็ไม่ได้เล่น มีหลานมาช่วยดูก็ดี ส่วนมากก็เวลว่างๆ กลับมาจากไปวัดทำบุญ เล่นแล้วก็นอนกลางวัน เกือบๆทุกวันนั่นแหละ...”

ความเห็นบางส่วนจากผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 14 เพศหญิง อายุ 68 ปี

3) ด้านพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์

“...สนใจหาข้อมูล จากทางไลน์ ได้รับและแชร์ข้อมูลต่างๆ กับกลุ่ม เพื่อน ๆ และญาติเป็นประจำ คุยเรื่องการเมืองกันบ้าง ตามข่าวที่พบเห็น...”

ความเห็นบางส่วนจากผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 14 เพศชาย อายุ 74 ปี

“...ส่วนมากก็ดูทางทีวีนั่นแหละ แต่ก็มีย่านจากที่เพื่อนๆ แชร้มาทงไลน์บ้าง สมัยนี้จะแชร์จะส่งต่ออะไร ต้องตรวจสอบ

ข้อมูล ถ้าไม่แน่ใจไม่ส่งต่อ ไม่ส่งต่อเรื่องการเมือง กลัวติดคุกตอน
แก่...”

ความเห็นบางส่วนจากผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 8 เพศชาย อายุ 64 ปี

“..ได้ข่าวจากเฟสบุ๊ก แต่จะเชื่อถือได้หรือไม่ต้องอยู่ที่
วิจารณ์ด้วย และต้องดูจากหลายๆ ที่ดูว่าข่าวนั้นมาจากไหน
ถ้ามาจากข่าวช่องหลักก็จะเชื่อ ถ้าไม่ใช่ก็ไม่เชื่อไว้ก่อน แต่ที่น่าเชื่อ
ได้มากที่สุดคือข่าวจากทีวี..”

ความเห็นบางส่วนจากผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10

4.4.2 การรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัด หนองบัวลำภู

1) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล

“... ความรู้สึกสงสัยกับข่าวสารที่ได้รับมาจากหลายๆ ที่มี
บางข่าวที่น่าสนใจและน่าเชื่อถือบางข่าวก็ไม่น่าเชื่อถือ จึงได้
สอบถามกับเพื่อน ๆ หรือ ลูก ๆ หลาน ๆ บ้าง...”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 เพศหญิงอายุ 63 ปี

“... บางที่เราได้รับข่าวสารทางไลน์ หรือทางเฟสบุ๊ก มันก็
มีความน่าเชื่อถือในระดับหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้ปักใจเชื่อไปซะทีเดียว ยัง
เป็นการอ่านเพื่อพิจารณา...”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 เพศหญิงอายุ 71 ปี

“... การรับรู้ข่าวสารก็เคยรู้สึกสงสัยที่มาที่ไปของข่าวนะ
บางอย่างมันก็น่าเหลือเชื่อเกินไปบางข่าวก็มีคำถามในใจว่ามัน
สามารถเกิดขึ้นได้จริงๆ ไหม...”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 14 เพศชาย อายุ 74 ปี

2) ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล

“...การได้รับข่าวสารจากสื่อที่เราเห็น ส่วนมาจะดูใน
เฟสบุ๊ก หรือไม่ก็ยูทูบ ความรู้สึกมันใจใหม่ในการเสพข่าวนั้นๆ
หรือ เราก็มีอายุมาพอสมควร มันก็ยังฟังหูไว้หูตามที่โบราณว่านั้น
ละ เวลาสงสัยว่ามันข่าวจริงหรือเท็จ ก็จะถามจากเพื่อนบ้านบ้าง
ลูก หลานบ้าง รีไม่ก็ดูว่าจากหลาย ๆ ที่มันตรงกันไหม ข่าวมีมูล
ใหม่ ในส่วนของข่าวดังกล่าวการเมืองมันก็ทำให้เราเปิดกว้างนะ

ทัศนคติหลาย ๆ ด้านเปลี่ยนไป บางทีเห็นเด็กรุ่น ๆ มีความคิดด้านการเมือง มีเหตุผล บางคน ไม่มีเหตุผล ก็เอามานั่งคิดนั่งปรับทัศน การมอง มุมมองด้านการเมืองของตนเองบ้าง เราเคยใช้กูเกิล ค้นหาข้อมูลต่างๆ มาไว้สำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่นเรื่องเมนูอาหาร เรื่องเพลงอะไรพวกนี้ อุปสรรคหลักๆของการเล่นโซเชียลปัจจุบัน คิดว่าน่าจะเป็นเรื่องการใช้งานแพลตฟอร์มที่ปรับเปลี่ยนข้อกำหนด รูปแบบอยู่บ่อย ๆ ผู้ใหญ่บางคนเขาก็ปรับตัวไม่ทัน พออัปเดตที่ก็ต้องคอยให้ลูกหลานมาสอนใหม่ทีละประมานี่แนวทางในการใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ก็ดูเอา เราโตมาขนาดนี้กันแล้ว แค่ใช้วิจารณญาณในการเสพติดก็พอ ...”

ความเห็นบางส่วนจากผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 8 เพศชาย อายุ 64 ปี

“...เรามันใจใหม่กับข่าวที่ตีรับรู้อากสื่อ บางทีมันก็มีหลากหลายช่องทางที่น่าเสนอข่าวนั้นเราก็มีเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง ถ้าอันไหนไม่แน่ใจว่าเป็นข่าวปลอมไหม ก็คุยกับเพื่อน ก็ดูจากทีวี ประมานั้น มุมมองทางการเมืองหลักจากเล่นโซเชียล เปลี่ยนไปเยอะนะ เหมือนแต่ก่อนเราเข้าไปไม่ถึง ทุกวันนี้เข้าถึงได้ อยากรู้ข่าวใครแค่กดเสิร์ชชื่อเขามันก็ขึ้นมาแล้ว แต่ก็อย่างที่บอกว่าข่าวจริงหรือเท็จก็พิจารณาอีกที ประโยชน์ที่ใช้จากสื่อออนไลน์ทุกวันนี้พยายามเล่นมันให้มีประโยชน์และเล่นอย่างมีคุณภาพ สอบถามเรื่องที่ต้องการทราบ ไว้ติดต่อกับลูกหลาน ติดตามข่าวสารเศรษฐกิจการเมือง ข่าวการสนับสนุนผู้สูงอายุของภาครัฐ...”

ความเห็นบางส่วนจากผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10

“...การใช้สื่อออนไลน์นี้ ต้องเล่นอย่างระวังนะ บางทีมันก็มีข่าวอะไรแปลกๆมา เราหลงเชื่อด้วยนะ แต่ก็มีการพูดคุยกับลูกกับหลาน กับคนแถวบ้าน การเล่นสื่อออนไลน์ก็มีการระมัดระวังอย่างดีพยายามศึกษาวิธีใช้งานในทุกๆแพลตฟอร์ม ก็คิดว่ารู้จักและเล่นได้ทุกรูปแบบ ใช้ให้เป็นประโยชน์ ดูหนังฟังเพลง อ่านข่าวคุยกับลูกหลาน เราเปิดเผยตัวเองบนโลกออนไลน์มากขึ้นเราก็ต้องมีสติในการเล่นเหมือนกัน เรื่องการเมืองเป็นเรื่องละเอียดอ่อนส่วนมากเสพจากสื่อเพจต่างๆ ความคิดเห็นและทัศนคติแตกต่างกันไป เราก็รับรู้รับฟัง เพราะส่วนตัวไม่ได้ให้ความสนใจเรื่องข่าวการเมืองมาเป็นอันดับแรกๆ สนใจเรื่องความสุข ความบันเทิงในชีวิตของตัวเองมากกว่า ก็อยากฝากสำหรับผู้สูงอายุที่เล่นโซเชียล เสพข่าวจากสื่อต่าง ๆ ไม่ควรคู่อันใดอันหนึ่งมากเกินไป

เพราะมันจะทำให้คนอื่นมาวิเคราะห์เนื้อหาข่าวดีๆ เป็นการรับรู้มากกว่าการรู้เฉยๆ...” ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 เพศหญิงอายุ 71 ปี บ้าง...”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 เพศหญิงอายุ 63 ปี

3) ด้านการใช้วิจารณ์ญาณในการตีความข้อมูล

“...สื่อออนไลน์ส่วนมากจะไว้ดูข่าว มันมีผลใหม่ต่อชีวิต เล่นมาสักพักก็รู้สึกจะติดมันอยู่นะ แต่เราก็เอาไว้คุยกับเพื่อนบ้าง ดูนั้นนี่ไปบ้าง ส่งผลดีนะ ...”

ความเห็นบางส่วนจากผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10

“...ผลกระทบต่อชีวิตยังไม่ค่อยมีมากนัก เพราะว่าไม่ค่อยได้ดูได้เล่น ส่วนมากจะทำงานบ้านไปเรื่อย ๆ ก็มีเย็นๆบ้าง มาไว้โทรหาลูก หลาน...”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 เพศหญิงอายุ 63 ปี

“...รู้สึกดีเวลาได้ดูข่าวอื่น ๆ บางทีมันมีมากกว่าในทีวี ส่งผลต่อชีวิตใหม่ ส่งนะได้อะไรมากขึ้นบางวันก็ดูข่าวที่เศร้าๆ มันก็รู้สึกแย่ว่าติดโซเซียลใหม่มันก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันไปแล้ว...”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 เพศหญิงอายุ 71 ปี

“...ผลกระทบในชีวิต มันมีทั้งด้านดีและไม่ดีการที่รู้สึกที่ดีคือ ทำให้เรารับรู้ข่าวสารบ้านเมืองเขาทำอะไรบ้างในแต่ละวัน ทำให้คุยกันกับชาวบ้านเขารู้เรื่องหน่อย ได้ติดต่อกับกับหลายๆพอได้หายคิดถึง ส่วนไม่ดีมันก็จะเรื่องสุขภาพนี่ละเป็นเจ็บตาอยู่ในบางทีบางวันเล่นเพลินนอนอ่านข่าว ฟังละครเพลินไปจนลืมเวลากินข้าว กินยากกับเขาก็มี...”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 14 เพศชาย อายุ 74 ปี

กล่าวโดยสรุป จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภูพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภทไลน์มากที่สุด โดยใช้เพื่อติดต่อรักษาความสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ และญาติๆ เป็นหลัก รองลงมาคือ การติดตามข่าวสารต่าง ๆ โดย ไลน์เป็นช่องทางที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารมากที่สุด รองลงมา คือ เฟสบุ๊ก ผู้สูงอายุมีประสบการณ์ โดยรวมในการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นไปในทางที่ดีราบรื่นและใช้เพื่อผ่อนคลายเหงา นอกจากนี้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับ

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ระดับพื้นฐานถึงปานกลาง และปัจจัยด้านการศึกษา อาชีพความสนใจส่วนตัวมีส่วนทำให้ระดับความรู้และความเข้าใจในสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงวัยแตกต่างกันไปในแต่ละคน จากสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในระดับที่สูง โดยเปรียบเทียบหนึ่งสื่อสังคมออนไลน์โดยเฉพาะการใช้ไลน์ได้เข้ามาเติมเต็มความสุขได้ความรู้สึกใกล้ชิดกับเพื่อนๆ ทั่วทั้งหายกันไปนาน ได้ส่งข่าวคราว อาจกล่าวได้ว่าสื่อสังคมออนไลน์มีส่วนในการช่วยคลายเหงา และช่วยสร้างความสุขในใจให้กับผู้สูงวัยเป็นอย่างดี จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้สูงวัยส่วนใหญ่มีทักษะการมีส่วนร่วมในการใช้สื่อสังคมออนไลน์โดยเฉพาะไลน์อยู่ในระดับที่สูงคือ มีการใช้ไลน์ในการติดต่อส่งข้อความต่าง ๆ ถึงเพื่อนๆ ทั่วทั้งหายกันไปนาน และทักษะทางสังคมในการใช้สื่อสังคมออนไลน์อยู่ในระดับที่ค่อนข้างดีมีการรู้จักว่าเวลาใดควรหรือไม่ควรส่งข้อความสำหรับทักษะในเรื่องการ การรู้เท่าทันโฆษณาสินค้า พบว่าผู้สูงวัยมีการรู้เท่าทันโฆษณา คือ รู้ว่าเป็นการโฆษณาและก็ตระหนักอาจจะเป็นการให้ข้อมูลเกินจริงในบางสินค้า

ประเทศไทยมีอัตราผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่วัยเด็กและวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลง และในปีพ.ศ.2567 สัดส่วนประชากรวัยเด็กเท่ากับสัดส่วนประชากรของผู้สูงอายุ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยจะส่งผลกระทบต่อสังคมไทยหลายประการ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม และการติดต่อสื่อสาร อีกทั้งประเทศไทย ได้ก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างรวดเร็ว ซึ่งเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร จำนวนมหาศาลได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งถือได้ว่าเทคโนโลยีในสมัยนี้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของใครหลาย ๆ คน ไม่ว่าจะ วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุด้วย ผู้สูงอายุมีแนวโน้มพฤติกรรมในการใช้สื่อออนไลน์มากขึ้น โดยปัจจัยทางกายภาพ ซึ่งได้แก่ พื้นที่อยู่อาศัยส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้สื่อ นอกจากนี้เนื้อหาในสื่อที่ผู้สูงอายุต้องการ คือเนื้อหาลักษณะที่ส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกที่สะท้อนศักยภาพของผู้สูงอายุ และเนื้อหาที่เน้นความรักความผูกพันระหว่างผู้สูงอายุกับครอบครัว ซึ่งพฤติกรรมผู้สูงวัยใช้สื่อดิจิทัลจะเชื่อมข่าวลวง ที่นับเป็นภัยคุกคามแต่ทุกช่วงวัย โดยเฉพาะในยามเกิดวิกฤตสุขภาพ การเสพข่าวที่เป็นเพศนิวส์ หรือข้อมูลที่บิดเบือนสามารถที่จะทำลายสุขภาพและทำลายชีวิตผู้คนได้เช่นเดียวกัน ผลเสียของข่าวลวงที่เกิดกับสุขภาพก็คือ ทำให้ผู้สูงอายุที่ได้รับข่าวสารมีความกังวล ความตื่นตระหนก กลัว เครียด หวาดระแวง และส่งผลไปยังสุขภาพร่างกาย คือนอนไม่หลับ ไม่กล้าทำกิจกรรมนอกบ้าน ไม่กล้าออกกำลังกาย ขาดวิถีสังคมเพราะไม่กล้าออกจากบ้าน หรือไปเจอใคร และไม่กล้าออกไปประกอบอาชีพจนมีปัญหาด้านเศรษฐกิจความไม่เท่าทันสื่อในโลกโซเชียล

พูน ปณ ทัต ชีเว

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ผู้วิจัยสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
- 5.2 อภิปรายผลการศึกษา
- 5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน 214 คน อายุ 60 – 65 ปี จำนวน 130 คน มีระดับการศึกษาสูงสุด ประถมศึกษา จำนวน 150 คน ส่วนมาก มีรายได้ต่อเดือน 10,000 - 15,000 บาท

2. การรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากใช้สื่อออนไลน์ประเภทใดในชีวิตประจำวันมากที่สุด คือ Facebook จำนวน 155 คน ใช้เวลาบนสื่อออนไลน์ในช่วงเช้ามากที่สุด จำนวน 199 คน ข่าวสารประเภทที่ติดตามมากที่สุด คือ ด้านสุขภาพ จำนวน 126 คน

3. การรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ ด้านความถี่ในการบริโภคข่าวสาร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามใช้สื่อออนไลน์ 1 – 3 วันต่อสัปดาห์ จำนวน 135 คน ใช้เวลาบนสื่อออนไลน์เฉลี่ยต่อวันประมาณ น้อยกว่า 1 ชั่วโมง จำนวน 216 คน เวลาสำหรับการใช้สื่อออนไลน์เป็นประจำ จำนวน 265 คน

4. การรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ ด้านพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเคยแสดงความคิดเห็นหรือตอบโต้บนแพลตฟอร์มออนไลน์ บ่อยครั้ง จำนวน 279 คน ผู้ตอบแบบสอบถามใช้สื่อออนไลน์เพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน บ่อยครั้ง จำนวน 176 คน ผู้ตอบแบบสอบถามเคยสั่งซื้อสินค้าทางสื่อออนไลน์เป็นบางครั้ง จำนวน 163 คน

การรู้เท่าทันสื่อทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุโดยรวม และรายด้านอยู่ระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล รองลงมาคือ ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล และที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล

ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลโดยรวม อยู่ระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ท่านสามารถนึกถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากข่าวสารทางสื่อออนไลน์ รองลงมาคือ มีท่านสามารถแยกแยะข่าวสารที่เผยแพร่บนสื่อออนไลน์ได้ว่าอันไหนเรื่องจริงอันไหนเรื่องเท็จ และที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือท่านคิดว่าข่าวสารที่ท่านได้รับมีเจตนาที่จะชักจูงให้ท่านคิดตาม

ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล โดยรวม อยู่ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ท่านมักจะตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวสาร รองลงมาคือ ท่านรับรู้ข่าวสารที่มีการแก้ไขหรือบิดเบือนในสื่อออนไลน์ได้ และที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือท่านจะพิจารณาข่าวสารที่เผยแพร่บนสื่อออนไลน์ว่าสามารถเชื่อถือได้หรือไม่

ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล โดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ท่านรับรู้ถึงความถูกต้องของข่าวสารได้มากน้อยเพียงใด รองลงมาคือ ท่านสามารถรับรู้ถึงเจตนาของการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ผ่านสื่อออนไลน์ได้ และที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือท่านสามารถประเมินข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่จากสื่อออนไลน์ได้ว่ามีคุณค่าทางศีลธรรมและจรรยาบรรณหรือไม่

ข้อมูลสถิติเชิงเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของ 3 ด้านในการจัดข้อมูล

เพศ เพศหญิงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าชายในทุกด้านแสดงว่าเพศหญิงมีระดับความสามารถหรือการรับรู้เกี่ยวกับข้อมูลในทั้ง 3 ด้านดีกว่าเพศชายเล็กน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยรวมสูงที่สุด คือ → ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล (Mean = 4.6834) สะท้อนว่าผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมให้ความสำคัญกับการตรวจสอบแหล่งข้อมูลเป็นอันดับแรก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยรวมต่ำที่สุด คือ → ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล (Mean = 4.5335) บ่งบอกว่าเป็นทักษะที่อาจยังต้องส่งเสริมเพิ่มเติม ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของเพศหญิงมีน้อยกว่าชาย แสดงว่าคำตอบของผู้หญิงมีความสม่ำเสมอ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการประเมินแหล่งข้อมูลมากที่สุด รองลงมาคือการวิเคราะห์ข้อมูล และตามด้วยการใช้วิจารณญาณ ซึ่งอาจเป็นด้านที่ควรส่งเสริมต่อไป โดยเพศหญิงมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าในทุกด้าน และมีความแปรปรวนของคำตอบน้อยกว่าผู้ชายเล็กน้อย

อายุ ช่วงอายุ 60-65 ปี มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในทุกด้านบ่งบอกว่ากลุ่มวัยนี้มีความสามารถด้านการจัดการข้อมูลเด่นที่สุดในกลุ่มอายุทั้งหมด กลุ่มอายุต่ำกว่า 60 ปี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในทุกด้าน (แต่ตัวอย่างเพียง 1 คน อาจไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ)แนวโน้มของค่าเฉลี่ย หลังจากช่วงอายุ 60-65 ปี ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงตามอายุ โดยเฉพาะในกลุ่ม “มากกว่า 75 ปี” ซึ่งมีค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมของกลุ่มตัวอย่าง ด้านที่ทุกกลุ่มอายุทำได้ดีที่สุดโดยรวม คือ → ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดในทุกกลุ่ม โดยเฉลี่ยคือ → ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล โดยรวมกลุ่มอายุ 60-65 ปี แสดงศักยภาพสูงที่สุดในการจัดการข้อมูลทั้ง 3 ด้าน ส่วนกลุ่มสูงอายุกว่ามีแนวโน้มลดลงในทุกด้าน แม้ยังอยู่ในระดับที่ค่อนข้างดี ข้อมูลนี้สะท้อนถึงความสำคัญของการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ข้อมูลให้กับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านการตีความข้อมูลซึ่งมักเป็นจุดอ่อน

ระดับการศึกษา ผู้ที่จบระดับปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในด้าน การวิเคราะห์ข้อมูล และการใช้วิจารณญาณ → แสดงถึงทักษะการคิดวิเคราะห์และประเมินข้อมูลที่ดีในกลุ่มการศึกษานี้ กลุ่มที่จบประถมศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดในด้าน การประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล กลุ่มที่จบสูงกว่าปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในทุกด้าน → สะท้อนว่าระดับการศึกษาสูงไม่จำเป็นต้องมีทักษะด้านข้อมูลดีเสมอไป (อาจเกี่ยวข้องกับบริบท เช่น อายุ หรือการใช้เทคโนโลยี) ระดับต่ำกว่าประถมศึกษา ก็มีคะแนนที่ไม่ต่างจากกลุ่มอื่นมากนัก โดยเฉพาะในด้านการใช้วิจารณญาณ โดยสรุป

ระดับการศึกษามีผลต่อความสามารถในการจัดการข้อมูลในแต่ละด้าน โดยกลุ่มที่จบระดับปริญญาตรี และประถมศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยสูงในด้านสำคัญ อย่างไรก็ตาม ค่าคะแนนไม่ได้แตกต่างกันมากนักในแต่ละกลุ่ม แสดงว่าทุกระดับการศึกษามีศักยภาพในการพัฒนาทักษะการจัดการข้อมูล

รายได้ไม่น้อยกว่า 10,000 บาทมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้าน การวิเคราะห์ และ การประเมิน แหล่งข้อมูล อาจสะท้อนว่าแม้รายได้น้อย แต่สามารถวิเคราะห์และประเมินข้อมูลได้ดี รายได้มากกว่า 15,000 บาทขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้าน การใช้วิจารณ์ญาณในการตีความข้อมูล อาจเกี่ยวข้องกับโอกาสทางการศึกษา หรือการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ดีกว่า รายได้ 10,000–15,000 บาท มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในด้านการวิเคราะห์ข้อมูล โดยสรุป กลุ่มรายได้น้อยและมากมีความสามารถในการจัดการข้อมูลที่สูงในด้านต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญ โดย กลุ่มรายได้มากกว่า 15,000 บาท มีภาพรวมที่ดีที่สุดในด้าน การใช้วิจารณ์ญาณ ส่วน กลุ่มรายได้น้อย ก็มีศักยภาพเด่นในด้านการ วิเคราะห์และประเมิน ข้อมูล

จากการศึกษาพฤติกรรมและการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง อายุ 60–65 ปี ระดับการศึกษาสูงสุดคือประถมศึกษา และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000–15,000 บาท โดยผู้สูงอายุมีการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์เป็นประจำ โดยเฉพาะ Facebook ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มที่นิยมมากที่สุด ใช้ในช่วงเวลาเช้ามากที่สุด และติดตามข่าวสารด้านสุขภาพเป็นหลัก แม้ จะใช้เวลาในแต่ละวันค่อนข้างน้อย (น้อยกว่า 1 ชั่วโมง) แต่ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมมีส่วนร่วมสูง เช่น แสดงความคิดเห็นบนแพลตฟอร์ม และใช้สื่อเพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน

การประเมินความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อทางการเมืองของผู้สูงอายุพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด โดย ด้านที่ทำได้ดีที่สุดคือการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล รองลงมาคือการวิเคราะห์ข้อมูล และด้านที่ทำได้ต่ำที่สุดคือการใช้วิจารณ์ญาณในการตีความข้อมูล แสดงให้เห็นถึงจุดที่ควรส่งเสริมเพิ่มเติม ในการเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าในทุกด้านและมีความสม่ำเสมอของ คำตอบมากกว่าเพศชาย กลุ่มอายุ 60–65 ปี มีศักยภาพสูงในการจัดการข้อมูล และแนวโน้ม ความสามารถลดลงตามอายุ ระดับการศึกษามีผลต่อความสามารถเฉพาะด้าน โดยกลุ่มที่จบปริญญา ตรีมีความโดดเด่นในด้านการวิเคราะห์และวิจารณ์ญาณ ส่วนผู้ที่จบประถมศึกษามีความสามารถในการประเมินแหล่งข้อมูลได้ดี กลุ่มรายได้น้อยมีความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินข้อมูล ส่วน กลุ่มรายได้สูงเด่นในด้านการใช้วิจารณ์ญาณ

ผลการวิจัยสะท้อนว่าผู้สูงอายุมีศักยภาพในการใช้และประเมินข่าวสารจากสื่อออนไลน์ได้ใน ระดับที่ดี แต่อาจยังขาดทักษะด้านการตีความเชิงลึกและการใช้วิจารณ์ญาณ จึงควรมีการส่งเสริม ความรู้และทักษะการรู้เท่าทันสื่ออย่างต่อเนื่อง โดยใช้ช่องทางที่ผู้สูงอายุเข้าถึงได้ง่าย เช่น Facebook เพื่อเพิ่มความสามารถในการแยกแยะข้อมูลข่าวสารอย่างมีวิจารณ์ญาณและจริยธรรม.

สรุปผล การสัมภาษณ์เรื่องการเรียนรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่ม ผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู จากการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสาร และการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุในเขตอำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่เริ่มต้นใช้งานสื่อออนไลน์จากการแนะนำของลูกหลานหรือเพื่อนร่วมงาน โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อการติดต่อสื่อสารกับคนใกล้ชิด เช่น การใช้แอปพลิเคชันไลน์และเฟซบุ๊ก ซึ่งในช่วงแรกหลายคนไม่ถนัด แต่เมื่อใช้งานต่อเนื่องก็เริ่มคุ้นเคยและเห็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้ข่าวสาร

ติดตามกิจกรรมของลูกหลาน หรือความบันเทิง จากประสบการณ์ของกลุ่มตัวอย่างพบว่าการใช้งานมีความถี่แตกต่างกัน บางคนใช้งานทุกวันในช่วงว่าง ขณะที่บางคนใช้งานเป็นครั้งคราว โดยส่วนใหญ่มองว่าสื่อออนไลน์ช่วยคลายความเหงาและทำให้ติดต่อสื่อสารได้สะดวกขึ้น

ในด้านพฤติกรรมการใช้สื่อ พบว่าผู้สูงอายุมักใช้งานเพื่อรับข่าวสาร แชรข้อมูลกับเพื่อนและญาติ และมีการพูดคุยถึงประเด็นการเมืองบ้าง อย่างไรก็ตาม หลายคนเลือกที่จะไม่ส่งต่อข้อมูลทางการเมืองหากไม่แน่ใจในความถูกต้อง โดยเน้นการตรวจสอบข่าวก่อนแชร์หรือรับรู้ ซึ่งสะท้อนถึงความตระหนักรู้ในด้านการประเมินและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งยังกล่าวถึงการใช้วิจารณ์ญาติในการรับข่าว โดยไม่เชื่อทันทีแต่จะพิจารณาจากแหล่งข่าวและความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น การสอบถามลูกหลานหรือดูจากหลายแหล่งประกอบกัน อีกทั้งยังตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเสพสื่อ เช่น ความเครียดจากข่าวเศร้า การติดหน้าจอมากเกินไปจนกระทบต่อสุขภาพ เช่น ปวดตา หรือหลงลืมการกินยา

โดยสรุป ผู้สูงอายุในพื้นที่ดังกล่าวมีการเข้าถึงและใช้งานสื่อออนไลน์ในระดับที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานในชีวิตประจำวัน ทั้งด้านการสื่อสาร การรับรู้ข่าวสาร และความบันเทิง พร้อมทั้งมีความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินข้อมูลในระดับที่น่าพอใจ แม้จะมีข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงของแพลตฟอร์ม แต่ยังสามารถปรับตัวได้ในระดับหนึ่ง มีความระมัดระวังในการใช้งาน และแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านการรู้เท่าทันสื่อที่ควรได้รับการสนับสนุนต่อเนื่องในอนาคต.

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

ผลการวิจัยการรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู อภิปรายผลได้ดังนี้

การรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากใช้สื่อออนไลน์ประเภทใดในชีวิตประจำวันมากที่สุด คือ Facebook เนื่องจากการใช้สื่อสมัยนี้มีการสอนกันปากต่อปาก ผู้สูงอายุนั้นจะเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่มีสาระตรงกับความสนใจเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุดและได้รับประโยชน์ง่ายที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Anja K. Leist (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้สื่อโซเชียลของผู้สูงอายุ พบว่า การใช้สื่อดังกล่าวของผู้สูงอายุมีผลให้ เกิดการดูแลสุขภาพกายและจิตใจของผู้สูงอายุได้ โดยวัตถุประสงค์ของการใช้สื่อโซเชียลของผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) การขจัดความเหงา (Overcoming loneliness) 2) การคลายความเครียด (Relieving stress) 3) การสร้างการควบคุม (Raising feelings of control)

ด้านความถี่ในการบริโภคข่าวสาร พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้งานในระดับปานกลาง โดยใช้สื่อออนไลน์ประมาณ 1-3 วันต่อสัปดาห์ จำนวน 135 คน และส่วนใหญ่ใช้เวลาเฉลี่ยต่อวันน้อยกว่า 1 ชั่วโมง ซึ่งมีจำนวนสูงถึง 216 คน แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังคงให้ความสำคัญกับการใช้สื่อออนไลน์เพื่อรับรู้ข่าวสาร แต่ในขอบเขตที่ไม่มากเกินไป ทั้งนี้ยังพบว่า 265

คนมีพฤติกรรมใช้สื่อออนไลน์เป็นประจำ ซึ่งแม้เวลาที่ใช้ต่อวันจะไม่สูงนัก แต่มีลักษณะการใช้งานที่สม่ำเสมอ สะท้อนถึงการผสมผสานสื่อดิจิทัลเข้ากับชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม โดยเน้นความสะดวกและความเป็นส่วนตัว ทำให้การเสพข่าวผ่านสื่อออนไลน์กลายเป็นกิจกรรมที่เข้าถึงได้ง่าย ไม่รบกวนกิจวัตรประจำวัน และยังเป็นช่องทางที่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถติดตามข้อมูลข่าวสารที่สนใจได้อย่างต่อเนื่อง.

ด้านพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมบนแพลตฟอร์มออนไลน์อย่างชัดเจน โดยมีจำนวนถึง 279 คนที่เคยแสดงความคิดเห็นหรือตอบโต้บนสื่อออนไลน์บ่อยครั้ง ซึ่งสะท้อนถึงการมีส่วนร่วมและความมั่นใจในการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุในระดับที่น่าพอใจ นอกจากนี้ยังพบว่า 176 คนใช้สื่อออนไลน์เพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน เช่น การค้นหาข้อมูล การติดต่อหน่วยงาน หรือรับคำแนะนำด้านสุขภาพ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทในการอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการเฉพาะของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน พฤติกรรมการสั่งซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้สูงอายุ แม้จะมีเพียง 163 คนที่ทำเป็นบางครั้ง แต่ก็สะท้อนถึงการเปิดรับเทคโนโลยีด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในระดับหนึ่ง แม้จะยังไม่แพร่หลายเท่าการใช้งานเพื่อสื่อสารหรือค้นหาข้อมูล ทั้งนี้อาจมีข้อจำกัดด้านความเชื่อมั่น ความรู้ในการใช้งาน หรือความระมัดระวังในการทำธุรกรรมออนไลน์ อย่างไรก็ตาม โดยรวมแล้วข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุไม่ได้เป็นเพียงผู้รับข้อมูลแบบเฉย ๆ แต่มีความกระตือรือร้นและมีปฏิสัมพันธ์เชิงรุกกับโลกออนไลน์ ทั้งในเชิงสื่อสาร แก้ปัญหา และกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับที่เหมาะสมกับบริบทของช่วงวัย. สอดคล้องกับแนวคิด พิษญาภา กุลสุวรรณ (2564) ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารและการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่นิยมใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, YouTube และ LINE เป็นหลักในการติดตามข่าวสาร โดยเฉพาะเรื่องราวทางการเมือง แต่ยังมีข้อจำกัดในการแยกแยะข้อมูลที่เชื่อถือได้กับข่าวปลอม ผู้สูงอายุจำนวนมากมักเชื่อข้อมูลตามความถี่ที่เห็น และความน่าเชื่อถือจากเพื่อนหรือญาติที่แชร์ข่าว ส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดในประเด็นทางการเมืองบางประการ ทั้งนี้ ระดับการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุยังอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะในด้านการตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวสารและการตั้งคำถามต่อข้อมูลที่ได้รับ

การรู้เท่าทันสื่อทางผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยในด้านการวิเคราะห์ข้อมูลสูงกว่าเพศชายเล็กน้อย สะท้อนถึงความสามารถในการพิจารณาและแยกแยะข่าวสารได้ดีกว่าในภาพรวม โดยกลุ่มอายุ 60-65 ปีแสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่ดีที่สุดในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งอาจเกิดจากการยังคงมีความคล่องตัวในการใช้เทคโนโลยีและการเรียนรู้ ขณะที่กลุ่มอายุมากกว่า 75 ปีมีแนวโน้มการวิเคราะห์ที่ลดลง สำหรับด้านระดับการศึกษา พบว่าผู้จบปริญญาตรีมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในด้านนี้ ซึ่งสอดคล้องกับทักษะการคิดวิเคราะห์ที่พัฒนาแล้วในระดับการศึกษาที่สูง ส่วนกลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาทกลับแสดงความสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ดี อาจเนื่องมาจากการใช้สื่ออย่างระมัดระวังและจำเป็นต้องพิจารณาเนื้อหาให้เหมาะสมกับชีวิตประจำวัน

ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล การประเมินแหล่งที่มาของข่าวสารเป็นด้านที่ผู้สูงอายุทำได้ดีที่สุดโดยรวม (Mean = 4.6834) โดยเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเพศชายและมีค่าความเบี่ยงเบนต่ำ แสดงถึงความสม่ำเสมอในการตัดสินใจ กลุ่มอายุ 60-65 ปีแสดงศักยภาพสูงสุดเช่นเดียวกัน ส่วนกลุ่มมากกว่า 75 ปีเริ่มมีความสามารถลดลง ทั้งนี้ กลุ่มที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษากลับมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในด้านนี้ ซึ่งน่าสนใจว่าแม้ระดับการศึกษาจะไม่สูง แต่การประเมินแหล่งข้อมูลกลับเป็นจุดแข็ง ขณะเดียวกันกลุ่มที่มีรายได้น้อยก็มีความสามารถด้านนี้สูงเช่นกัน อาจเป็นเพราะต้องอาศัยความระมัดระวังในการเลือกเชื่อหรือแชร์ข้อมูล ซึ่งอาจกระทบต่อชีวิตประจำวันโดยตรง

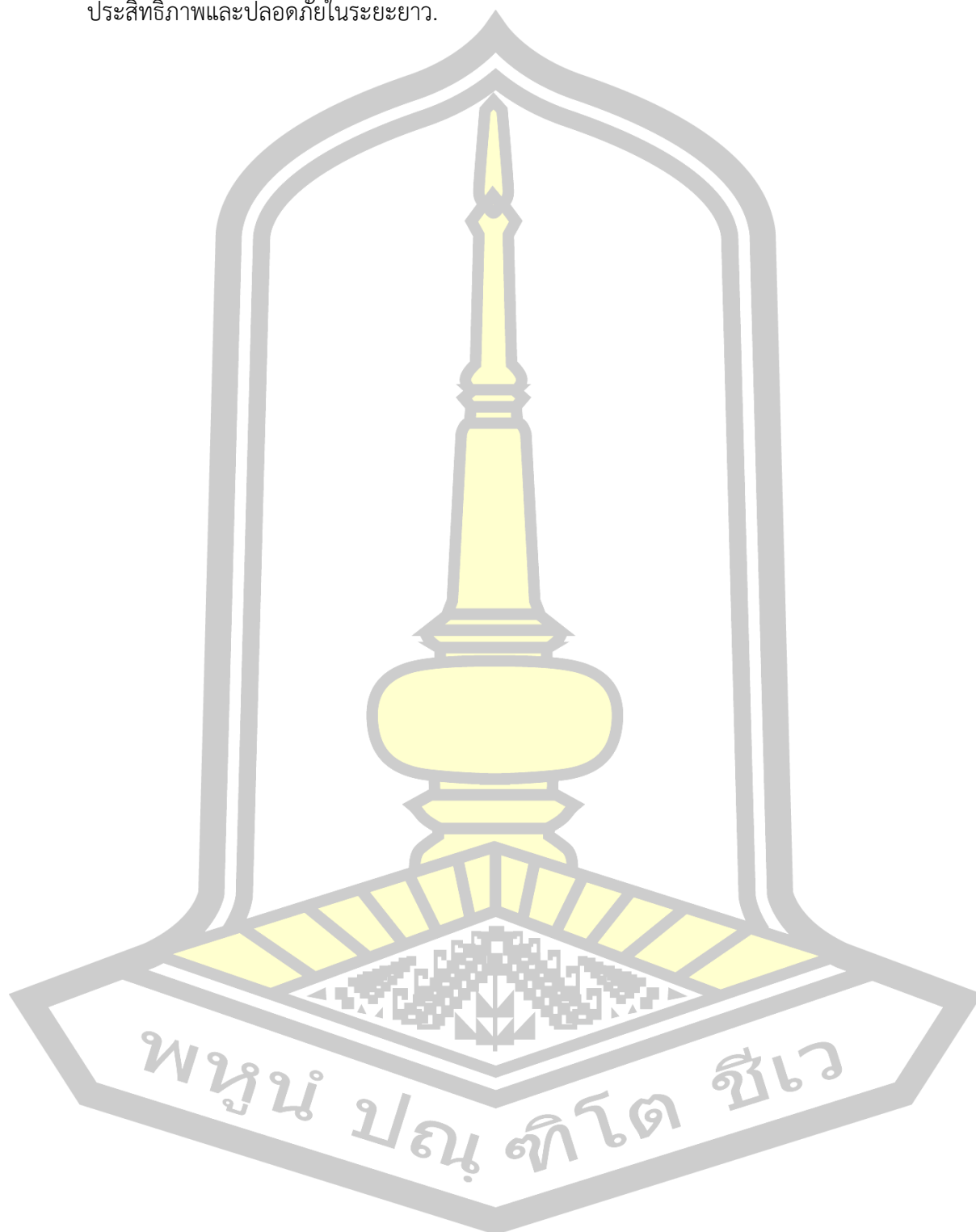
ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล แม้ผู้สูงอายุจะมีระดับการประเมินและการวิเคราะห์ข้อมูลดี แต่ด้านการใช้วิจารณญาณกลับเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (Mean = 4.5335) สะท้อนถึงการที่ผู้สูงอายุยังอาจมีความลังเลหรือไม่มั่นใจในการแปลความและตัดสินใจจากข้อมูล โดยเฉพาะกลุ่มอายุสูงกว่า 75 ปีซึ่งมีค่าเฉลี่ยลดลงอย่างชัดเจน ด้านเพศหญิงยังคงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าชาย แต่ทั้งสองเพศควรได้รับการส่งเสริมในด้านนี้เพิ่มเติม กลุ่มที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงทักษะการคิดวิเคราะห์เข้ากับวิจารณญาณ ส่วนกลุ่มที่มีรายได้มากกว่า 15,000 บาทมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านนี้ ซึ่งอาจสะท้อนว่าการมีทรัพยากรหรือการเข้าถึงแหล่งข้อมูลหลากหลายช่วยให้สามารถพิจารณาข้อมูลได้รอบด้านมากยิ่งขึ้น

ทั้งสามด้านมีแนวโน้มที่ใกล้เคียงกัน โดยผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการประเมินแหล่งข้อมูลมากที่สุด แต่ยังขาดทักษะในด้านการตีความข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งควรได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมผ่านการอบรมหรือกิจกรรมส่งเสริมทักษะ โดยเฉพาะในกลุ่มอายุที่สูงกว่าและกลุ่มที่มีการศึกษาน้อย ทั้งนี้ ทุกกลุ่มยังมีศักยภาพในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเมื่อได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสม

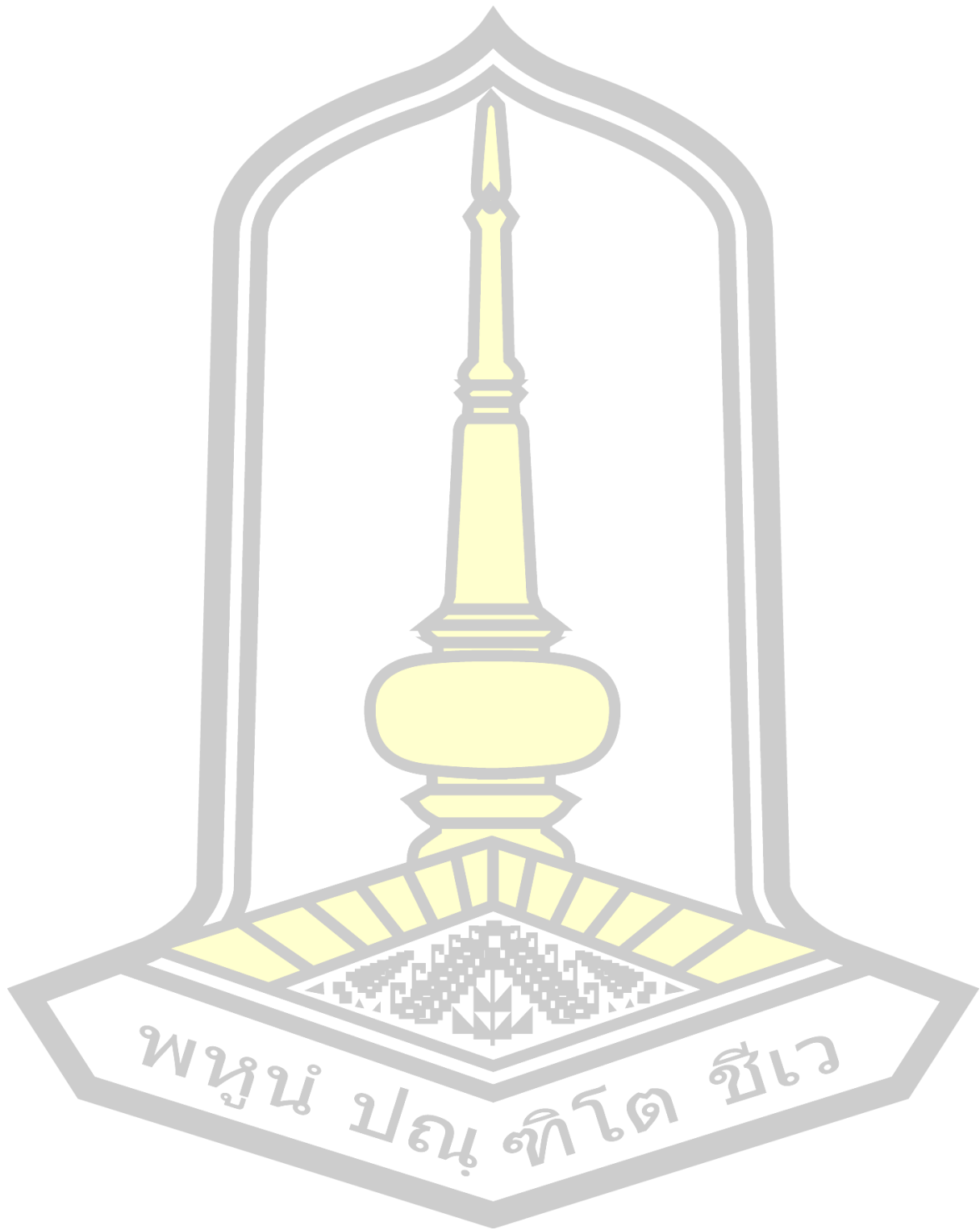
5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู สามารถเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมทักษะด้านสื่อสารสนเทศให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุได้ดังนี้ ประการแรก ควรมีการจัดอบรมหรือกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ โดยเน้นการฝึกฝนการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล ซึ่งเป็นทักษะที่ยังอยู่ในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ ประการที่สอง ควรมีการออกแบบสื่อและเนื้อหาที่เหมาะสมกับกลุ่มอายุ เช่น การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย รูปแบบการนำเสนอที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกและปลอดภัย ประการที่สาม ควรส่งเสริมบทบาทของครอบครัว โดยเฉพาะลูกหลาน ให้เป็นผู้ให้คำแนะนำและสนับสนุนการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีแก่ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐหรือท้องถิ่นควรเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบนโยบายหรือโครงการสนับสนุนการใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางเพศ อายุ รายได้ และ

ระดับการศึกษา เพื่อให้การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัยในระยะยาว.

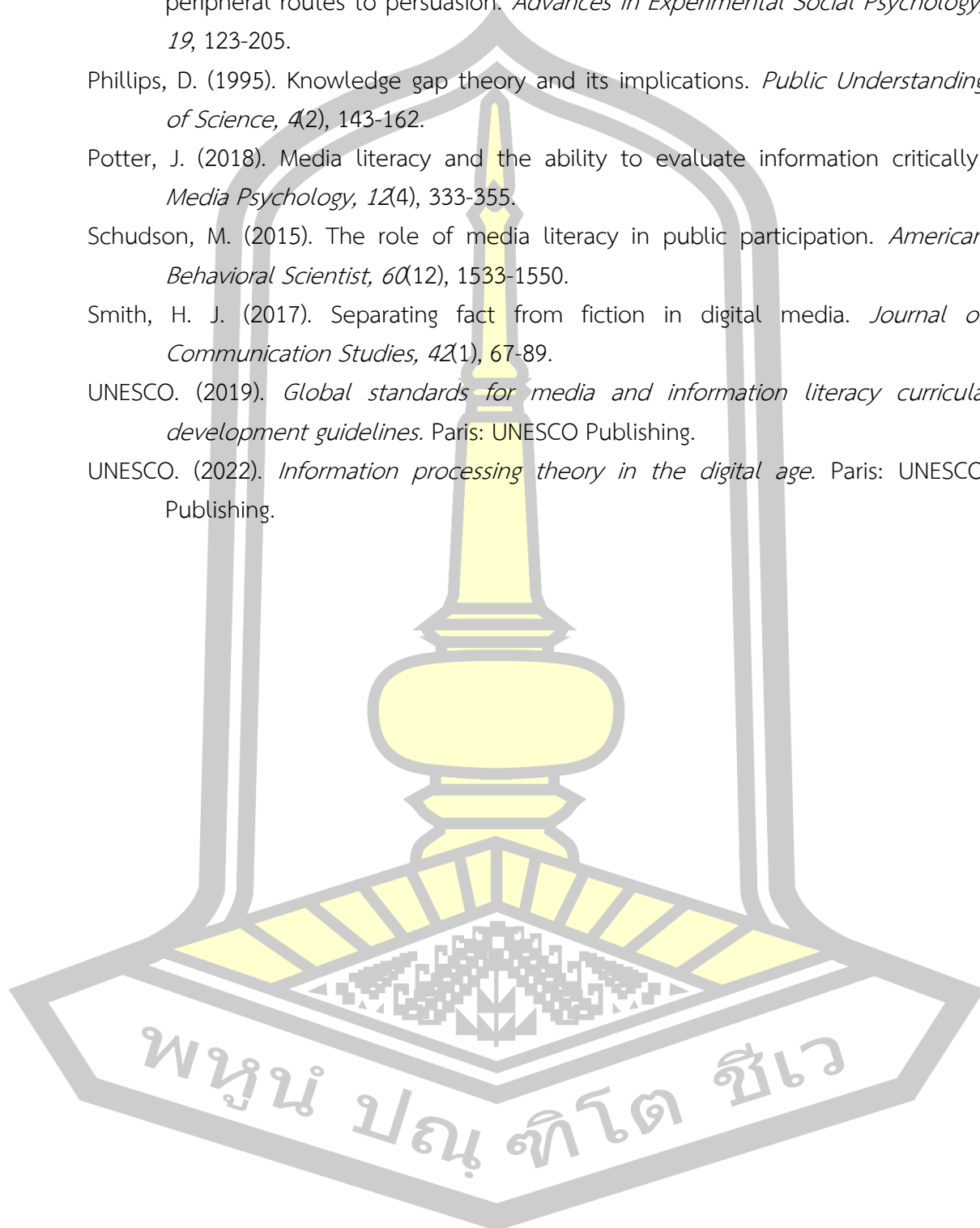
บรรณานุกรม

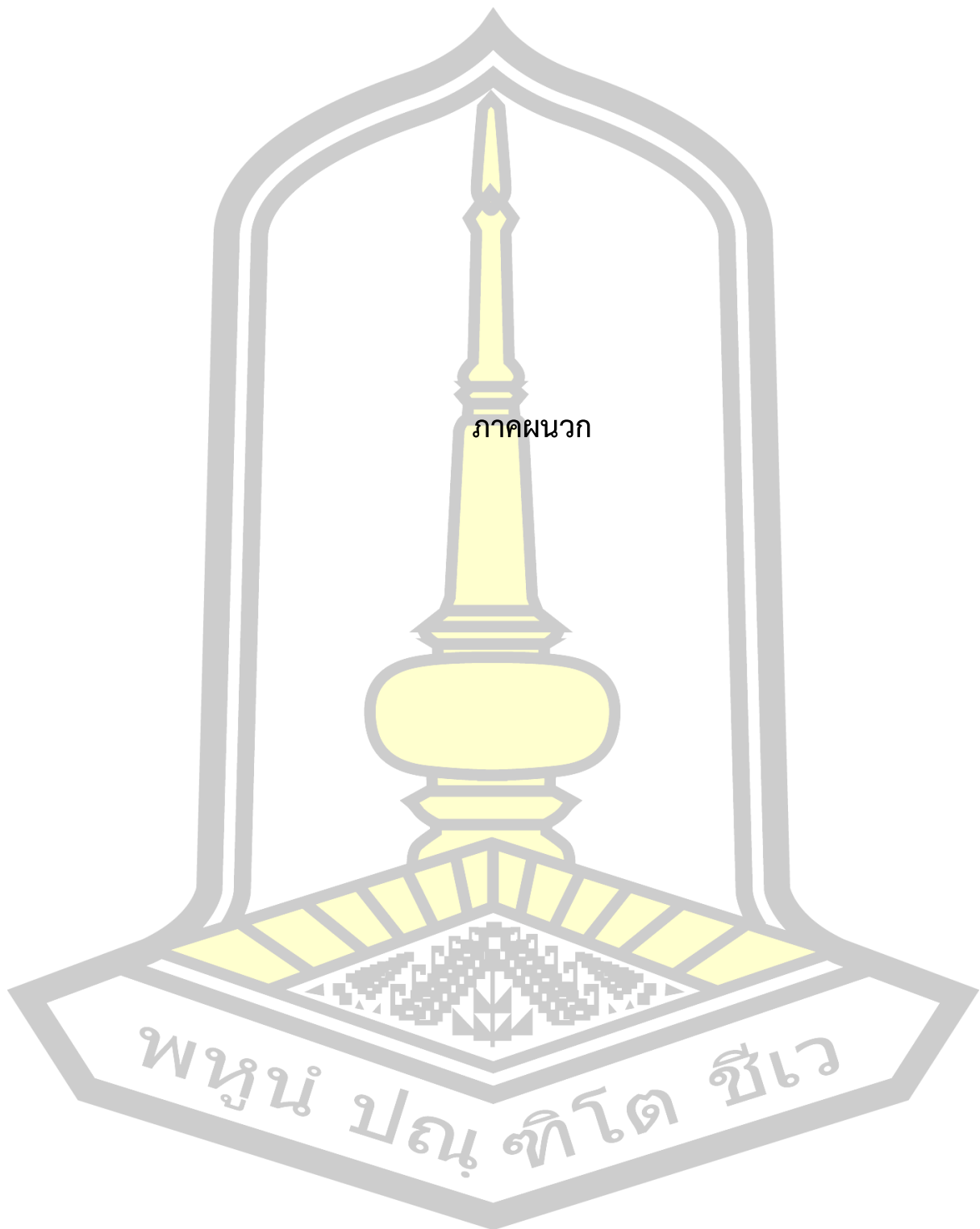

- กรวิทย์ แจ่มใจหาญ. (2560). องค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อในเยาวชน. *วารสารวิชาการสื่อสาร, 15*(2), 35-45
- ฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล. (2565). การใช้เทคโนโลยีสื่ออย่างรู้เท่าทัน: แนวทางและข้อเสนอแนะ. *วารสารการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม, 12*(1), 50-65.
- บุพผา เมฆศรีทองคำ. (2552). การรู้เท่าทันสื่อในสังคมปัจจุบัน. *วารสารการศึกษาเพื่อพัฒนาสื่อ, 1*(1), 21-34.
- พรทิพย์ เย็นจะบก. (2562). การรู้เท่าทันสื่อ: ความสำคัญต่อการพัฒนาสังคม. *วารสารสื่อสารมวลชนศึกษา, 2*(1), 15-28.
- เมธิยา ญาณจินดา. (2558). การรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง. *วารสารวิจัยสังคมศาสตร์, 7*(3), 45-67.
- นลินี ทองประเสริฐ. (2555). บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อสำนักทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา. *วารสารรัฐศาสตร์, 5*(2), 89-110.
- ศรารุช แสนมี, และคณะ. (2564). *คู่มือ "รู้เท่าทันสื่อ": หลักสูตรการรู้เท่าทันสื่อสำหรับประชาชน*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการเรียนรู้สื่อ.
- สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน และเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย. (2559). *การรู้เท่าทันสื่อในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน.
- อนุสรณ์ ศิริชาติ. (2558). การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของผู้บริโภคผ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์. *วารสารสื่อสารมวลชนศึกษา, 12*(3), 75-92.
- นฤมล แสนยากร. (2564). บทบาทของโซเชียลมีเดียต่อการใช้ชีวิตของมนุษย์. *วารสารสื่อสารสังคมไทย, 8*(3), 55-68.
- ดร. ภิเชก ชัยนิรันดร์. (2553). การตลาดแนวใหม่ผ่าน Social media. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2553, 207 หน้า : ภาพประกอบ ; 21 ซม
- เข้านี้ที่หมอขีด วันที่ 5 พ.ย. 2567 | 06.20 น.
<https://news.ch7.com/detail/764224>
- 3 หมอรู้จักคุณ (2024). ประชากรผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอสุวรรณคูหา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด.
<http://3doctor.hss.moph.go.th>
- ตรัยรัตน์ ปลื้มปิติชัยกุล. (2565). การเปิดรับสื่อและการรับรู้ข่าวสารในสื่อออนไลน์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น. มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น.
- มยุรี ถนอมสุข. (2554). การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตภาควิชาพลศึกษาและกีฬา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน. คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- วริศรา จินดาผ่อง และคมชาญ อุปลัมภ. (2565). การรู้เท่าทันสื่อโซเชียลของผู้สูงอายุในเรื่องการเปิดรับเนื้อหาทางการเมือง. การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 13.

- วิสุทธิณี ชานีรัตน์ และคณะ. (2565). พฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอเมืองตรัง. วารสารการปกครองท้องถิ่น 15(4) ตุลาคม – ธันวาคม 2565 น.389-406.
- มณฑาทิพย์ วุฒิ. (2553). ยุทธศาสตร์การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในพื้นที่เทศบาลตำบล อรัญญิก อำเภอนครหลวง จังหวัด พระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. วิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- วีรณัฐ โรจนประภา. (2560). พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีที่มีผลต่อระดับ ความสุขของผู้สูงอายุในเขต กรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต, 13(1), 89-104.
- เศรษฐวิวิธน์ คงกะพันธ์. (2557). พฤติกรรมการเปิดรับสื่อที่ส่งผลต่อรูปแบบการดา เนินชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดภูเก็ต. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ ศูนย์ภูเก็ต
- Anja K. Leist. (2013). Social media use among older adults Health benefits and concerns. *Gerontology*, 59(1), 39-50.
- Boulton, C. (2018). Understanding the role of media literacy in analyzing content and creators' intentions. *Journal of Media Studies*, 22(3), 45-59.
- Boyd, D. (2020). Navigating the complexities of digital media literacy. *Social Media and Society*, 3(2), 129-148.
- Buckingham, D. (2015). Media literacy and its importance in distinguishing factual information. *Media Education Research Journal*, 17(4), 112-134.
- Deuze, M. (2003). The evolution of online media: Interactivity, hypertextuality, and multimedia. *New Media & Society*, 5(2), 133-151.
- Hobbs, R. (2011). Digital media literacy as a critical skill for modern communication. *Communication Education*, 6(1), 77-83.
- Kellner, D. (2012). Media literacy in political and social contexts. *Critical Perspectives on Communication*, 29(5), 345-367.
- Leist, A. K. (2013). The impact of social media usage on the well-being of older adults. *Social Networks and Aging*, 21(3), 240-256.
- Livingstone, S. (2019). Media literacy as a tool for informed decision-making in democratic societies. *Media, Culture & Society*, 41(8), 1261-1280.
- McCombs, M., & Valenzuela, S. (2021). Agenda-setting theory in the age of digital communication. *Journal of Communication Research*, 48(1), 3-25.
- McQuail, D. (2013). Media awareness and its role in contemporary society. *Mass Communication and Society*, 16(1), 56-72.
- Mihailidis, P. (2019). Analyzing media literacy in political engagement. *International Journal of Media Studies*, 34(2), 98-115.
- NCTE (National Council of Teachers of English). (2021). Media literacy in the digital age: Guidelines and practices. *Educational Media Research Journal*, 27(3), 123-144.

- Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (1981). Elaboration Likelihood Model: Central and peripheral routes to persuasion. *Advances in Experimental Social Psychology*, 19, 123-205.
- Phillips, D. (1995). Knowledge gap theory and its implications. *Public Understanding of Science*, 4(2), 143-162.
- Potter, J. (2018). Media literacy and the ability to evaluate information critically. *Media Psychology*, 12(4), 333-355.
- Schudson, M. (2015). The role of media literacy in public participation. *American Behavioral Scientist*, 60(12), 1533-1550.
- Smith, H. J. (2017). Separating fact from fiction in digital media. *Journal of Communication Studies*, 42(1), 67-89.
- UNESCO. (2019). *Global standards for media and information literacy curricula development guidelines*. Paris: UNESCO Publishing.
- UNESCO. (2022). *Information processing theory in the digital age*. Paris: UNESCO Publishing.

ภาคผนวก

พหุมนุ ปณฺ ทิโต ชีเว

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ

ในเขตพื้นที่ อำเภอสวรรคคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลไปประกอบการวิจัย เรื่อง การรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสวรรคคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการให้ข้อมูลที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด โดยข้อมูลทั้งหมดของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ และใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ

1. ชาย

2. หญิง

2. อายุ

1. ต่ำกว่า 60 ปี

2. 60 – 65 ปี

3. 66 – 70 ปี

4. 70 – 75 ปี

5. มากกว่า 75 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษาสูงสุด

1. ต่ำกว่าประถมศึกษา

2. ประถมศึกษา

3. มัธยมศึกษา

4. ปริญญาตรี

5. สูงกว่าปริญญาตรี

4. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

1. ต่ำกว่า 10,000 บาท

2. 10,000 – 15,000 บาท

3. มากกว่า 15,000 บาท ขึ้นไป

ตอนที่ 2 ความสนใจและการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์

1. ท่านรู้จักและเริ่มใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างไร ท่านมีประสบการณ์แรกในการใช้สื่อออนไลน์อย่างไร

.....

2. ท่านมักจะติดตามข่าวสารทางการเมืองจากช่องทางไหนเป็นหลัก มีข่าวสารไหนที่ท่านสนใจเป็นพิเศษ

.....

3. ท่านคิดว่าสื่อออนไลน์มีการส่งผลต่อการตัดสินใจในชีวิตประจำวันของท่านอย่างไร

.....

4. ท่านมีความคิดอย่างไรเกี่ยวกับความถูกต้องของข้อมูลข่าวสารที่ท่านได้รับจากสื่อออนไลน์

.....

5. ท่านคิดว่าในอนาคต ผู้สูงอายุควรมีบทบาทอย่างไรในการใช้สื่อออนไลน์เพื่อรับรู้ข่าวสาร

.....

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์และความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์

1. ท่านเคยรู้สึกสงสัยหรือไม่มั่นใจเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่ได้รับหรือไม่ ท่านจัดการกับความสงสัยนั้นอย่างไร

.....

2. ท่านรู้สึกว่าการเมืองผ่านสื่อออนไลน์มีผลกระทบต่อความคิดและทัศนคติของท่านต่อการเมืองอย่างไร

.....

3. ท่านสามารถแยกแยะข่าวสารที่เผยแพร่บนสื่อออนไลน์ได้อย่างไร ว่าอันไหนเรื่องจริงอันไหนเรื่องเท็จ

.....

.....

4. ท่านมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลทางสื่อออนไลน์ที่มีคุณภาพหรือไม่ ถ้าเคย ท่านทำอย่างไรเพื่อค้นหาข้อมูลที่ต้องการ

.....

.....

5. ท่านคิดว่าอุปสรรคอะไรบ้างที่ทำให้ผู้สูงอายุมีปัญหาในการวิเคราะห์ข่าวสารทางการเมืองจากสื่อออนไลน์

.....

.....

6. ท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางในการใช้สื่อออนไลน์ให้เกิดประโยชน์มากขึ้นสำหรับผู้สูงอายุในการรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อทางการเมืองอย่างไร

.....

.....

ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งที่ท่านสละเวลาตอบแบบฟอร์มสัมภาษณ์นี้

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง การรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลไปประกอบการวิจัย เรื่อง การรับรู้ข่าวสารและความรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการให้ข้อมูลที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุดโดยข้อมูลทั้งหมดของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ และใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น โดยข้อความแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

คำชี้แจง จงทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

1. เพศ

1. ชาย

2. หญิง

2. อายุ

1. ต่ำกว่า 60 ปี

2. 60 – 65 ปี

3. 66 – 70 ปี

4. 70 – 75 ปี

5. มากกว่า 75 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษาสูงสุด

1. ต่ำกว่าประถมศึกษา

2. ประถมศึกษา

3. มัธยมศึกษา

4. ปริญญาตรี

5. สูงกว่าปริญญาตรี

4. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

1. ต่ำกว่า 10,000 บาท

2. 10,000 – 15,000 บาท

3. มากกว่า 15,000 บาท ขึ้นไป

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ

คำชี้แจง : กรุณาเขียนเครื่องหมาย (✓) ลงใน ในแต่ละข้อที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ช่องเดียวเท่านั้น

2.1 ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

1. ท่านใช้สื่อออนไลน์ประเภทใดในชีวิตประจำวันมากที่สุด

- Facebook - Line - YouTube - TikTok

2. ท่านใช้เวลาบนสื่อออนไลน์ในช่วงเวลาใดบ้างมากที่สุด

- ช่วงเช้า - ช่วงกลางวัน - ช่วงเย็น - ช่วงก่อนนอน

3. ท่านมักจะติดตามข่าวสารประเภทใด

- ด้านสุขภาพ - ข่าวการเมือง - ข่าวสารทั่วไป - วิจารณ์ต่างๆ

2.2 ด้านความถี่ในการบริโภคข่าวสาร

1. ท่านใช้สื่อออนไลน์บ่อยเพียงใดในหนึ่งสัปดาห์

- สัปดาห์ละครั้ง - 1-3 วันต่อสัปดาห์ - 4-6 วันต่อสัปดาห์ - ทุกวัน

2. ท่านใช้เวลาบนสื่อออนไลน์เฉลี่ยต่อวันประมาณกี่ชั่วโมง

- น้อยกว่า 1 ชั่วโมง - 1-3 ชั่วโมง - 4-6 ชั่วโมง - มากกว่า 6 ชั่วโมง

3. ท่านมักจะมีเวลาสำหรับการใช้สื่อออนไลน์

- เป็นประจำ - เป็นบางครั้ง - ไม่เลย

2.3 ด้านพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์

1. ท่านเคยแสดงความคิดเห็นหรือตอบโต้บนแพลตฟอร์มออนไลน์บ้างหรือไม่

- บ่อยครั้ง - เป็นบางครั้ง - ไม่เคยเลย

2. ท่านมักใช้สื่อออนไลน์เพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันหรือไม่

- บ่อยครั้ง - เป็นบางครั้ง - ไม่เคยเลย

3. ท่านเคยสั่งซื้อสินค้าทางสื่อออนไลน์บ้างหรือไม่

- บ่อยครั้ง - เป็นบางครั้ง - ไม่เคยเลย

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อผ่านสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ

คำชี้แจง : กรุณาเขียนเครื่องหมาย (✓) ลงใน □ ในแต่ละข้อที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ช่องเดียวเท่านั้น

ประเด็น	ระดับการรู้เท่าทัน				
	ได้มากที่สุด	ได้มาก	ได้ปานกลาง	ได้น้อย	ได้น้อยที่สุด
ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล					
1. ท่านสามารถนึกถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากข่าวสารทางสื่อออนไลน์					
2. ท่านคิดว่าข่าวสารที่ท่านได้รับมีเจตนาที่จะชักจูงให้ท่านคิดตาม					
3. ท่านสามารถแยกแยะข่าวสารที่เผยแพร่บนสื่อออนไลน์ได้ว่าอันไหนเรื่องจริงอันไหนเรื่องเท็จ					
ด้านการประเมินพิจารณาแหล่งข้อมูล					
4. ท่านมักจะตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวสาร					
5. ท่านจะพิจารณาข่าวสารที่เผยแพร่บนสื่อออนไลน์ว่าสามารถเชื่อถือได้หรือไม่					
6. ท่านรับรู้ข่าวสารที่มีการแก้ไขหรือบิดเบือนในสื่อออนไลน์ได้					
ด้านการใช้วิจารณญาณในการตีความข้อมูล					
7. ท่านสามารถประเมินข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่จากสื่อออนไลน์ได้ว่ามีคุณค่าทางศีลธรรมและจรรยาบรรณหรือไม่					
8. ท่านสามารถรับรู้ถึงเจตนาของการแสดงความคิดเห็นต่างๆผ่านสื่อออนไลน์ได้					
9. ท่านรับรู้ถึงความถูกต้องของข่าวสารได้มากน้อยเพียงใด					

ข้อเสนอแนะ

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่สละเวลาในการตอบแบบสอบถาม

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวปรายฟ้า กองผาพา
วันเกิด	14 พฤษภาคม 2543
สถานที่เกิด	อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	3/10 บ้านชมภูทอง ตำบลนาด่าน อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	-
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	-
ประวัติการศึกษา	พ.ศ 2562 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนหนองบัวพิทยาคาร พ.ศ 2566 ปริญญาตรี หลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิต (น.บ.) มหาวิทยาลัย มหาสารคาม พ.ศ 2568 ปริญญาโท สาขารัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการเมืองการ ปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ทุนวิจัย	-
ผลงานวิจัย	-

พูนันท์ ปณฺ ทัต ชีเว